

KOBIDZ W WARSZAWIE

KARTA EWIDENCYJNA ZABYTKÓW
ARCHITEKTURY I BUDOWNICTWA

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

Nr 1357

1. Obiekt **ZAKŁ. MECHANICZNE LILPOP, RAU I LOEWENSTEIN**

zespół fabryczny

2. Czas powstania

1899-1904

3. Miejscowość

WARSZAWA

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

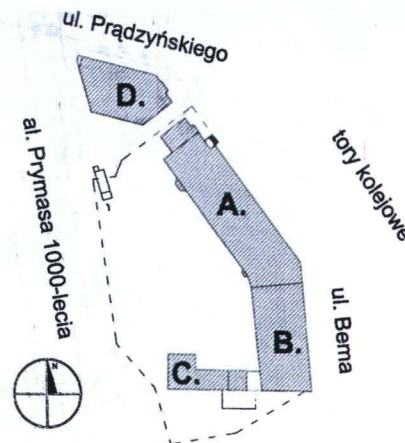
Ryc.1 Widok ogólny elewacji fabrycznych, fot. P. Kordek, IX 2006 r.

Ryc.2 Widok z góry (reprodukcja zdjęcia sat. z www.google.earth).

Ryc.3 Orientacja (reprodukcja fragm. planu miasta z 2004 r.).

Ryc.4 Sytuacja (na podstawie fragm. mapy syt.-wys. z 2006 r.).

Uwaga: ilustracje na ryc. 2, 3 i 4 zorientowane są na północ.

4. Adres

ul. Bema 65
01-244 Warszawa

dz. ewid. nr 10
obręb 6-05-06

KW

nr hipoteczny

5. Przynależność administracyjna

województwo **mazowieckie**

powiat **warszawski**

dzielnica **Warszawa-Wola**

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Wola, Czyste

(nazwy najbliższych osad)

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

województwo **warszawskie**

powiat **warszawski**

8. Właściciel i jego adres

ETOB Sp. z o.o.
01-244 Warszawa, ul. Bema 65

9. Użytkownik i jego adres

*w trzech budynkach jest kilkunastu
użytkowników – wynajmujących od
Sp. ETOB różne pomieszczenia*

10. Rejestr zabytków

Nr

data

c.d. poz. 11. w załączniku nr 1.

12. Autorzy, historia obiektu, określenia stylu

Rodowód Zakładów Mechanicznych Akcyjnego Towarzystwa Przemysłowego Lilpop, Rau i Loewenstein przy ul. Bema 65, wywodzi się z założonej w 1822 roku przez Anglików, braci Evans, pierwszej w Warszawie odlewni żeliwa i metali kolorowych wraz z warsztatami mechanicznymi, które mieściły się początkowo na Nowym Mieście a od 1824 roku przy ul. Świętojerskiej. W zakładach pn. **Bracia Evans**, produkowano różnego rodzaju wyroby odlewnicze dla gospodarstwa domowego i budownictwa a także artystyczne, m.in. pomniki Kopernika (1829-1830) i ks. J. Poniatowskiego (1830-32) oraz ozdobne balkony kraty balustrady itp., maszyny i narzędzia rolnicze. W 1827 roku, jako pierwsza w kraju, ruszyła produkcja maszyn parowych. W okresie Powstania Listopadowego Evansowie specjalnie przestawili produkcję zakładów na odlewanie armat dla rządu powstańczego. Zakłady przodowały technicznie a ich zabudowania w 1835 roku otrzymały pierwsze w Warszawie oświetlenie gazowe.

W 1854 roku większość udziałów przejął inż. Stanisław Lilpop, dotychczasowy kierownik działu maszyn rolniczych w Rządowej Fabryce Machin na Solcu, i jej były administrator, warszawski finansista Wilhelm Rau. Powstała spółka **Evans, Lilpop et Comp.** Zakłady uległy znacznej rozbudowie. Fabryka Lilpopa, ba tak ją już wtedy nazywano, stała się największym w kraju producentem maszyn i kotłów parowych, konstrukcji żelaznych i różnych urządzeń wytwórczych. Swoje zakłady zawdzięczały specjalizacji w produkcji na potrzeby szybko rozwijającego się przemysłu przetwórczego, jak również znaczącej roli naczelnego dyrektora i głównego udziałowca firmy, wybitnego polskiego konstruktora inż. Stanisława Lilpopa.

c.d. poz. 12 - w załącznikach nr 1, 2, 3, 4, 5 i 6.

13. Opis (sytuacja, materiał i konstrukcja, rzut, bryła, elewacje, wnętrze, wyposażenie, instalacje)

Sytuacja: Ulica gen. Józefa Bema znajduje się obecnie w środkowo-zachodniej części Miasta St. Warszawy, w granicach administracyjnych Dzielnicy Warszawa-Wola, po wschodniej stronie al. Prymasa Tysiąclecia (oddalonej o ok. 100-120m). Usytuowana mniej więcej równolegle do niej ulica o niemal południkowym przebiegu od ul. Wolskiej do ul. Prądzyńskiego, na wysokości której przecięta jest torami kolejowymi bez przejazdu, poniżej których meandruje swobodnie pomiędzy budynkami fabrycznymi, mając zakończenie na pñ.-zach. od stacji kolejowej Warszawa-Wola.

Opisywany zespół dawnych budynków fabrycznych usytuowany jest przy zachodniej pierzei ulicy, na południe od ul. Prądzyńskiego, pomiędzy torami kolejowymi d. Kolei Obwodowej od wschodu a aleją Prymasa Tysiąclecia od zachodu. Kilkadziesiąt metrów na zachód od wspomnianego przecięcia ulic Bema i Prądzyńskiego torami kolejowymi, w prześwicie pomiędzy dwoma ceglanyimi budynkami zlokalizowany jest wjazd z ulicy na dziedziniec wewnętrzny zespołu budynków (w miejscu dawnej, głównej bramy wjazdowej prowadzącej na teren fabryki). Po lewej stronie dawnej bramy góruje wielkością zasadniczy budynek biurowo-administracyjny z głównym wejściem od strony ulicy i niedużą przybudówką dawnej portierni (straży). Po prawej stronie - budynek mieszkalny. Dalej, półtwarda od zachodu, przestrzeń dziedzińca, z pozostałych stron otoczona zachowaną, historyczną zabudową opisywanego zespołu fabrycznego. Dziedziniec z objazdem o utwardzonej nawierzchni, w części północnej pełni funkcję parkingu obsługującego licznych użytkowników budynków. Teren o powierzchni ok. 0,7 ha i nieregularnym kształcie jest nie ogrodzony. W zachodniej części dziedzińca, w pobliżu granicy działki znajduje się zachowane, żelbetowe stanowisko bojowe zapewne z lat okupacji hitlerowskiej, w formie półokrągłej ściany z otworem obserwacyjno-strzelniczym skierowanym w stronę budynku biurowego. Od północy niewielki, murowany obiekt garażowo-śmietnikowy.

Z terenem opisywanego zespołu budynków dawnej fabryki sąsiadują bezpośrednio: od zachodu – pas zieleni z chodnikiem i ścieżką rowerową wzdłuż alei Prymasa Tysiąclecia; od północy – ulica Prądzyńskiego, za nią stacja benzynowa; od wschodu – ulica Bema, za nią podwójne tory kolejowe z trakcją elektryczną oraz przedwojenna i współczesna zabudowa przemysłowo-magazynowa wzdłuż ulicy Prądzyńskiego; od południa – współczesna luźna zabudowa biurowo-gospodarczo-magazynowa.

(Lokalizację poszczególnych budynków w zespole opisano w załącznikach).

Materiał, konstrukcja, technika: Zachowane, historyczne budynki w opisywanym zespole fabrycznym można ogólnie scharakteryzować w następujący sposób: fundamenty i ściany ceglane, stropy stalowo-ceramiczne i drewniane, stolarka drewniana, detale architektoniczne elewacji ceglane, więźby dachowe drewniane, dachy pokryte papą.

(Materiał i konstrukcję poszczególnych budynków w zespole opisano w załącznikach).

Rzut / Kompozycja: Zachowane obecnie, zapewne najstarsze budynki z główną bramą wjazdową, stanowią kompozycyjnie zwartą, obrzeżną, przylegającą do granicy działki, zabudowę (na planie nieregularnego półpierszcienia), zamykającą od wschodu wewnętrzny teren zakładów, obecnie swobodnie otwartą w kierunku zachodnim.

(Rzuty poszczególnych budynków w zespole opisano w załącznikach).

Bryła; Elewacje; Wnętrze; Wyposażenie; Instalacje:

(Bryły, Elewacje, Wnętrze, Wyposażenie oraz Instalacje poszczególnych budynków w zespole opisano w załącznikach).

c.d. poz. 13 - w załączniku nr 7.

<p>14. Kubatura</p> <p><u>Q = 26.267 m3</u></p> <p>łączna kubatura trzech budynków w opisywanym zespole</p> <p><i>(kubatury poszczególnych budynków opisano w załącznikach)</i></p>	<p>15. Powierzchnia użytkowa</p> <p><u>P = 5.579 m2</u></p> <p>łączna powierzchnia trzech budynków w opisywanym zespole</p> <p><i>(powierzchnie poszczególnych budynków opisano w załącznikach)</i></p>	<p>16. Przeznaczenie pierwotne</p> <p>zespół budynków fabrycznych</p> <p><i>(przeznaczenie pierwotne poszczególnych budynków opisano w załącznikach)</i></p>	<p>17. Użytkowanie obecne</p> <p>biurowo - usługowe</p> <p><i>(użytkowanie obecne poszczególnych budynków opisano w załącznikach)</i></p>
<p>18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja</p> <p>Powojenny okres użytkowania budynków obejmuje ponad pięćdziesiąt lat i wiele planowanych oraz doraźnych interwencji budowlanych.</p> <p>Zasadnicze prace budowlane przeprowadzone w budynku A. obejmują wymianę pokryć dachowych, niewielkiej części stolarki okiennej i drzwiowej, modernizację istniejącej w zakresie otwierania skrzydeł, wymianę posadzek, remonty schodów, remonty wnętrz biurowych i pomieszczeń higieniczno-sanitarnych oraz adaptację poddasza, montaż świetlików dachowych i późniejszy ich demontaż, doprowadzenie nowych odcinków kanalizacji i centralnego ogrzewania, izolację ścian fundamentowych.</p> <p>Prace budowlane w budynku B. objęły praktycznie wszystkie elementy budynku, który został w drugiej połowie lat 80-tych poddany gruntownej adaptacji, w wyniku której autentyczne pozostały dziś tylko ceglane ściany zewnętrzne, pozostałości metalowej ślusarki okiennej na poddaszu oraz mocno zdekompletowana, drewniana więźba dachowa.</p> <p>Prace budowlane w budynku C. nie były przeprowadzane od zakończenia wojny do lat 1999-2001, kiedy to wykonano znaczący remont pomieszczeń, przywracający ich użytkowanie.</p> <p>W okresie powojennym nie przeprowadzono żadnych, kompleksowych dla całego zespołu budynków, prac konserwatorskich. W pojedynczych przypadkach poddano czyszczeniu drewniane okna i drzwi zewnętrzne oraz metalowe drzwi wewnętrzne.</p> <p>Dokumentacje dot. remontów budynków przeprowadzonych przed 1989 rokiem są w stanie rozproszonym (być może w dawnej centrali ETOB'u przy ul. Chmielnej).</p>		<p>19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)</p> <p>Pierwotny układ funkcjonalno-przestrzenny całego kompleksu budynków dawnych Zakładów Mechanicznych, obecnie jest nie zachowany. Opisywane budynki, stanowiące jego niewielką, choć najstarszą część zachowały się niemal całkowicie i przetrwały do dziś w niewiele zmienionym stanie (wyjątkiem jest budynek B.).</p> <p>Niespełna 100-letnia eksploatacja, mimo przeprowadzanych doraźnych napraw i remontów, spowodowała znaczący stopień zużycia technicznego budowli, w części wymagający natychmiastowych działań konserwatorsko-budowlanych.</p> <p>Stopień zachowania (SZ) i stan techniczny (ST):</p> <p>Generalnie stopień zachowania (SZ) zespołu budynków (substancji murowych, wyposażenia, wystroju elewacji i instalacji) można określić jako wysoki, 70-90 %, zaś ogólny stan techniczny (ST) zespołu budynków można przyjąć jako dość dobry, częściowo średni.</p> <p><i>(stopień zachowania i stan techn. poszczególnych budynków opisano w załącznikach)</i></p>	
		<p>20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie</p> <p>Obiekty należy jak najszybciej poddać pracom zabezpieczającym i remontom. Opracować wytyczne konserwatorskie do przeprowadzenia tych prac.</p> <p>Opracować kompleksowy projekt prac remontowo-konserwatorskich.</p> <p><u>Prace prowadzić i realizować w uzgodnieniu z Urzędem Konserwatorskim, ściśle wg zatwierdzonego projektu architektoniczno-konserwatorskiego.</u></p> <p><i>(najpilniejsze postulaty dla poszczególnych budynków opisano w załącznikach.)</i></p>	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

22. Bibliografia

Dziubek B., *Zaczynałem u Lilpopa*, Warszawa 1969.

Kasprzycki J., *Warszawa nieznana*, KAW, Warszawa 1982.

Pustuła Z., *Udział Towarzystwa Lilpop, Rau*, [w:] Rocznik Warszawski, 1961.

Pustuła Z., *Z dziejów zakładów Lilpopa*, [w:] Dzieje Woli, PWN, Warszawa 1974.

Rummel A., *Polskie konstrukcje i licencje motoryzacyjne*, WKŁ, Warszawa 1985.

Świątek W. T., *Rody starej Warszawy*, Bis-Press, Warszawa 2000.

Zieliński J., *Atlas dawnej architektury ulic i placów Warszawy*, TOnZ, Warszawa 2000.

oraz pozycje niedrukowane:

Księga Pamiątkowa ETOB, 1985.

23. Źródła ikonograficzne i fotograficzne (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

Fotografie budynków z lat 80-tych roku znajdują się w Księdze Pamiątkowej ETOB, w archiwum przedsiębiorstwa przy ul. Bema 65.

24. Uwagi różne

Budynek mieszkalny (Bud.D.), usytuowany na północ od wyżej opisanych budynków – zostanie opracowany w osobnej karcie ewidencyjnej.

Podziękowania dla Prezesa i Pracowników Spółki ETOB za okazaną pomoc w zbieraniu materiałów do Karty.

25. Opracował:

tekst Piotr Kordek (w tym historia na podst. dostępnej literatury)

plany, rysunki Rysunki: Piotr Kordek - przerys i aktualizacja wg. pom. własnych.

zdjęcia fotogr. wszystkie kolorowe zdjęcia Piotr Kordek, wrzesień 2006r.

miejsce przechowywania negatywów Archiwum autora (fotografie w zapisie cyfrowym)

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO !

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

Liczba załączonych wkładek: **dwadzieścia dwie** sztuki.

Załączniki

nr: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 / 8a, 8b, 8c, 8d, 8e, 8f, 8g / 9a, 9b, 9c, 9d / 10a, 10b, 10c, 10d.

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	c.d. poz. 12 – Autorzy, historia obiektu, określenie stylu
3. Województwo..... mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein zespół fabryczny	c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

c.d. poz. 12 – Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Inż. Stanisław Lilpop projektował różnego rodzaju zakłady przemysłowe: cukrownie, gorzelnie, młyny, tartaki, olejarnie. Zasłużony w mechanizacji rolnictwa. Był konstruktorem większości maszyn i narzędzi rolniczych, poczynsz od pługa i brony a skończywszy na żniwiarkach, młocarniach parowych i lokomobilach. Konstrukcje Lilpopa upowszechniły się w rolnictwie, uzyskując najwyższe nagrody na wielu krajowych i światowych wystawach przemysłowych. Usilnie starał się o założenie w Warszawie wielkiej fabryki lokomotyw, zmarł nagle w 1866 roku.

Po wycofaniu się Evansów z przedsiębiorstwa, w 1868 roku powstała **Fabryka Machin Lilpop, Rau i Spółka**, w której udziały przejęli spadkobiercy St. Lilpopa, W. Rau oraz L. Loewenstein (finansista zaangażowany w budowę Drogi Żelaznej Dęblińsko-Dąbrowskiej). Wtedy też zakupiono od Skarbu Państwa rozległe tereny Rządowej Fabryki Machin na Solcu. Fuzja dwóch największych warszawskich zakładów budowy maszyn umożliwiła spółce przydział intratnych zamówień rządowych. Ścisły związek z rynkiem rosyjskim zapoczątkował nowy etap w rozwoju zakładów Lilpopa, które produkowały wagony kolejowe, urządzenia dla stacji kolejowych, szyny stalowe, sprzęt kolejowy i konstrukcje mostów (m.in. pierwszy most kolejowy przez Wisłę, pod Cytadela dla warszawskiej linii Kolei Obwodowej, zbudowany w latach 1873-1875).

W grudniu 1873 roku, spółkę Lilpop-Rau przekształcono (jako jedną z pierwszych w całym przemyśle metalowym ówczesnego Cesarstwa Rosyjskiego) w przedsiębiorstwo akcyjne pn. **Akcyjne Towarzystwo Przemysłowe Zakładów Mechanicznych i Górniczych Lilpop, Rau i Loewenstein**. Ogromne zyski z dostaw rządowych kierowano w nowe inwestycje, dbając o stały rozwój przedsiębiorstwa, skutkiem czego w drugiej połowie lat 70-tych stworzono jeden z pierwszych, potężnych koncernów przemysłu ciężkiego na ziemiach polskich, obejmujący swoimi wpływami szereg przedsiębiorstw również innych gałęzi przemysłu. W 1883 roku koncern obejmował aż trzynaście oddzielnych zakładów produkcyjnych, zorganizowanych w potężny kompleks wytwórczy, skupiający ponad 30% ogółu zatrudnionych robotników w całym przemyśle hutniczym i maszynowym Królestwa Polskiego. Okres kryzysu gospodarczego drugiej połowy lat 80-tych ujemnie odbił się na trwałości koncernu, gwałtownie spadła produkcja wagonów oraz maszyn rolniczych. Pod koniec dekadę ze spółki wycofało się dwóch ważnych udziałowców: dotychczasowy jej prezes Wilhelm Rau oraz Leon Loewenstein. Nazwiska obu finansistów pozostały, zgodnie z ich wolą, w nazwie firmy do końca jej istnienia. Będąc na skraju upadłości przeprowadzono udaną reorganizację, dzięki której poczynsz od 1892 roku rozwinęto produkcję pocisków artyleryjskich, lawet armatnich i sprzętu saperskiego, zamknięto dział maszyn rolniczych, zwiększono produkcję wyrobów dla wielkiego przemysłu: maszyn parowych dużej mocy, młotów parowych, kotłów dla elektrowni. Na fali nowego boomu gospodarczego lat 1894-1899 zakłady ponownie odzyskały wysoką dynamikę rozwoju i utrzymały jej poziom również w okresie wielkiego kryzysu nadprodukcji lat 1900-1903.

W owym czasie na podmiejskich obszarach wsi Wola i Czyste, nastąpiły istotne zmiany charakteru zabudowy i zagospodarowania okolicznych terenów (do połowy XIX wieku obejmujących głównie łąki i pastwiska), które zapoczątkowało w 1876 roku uruchomienie Kolei Obwodowej, częściowo biegnącej niemal równolegle m.in. do obecnej ulicy Bema, która była wówczas polną drogą należącą do wsi Wola i Czyste (nazywana drogą kościelną lub parafialną, bowiem prowadziła do zbudowanego na początku lat 60-tych XIX wieku we wsi Wola kościoła p.w. Św. St. Biskupa). Tory kolejowe przecinały drogę, tuż poniżej skrzyżowania z obecną ulicą Prądzyńskiego, dzieląc obie na dwie części. Wzdłuż obecnej ul. Bema i nowopowstałej linii kolejowej zaczęto lokować składy, magazyny i duże zakłady przemysłowe z gęstą siecią bocznic kolejowych. Ulicę uregulowano i wybrukowano w latach 1897-1899. Na krótkim fragmencie południowego odcinka ulicy poprowadzono ją równolegle do torów kolejowych. W tym miejscu, na rozległym terenie po zachodniej stronie ulicy pod numerem 65, Towarzystwo Akcyjne August Repphan i Spółka, znana warszawska firma budowy maszyn, zbudowała w latach 1899-1903 wielkie zakłady przemysłowe, na które składało się kilka obszernych hal fabrycznych i budynków biurowych. Zanim rozpoczęto w nich działalność, w 1904 roku spółka zbankrutowała.

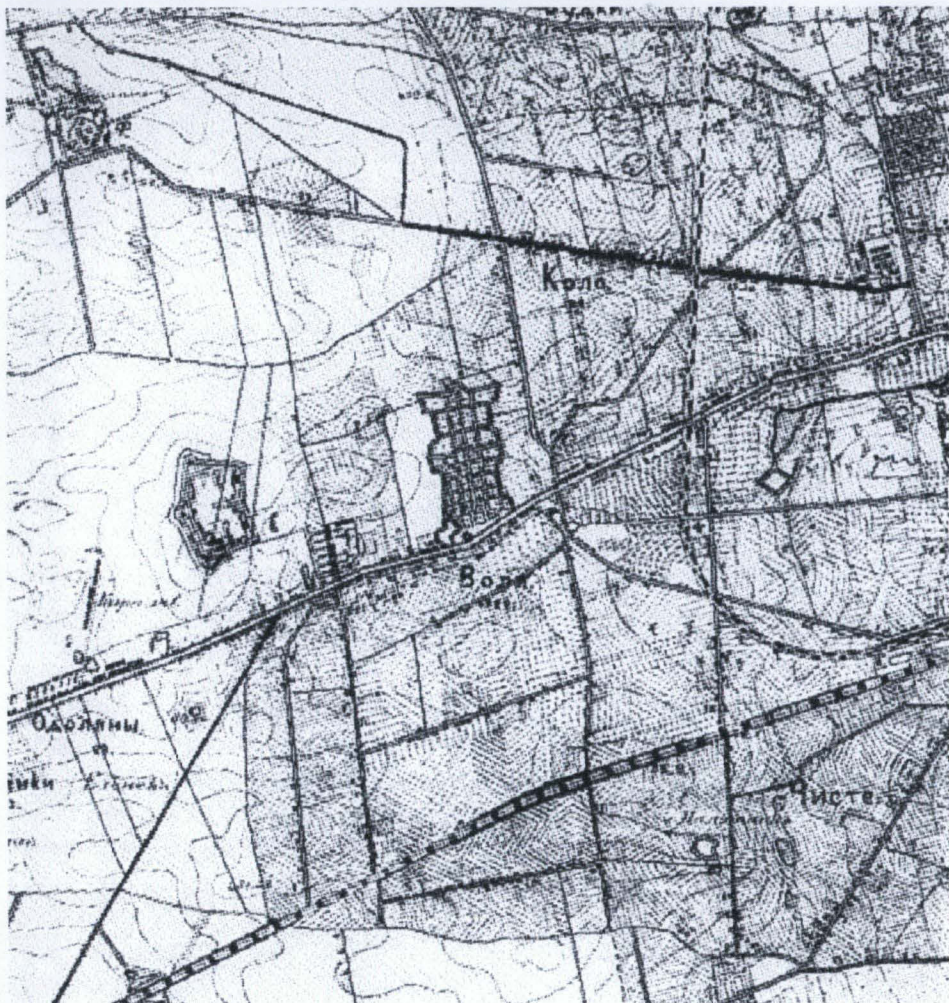
Na zainscenizowanej licytacji publicznej, za kwotę czterokrotnie mniejszą niż były warte, Towarzystwo Lilpop, Rau i Loewenstein przejęło od firmy Augusta Repphana świeżo przez nią wzniesione zakłady, jeszcze nie wykończone i nie wyposażone, ale dysponujące rozległym terenem, nowoczesnymi, przestronnymi halami fabrycznymi o konstrukcji żelbetowej oraz własną bocznicą kolejową. Wobec trwającej wówczas stagnacji gospodarczej, zakłady na Woli uruchomiono częściowo dopiero po czterech latach.

Wkładkę założył.....**Piotr Kordek, IX 2006.**Historia zespołu – patrz załączniki nr: **1, 2, 3, 4, 5 i 6.**

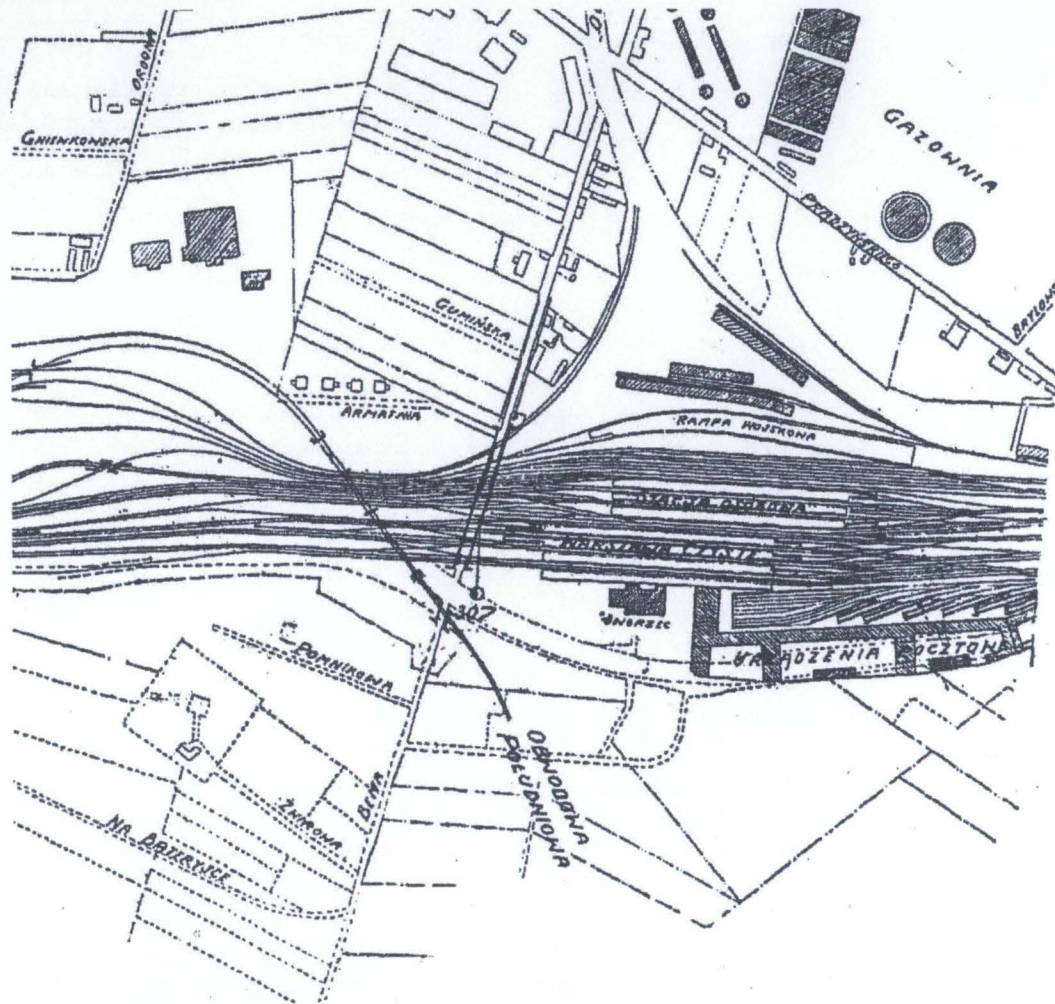
verte

Miejsce przechowywania negatywów:**archiwum autora**

Wzór ODZ 1999 r.

Ryc.5

Ryc.6

- Ryc.5 Okolice zachodnich przedmieść Warszawy w 1886 roku, z wsiami Odolany, Wola, Koło, Czyste i Szczęśliwice. Widoczny pośrodku Prawosławny Cmentarz Wolski przy obecnej ul. Wolskiej, na południu równolegle biegnąca linia Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej oraz odchodząca od niej łukiem na północ linia Kolei Obwodowej, przecinająca dwie krzyżujące się drogi, obecnie ulice Bema i Prądzyńskiego. Reprodukacja fragm. rosyjskiej mapy *Gieneralnyj plan goroda Warszawy* z 1886 roku, zamieszczonej w książce „Twierdza Warszawa” L. Królikowskiego, wydanej w 2002 roku przez Dom Wydawniczy Bellona.
- Ryc.6 Okolice ulic Bema i Prądzyńskiego w 1929 roku, widoczne zabudowania fabryczne Zakładów Mechanicznych Lilpop, Rau i Loewenstein przy ul. Bema 65. Poniżej tory kolejowe ówczesnej Linii Średnicowej i stacja kolejowa Warszawa Czyste. Reprodukacja fragmentu rysunku zamieszczonego w *Kronice Warszawy* z 1931 roku, w nr 4-5 na stronie 5.

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	c.d. poz. 12 – Autorzy, historia obiektu, określenie stylu
3. Województwo..... mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein zespół fabryczny	c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

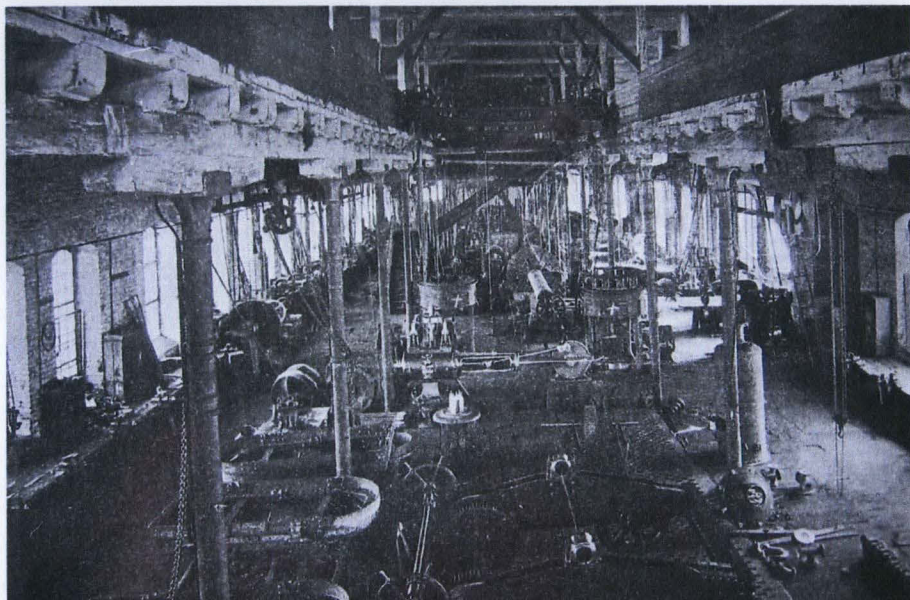
c.d. poz. 12 – Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Wtedy to, w 1908 roku, po przeszło 85 latach istnienia firmy i jej wcześniejszych zakładów, zaczął się kolejny, **nowy etap w dziejach rozwoju „zakładów Lilpopa”**, odtąd związany już ściśle z terenami na Woli, przy ul. Bema 65. W latach 1908-1910 zakłady zostały poważnie doinwestowane. Zbudowano wówczas nowe remizy wagonowe dla remontu wagonów oraz zmodernizowano istniejące hale produkcyjne. Prace budowlane zrealizowała firma budowlana „Bracia Horn”, konstrukcje żelazne wykonano we własnym zakresie w fabryce na Solcu, skąd w 1909 roku rozpoczęto powolne, acz kompleksowe przenoszenie działu wagonowego, zaś od 1910 roku pozostałych działów produkcyjnych. W 1913 roku uruchomiono nowe warsztaty mechaniczne, kotłownię, odlewnię żelaza, modelarnię, kuźnię, laboratorium, kotłarnię i budynek dla zestawów kołowych i rozjazdów - przekształcając tym samym wolskie **Zakłady Mechaniczne Akcyjnego Towarzystwa Przemysłowego Lilpop, Rau i Loewenstein** w najnowocześniejszy obiekt wytwórczy w całym przemyśle warszawskim. Ówczesna prasa odnotowała cenną inicjatywę Towarzystwa: w 1908 roku wprowadziło przymusowe kursy nauczania dla robotników – analfabetów zatrudnionych w zakładach.

Początkowo zakłady zajęte były montażem taboru kolejowego w oparciu o gotowe części wagonowe sprowadzane na Wolę transportem konnym z fabryki na Solcu. Montowano od 1908 roku zwykle wagony towarowe otwarte i kryte, wagony osobowe normalnotorowe (kl. IV, tzw. przesiedleńcze) i wąskotorowe (m.in. dla kolejki wilanowskiej). Własną produkcję taboru rozpoczęto w drugiej połowie 1913 roku. Produkowano (poza wyżej wymienionymi) wagony-cysterny dla różnych płynów, wagony-chłodnie, tramwaje. Co dzień zakłady opuszczała własną, kilkutorową boczną, dziesięć wagonów kolejowych. Zatrudnienie osiągało poziom 2 tys. pracowników. Nie zaniedbywano produkcji różnego typu maszyn i urządzeń wytwórczych, m.in. dla przemysłu ceramicznego. Największy jednak profit przynosiła zakładom stale zwiększająca się w związku z przygotowaniami wojennymi produkcja zbrojeniowa dla carskiego resortu wojennego.

Z dostępnej bibliografii wiadomo, iż zachowany obecnie budynek Gmachu Biurowego (Bud.A.) mieścił „w wysokich, ogrzewanych suterrenach” archiwum. Na parterze były biura administracyjne, gabinety dyrekcji, sale posiedzeń i duża sala konferencyjna. Na I piętrze biura techniczne i projektowe, zaś na II piętrze mieszkania dla personelu (np.: wicedyrektor Grabowski miał czteropokojowe mieszkanie z wszelkimi wygodami). Budynek Hali Fabrycznej (Bud.B.) prawdopodobnie był najpierw modelarnią, potem halą montażową. Budynek Gospodarczy (Bud.C.) mógł mieścić pierwotnie warsztaty mechaniczne, ale pewności nie ma (za to „krażą” opowieści, że w budynku były tajnie lub trzymano bryczki). Z kolei Budynek Mieszkalny (Bud.D.) mieścił na parterze ambulatorium, z lekarzem udzielającym pomocy medycznej robotnikom fabryki (leki były wówczas, dla pracowników fabryki, wydawane za darmo). Zaś na I piętrze znajdowało się mieszkanie dyrektora naczelnego fabryki (w tamtym okresie inż. Henryka Marconiego).

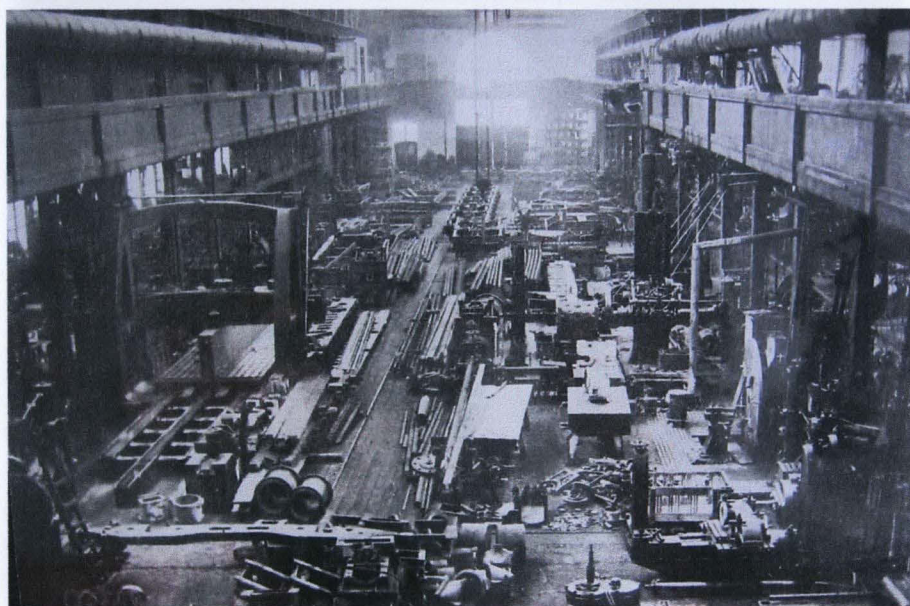
Wybuch I wojny światowej przerwał, będąc na ukończeniu prace przy przenoszeniu fabryki z Solca na Wolę. Produkcja zakładów przedstawiona została całkowicie na potrzeby armii rosyjskiej. W lipcu 1915 roku rozpoczęła się ewakuacja fabryki do miejscowości Kremieńczug na Ukrainie. Pracowano nieustannie od godz. 6:00 do godz. 24:00, pakując i ładując na podstawione wagony, w pierwszej kolejności cenniejsze maszyny i zapasy surowca (stali, żelaza, aluminium i miedzi) i gotowych produktów. Zapelnione wagony formowano w składy i wyprawiano na wschód, zawsze z kilkoma pracownikami fabryki. Łącznie wysłano 328 pełno załadowanych wagonów z mieniem fabrycznym, a także ewakuowano dużą, 400-osobową grupę (częściowo z rodzinami) personelu administracyjno-technicznego i robotniczego. Wycofujące się oddziały rosyjskie zniszczyły część urządzeń, pozostały majątek stał się łupem okupanta niemieckiego, który kilka dni po zajęciu Warszawy przeprowadził zabór części zakładów na cele wojskowe. Nastąpiło ostateczne przerwanie produkcji i zwolnienie ok. 1900 robotników. Jednocześnie niemieckie władze okupacyjne przystąpiły do rekwizycji maszyn, urządzeń, narzędzi, instalacji, mebli, płyt podłogowych, zapasów drewna, w efekcie budynki zakładów zostały w poważnym stopniu zdewastowane. Wytwórnia w Kremieńczugu, po blisko trzech latach działalności, po wybuchu wojny domowej w Rosji, została zamknięta i następnie znacjonalizowana przez władze radzieckie. Polska część załogi powróciła do kraju jeszcze w 1918 roku. Kilka lat później, na mocy Traktatu Ryskiego, wróciło kilkanaście maszyn wywiezionych w 1915 roku.

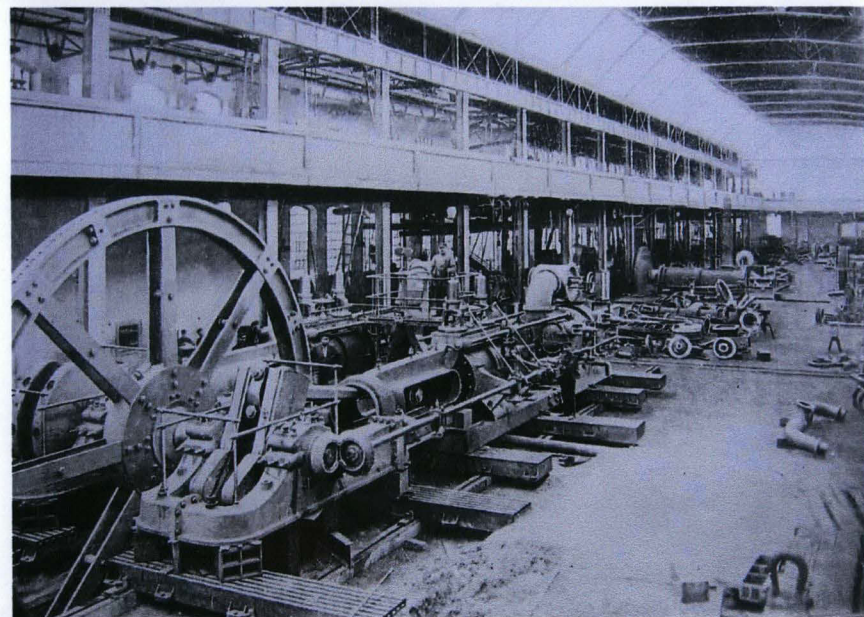
Ryc.7

Ryc.8

Ryc.9

Ryc.10

Ryc.7, 8, 9 i 10 Wnętrza obecnie nie zachowanych hal produkcyjnych w zakładach na Woli, na zdjęciach wykonanych zapewne w latach 1912-1936. Na ryc.7 widać we wnętrzu hali stalowe, okrągłe słupy w dwóch rzędach, podpierające drewnianą konstrukcję zadaszenia, ludożę podobne do tych obecnie zachowanych w Gmachu Biurowym (Bud.B.) oraz w Budynku Gospodarczym (Bud.C.). Na ryc.8 i 9 zdjęcia wnętrza zapewne jednej i tej samej hali produkcyjnej, usytuowanej niegdyś wzdłuż ulicy Prądzyńskiego, jednej z budynków wzniesionych jeszcze przez Towarzystwo Akc. Augusta Repphana. Reprodukacja (częściowo nie wydrukowanych) zdjęć zamieszczonych w Księdze Pamiątkowej ETOB (dzięki uprzejmości Spółki ETOB).

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	c.d. poz. 12 – Autorzy, historia obiektu, określenie stylu
3. Województwo..... mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein zespół fabryczny	c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

c.d. poz. 12 – Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Natychmiast po ustąpieniu okupanta niemieckiego z Warszawy, zarząd Towarzystwa przystąpił do uruchamiania zakładów. Nie odzyskano fabryki na Solcu, zajętej przez Park Samochodowy Wojska Polskiego, której teren dziesięć lat później rozparcelowano pod zabudowę miejską.

Zakłady Mechaniczne na Woli wznowiły działalność w czerwcu 1919 roku, lecz z powodu trudności techniczno – zaopatrzeniowych, zajmowano się głównie naprawą i odbudową zniszczonych wagonów. W związku z wojną polsko-rosyjską czynny był przejściowo w zakładach w latach 1919-1924 tzw. dział pontonowy, który oprócz budowy łodzi i pontonów przeprowadzał również kapitalne remonty wojskowych samochodów ciężarowych. Budowa całkowicie nowych wagonów, tzn. właściwa produkcja zakładów, ruszyła z końcem 1921 roku. Wznowiono duże działy produkcji rozjazdów kolejowych i urządzeń wodociagowych dla stacji kolejowych, maszyn ceramicznych i rur wodno-kanalizacyjnych. W 1924 roku podjęto seryjną produkcję nowoczesnego czteroosiowego wagonu osobowego typu „pullman”, a w następnym roku przystąpiono do budowy wagonów tramwajowych.

W latach 1921-1929 zrealizowano w sposób planowy szeroko zakrojony program generalnej modernizacji zakładów. W tym czasie zbudowano od podstaw lub zmodernizowano następujące obiekty: nową kuźnię, stolarnię i suszarnię drzewa, fabryczną siłownię elektryczną oraz podwoziownię w 1921 roku; resorownię i sprężynownię w 1922 roku; nową dużą halę montażową wagonów z 15 torami po 89 m długości każdy w 1926 roku; nową odlewnię i piec elektryczny w 1928 roku; niklownię i chromownię w 1929 roku.

Nowozbudowane obiekty wyposażono w najnowocześniejsze maszyny i urządzenia, które zakupiono częściowo za granicą a częściowo wytwarzano je we własnym zakresie. Zmodernizowano transport wewnątrzzakładowy przez zbudowanie drugiej bocznicy do obwodowej linii kolejowej i połączenie wszystkich hal fabrycznych i magazynów gęstą siecią normalnych i wąskich torów kolejowych, którą uzupełniały tzw. przesuwnice do przesuwania wagonów i innych ciężkich części. Cały teren fabryczny o powierzchni 178 tys. m² został zmeliorowany, skanalizowany i zelektryfikowany, a w zabudowaniach o powierzchni 54 tys. m² zainstalowano centralne ogrzewanie i nowoczesne urządzenia przeciwpożarowe.

W latach 1928-1931 przeprowadzono na zlecenie zarządu Towarzystwa, pierwszą w całej Warszawie, reorganizację systemu zarządzania w oparciu o naukowe zasady organizacji produkcji i pracy. Rekonstrukcja techniczna i naukowy system zarządzania przekształciły zakłady na Woli w całkowicie nowoczesną, stojącą na europejskim poziomie wytwórnię wagonową o szerokim programie wytwórczym: od luksusowych wagonów sypialnych dostarczanych na rynki światowe do zwykłych wagonów towarowych i tramwajowych dla odbiorcy krajowego.

W latach trzydziestych podjęto wysiłki w celu opanowania i rozwijania nowych działów produkcji. W końcu 1932 roku została uruchomiona produkcja nowoczesnych kompresorów. W rok później otwarto dział maszyn pożarniczych, gdzie wytwarzano seryjnie motopompy „Syrena” z silnikiem benzynowym, których konstrukcje opierały się całkowicie o własną dokumentację. Ponadto zakłady wytwarzały od 1933 roku maszyny pralnicze, turbiny wodne, maszyny parowe i prasy różnego typu. W dziale silników spalinowych, od 1935 roku wytwarzany był udany silnik własnej konstrukcji typu Semi-Diesel, montowany w całej serii pierwszych polskich kutrów dalekomorskich, budowanych przez Morski Instytut Rybacki. Dwa lata później rozpoczęto budowę wozów strażackich, autopomp i cystern. Uruchomienie nowych działów produkcji znacząco zmieniło dotychczasowy profil produkcyjny zakładów będących głównie wytwórnią wagonową.

W 1936 roku zakłady Lilpopa po raz pierwszy w Polsce opanowały produkcję nowoczesnych motorowych wagonów ekspresowych o szybkości 132 km/h oraz wagonów elektrycznych dla Warszawskiego Węzła Kolejowego. Specjalne wagony turystyczne zdobyły dla firmy najwyższą nagrodę „Grand Prix” na Wystawie Światowej w Paryżu w 1937 roku. Należy tu podkreślić, iż w zakładach Lilpopa, wdrażanie do produkcji nowoczesnych typów i odmian taboru odbywało się w oparciu o dokumentację techniczną sporządzaną przez własne biuro konstrukcyjne, będące wówczas jednocześnie Centralnym Biurem konstrukcyjnym dla wszystkich pozostałych wytwórni zrzeszonych od 1923 roku w Związku Polskich Wytwórców Parowozów i Wagonów.

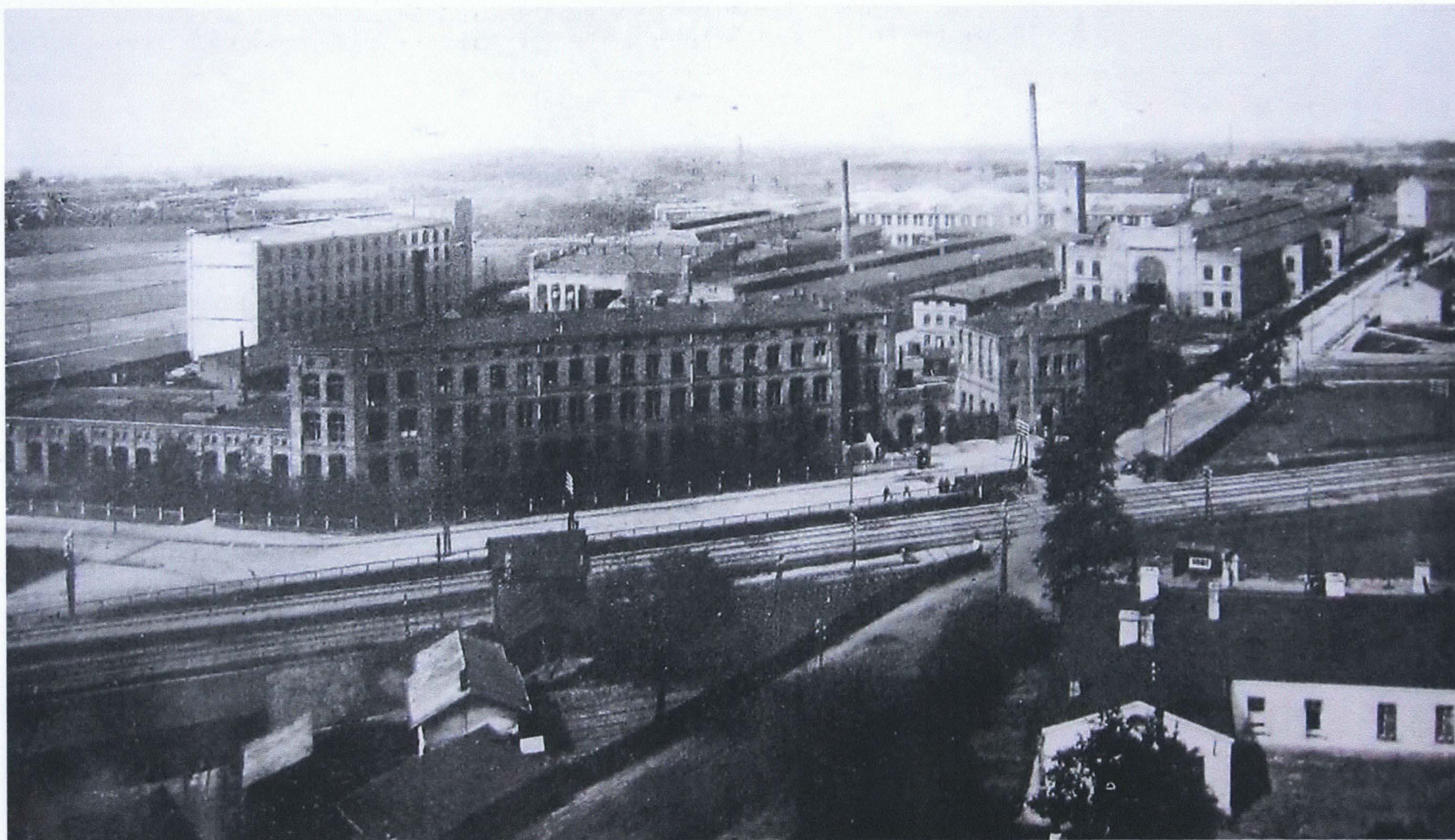
Wkładkę założył.....**Piotr Kordek, IX 2006.**

Historia zespołu – patrz załączniki nr: 1, 2, 3, 4, 5 i 6.

verte

Miejsce przechowywania negatywów:**archiwum autora**

Wzór ODZ 1999 r.

Ryc.11 Zabudowania fabryczne Zakładów Mechanicznych Lilpop, Rau i Loewenstein przy ul. Bema 65 w 1924 roku. Widoczne od wschodu zachowane obecnie budynki, wzdłuż ulicy Bema na pierwszym planie, od lewej: Hala Fabryczna (Bud.B.), Gmach Biurowy (Bud.A.), główna brama wjazdowa i Budynek Mieszkalny (Bud.D.) już częściowo również przy ulicy Prądyńskiego. Za budynkiem Hali Fabrycznej (Bud.B.), widoczne piętro Budynku Gospodarczego (Bud.C.). Poniżej, przed budynkami tory kolejowe ówczesnej Kolei Obwodowej. W prawym, górnym rogu nieistniejący budynek dużej hali produkcyjnej z otworem bramnym zamkniętym półkoliście (zdjęcia wewnątrz na ryc. 8 i 9). Reprodukacja zdjęcia zamieszczonego w Księdze Pamiątkowej ETOB (dzięki uprzejmości Spółki ETOB).

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	c.d. poz. 12 – Autorzy, historia obiektu, określenie stylu
3. Województwo..... mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein	c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja
	zespół fabryczny	

c.d. poz. 12 – Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

Prawdziwy przełom nastąpił w drugiej połowie lat trzydziestych, gdy rząd polski stworzył dogodne warunki dla podjęcia montażu samochodów przez kapitał prywatny w oparciu o zagraniczne licencje z warunkiem stopniowego przechodzenia na produkcję krajową. Zakłady Lilpopa zawarły w maju 1936 roku umowę z amerykańskim koncernem samochodowym General Motors Co., na mocy której zakłady Lilpopa otrzymały wyłączne prawo fabrykacji i sprzedaży w Polsce samochodów osobowych Opel Kadet, Opel Olimpia, Chevrolet, Buick oraz ciężarowych i dostawczych na podwoziu Chevroleta.

Montaż niemal wszystkich w/w marek i typów samochodów osobowych i ciężarowych rozpoczęto w zakładach na Woli już w sierpniu 1936 roku. Początkowo montownia samochodów mieściła się w warsztatach mechanicznych. Rok później montownię przeniesiono do wybudowanej specjalnie do tego celu hali montażowej z częścią magazynową i składem wolnocłowym. Czynne były dwie ruchome linie montażowe, transport podzespołów odbywał się drogą powietrzną, gotową produkcję magazynowano pod dachem. Fabryczna kontrola techniczna dysponowała nowoczesną aparaturą, m.in. do prześwietlania tkanin. Organizacja sprzedaży opierała się na sieci rejonowych stacji technicznych z pełnym serwisem części zamiennych. W 1937 roku otwarty został przy fabryce wzorcowy Wydział Obsługi Samochodów, obejmujący pokazowy warsztat z kompletem narzędzi i aparatów diagnostycznych oraz salę wykładową dla szkolenia mechaników z terenowych stacji obsługi.

Były to najpotężniejsze i najlepiej zorganizowane zakłady przemysłowe w Warszawie i jedne z największych w II Rzeczypospolitej, o ogromnym potencjale i niezwykle wysokim poziomie produkcji, w pełni zautomatyzowane, zatrudniające ok. 3.900 robotników pracujących w dobrze zorganizowanych warunkach socjalnych w zabudowaniach rozciągających się pomiędzy ulicami Bema, Gumińską, Ordona i Prądzyńskiego. Opanowanie i uruchomienie nowoczesnej produkcji samochodowej stanowiło niejako ukoronowanie długiej drogi rozwoju i postępu technicznego, na którą zakłady Lilpopa wkroczyły w 1827 roku produkcją pierwszej polskiej maszyny parowej.

W 1938 roku zakupiono w Lublinie-Tatary teren o powierzchni 36 ha i wkrótce rozpoczęto budowę własnej, nowoczesnej fabryki samochodów i silników samochodowych. (obecnie na tym terenie mieści się fabryka samochodów ciężarowych - FSC Lublin) i powołano Samochodowe Biuro Konstrukcyjne z zadaniem dostosowania dokumentacji licencyjnych do wymagań przemysłu krajowego oraz prowadzenia prac rozwojowych i konstrukcyjno-badawczych samochodów własnej konstrukcji. Do wybuchu wojny zdołano wykonać najważniejsze prace budowlane i sprowadzić z USA ok. 70% maszyn i obrabiarek potrzebnych do uruchomienia produkcji. Rozwój zakładów zatrzymała kolejna wojna.

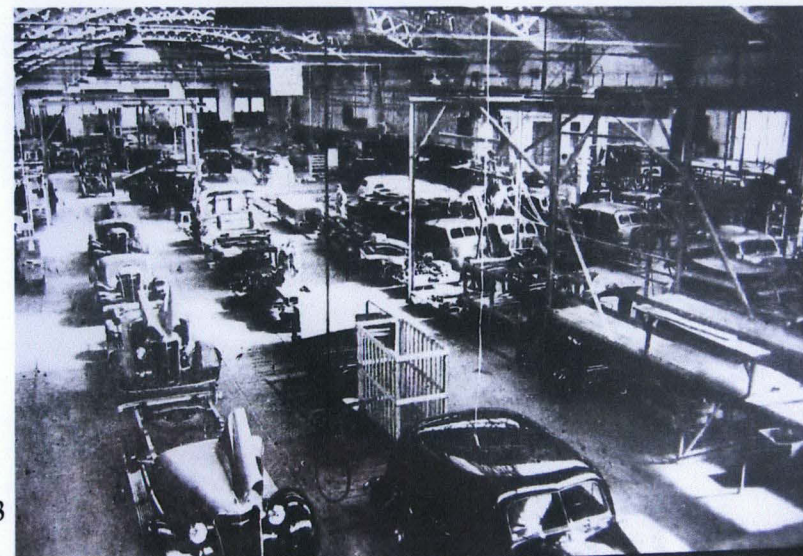
We wrześniu 1939 roku Zakłady Lilpopa zostały wywłaszczone i podporządkowane okupantowi. Nadzór nad przedsiębiorstwem objął niemiecki koncern Herman Goering Werke, w ramach którego w niewolniczym systemie pracy wytwarzano głównie sprzęt wojenny. ((Inne źródła podają, iż w 1940 roku zakłady objęła niemiecka dyrekcja, jeszcze inne, że ówczesna nazwa zakładu brzmiała: „Wagon Kraftwerk und Mashinen”.)) Prawdopodobnie, pomiędzy lipcem 1943 roku a sierpniem 1944 roku, zbudowano zachowane do dziś, żelbetowe stanowisko obserwacyjne w formie półkolistej ściany z prostokątnym otworem strzelniczym (skierowanym w stronę bramy wjazdowej), które znajduje się w zachodniej części dziedzińca wewnętrznego. Zapewne powstało dla niemieckich wartowników z zakładowej organizacji straży, podlegającej policji niemieckiej. Po wybuchu Powstania Warszawskiego, Niemcy rozpoczęli wywóz do Rzeszy maszyn i urządzeń produkcyjnych, a po jego stłumieniu zabudowania zakładów zostały przez hitlerowców częściowo zniszczone.

Zrujnowane i ograbione przez niemieckiego okupanta Zakłady Mechaniczne Akcyjnego Towarzystwa Przemysłowego Lilpop, Rau i Loewenstein przy ul. Bema po zakończeniu powstania usiłowano ponownie uruchomić. Przedwojenni robotnicy razem ze starym zarządem przystąpili do odbudowy częściowo zburzonych hal i budynków fabrycznych. Zakłady zostały upaństwowione. Przestała istnieć firma o ponad stuletniej tradycji, której wyroby były synonimem solidności i niezawodności.

Po wojnie, podczas przebijania ówczesnej alei Rewolucji Październikowej (obecnie al. Prymasa Tysiąclecia) rozebrano zrujnowane zabudowania, za wyjątkiem czterech do dziś zachowanych budynków. Są to: Gmach Biurowy (Bud.A.), Hala Fabryczna (Bud.B.), Budynek Gospodarczy (Bud.C.) oraz Budynek Mieszkalny (Bud.D.)

Ryc.12

Ryc.13

Ryc.12 i 13 Wnętrza obecnie nie zachowanych hal produkcyjnych w zakładach na Woli, na zdjęciach wykonanych zapewne w latach 1937-1938. Na ryc.12 wnętrze hali montażowej, tzw. remizy do produkcji wagonów osobowych typu „pullman”, na ryc.13 wnętrze hali do montażu samochodów osobowych Chevrolet. Reprodukacja zdjęć zamieszczonych w Księdze Pamiątkowej ETOB (dzięki uprzejmości Spółki ETOB).

Ryc.14

Ryc.15

Ryc.16

Ryc.14 Rejon ulic Bema i Prądzyńskiego na Woli, na zdjęciu wykonanym zapewne w 1943 roku przez niemieckich pilotów (reprodukcja zdjęcia ze strony www.varsowia.pl).

Ryc.15 i 16 Zachowane żelbetowe stanowisko obserwacyjne, w formie półkolistej ściany z prostokątnym otworem strzelniczym, zbudowane zapewne w latach 1943-1944, dla wartowników zakładowej organizacji straży, znajdujące się w zachodniej części dziedzińca (zdjęcia wykonane przez autora Karty we wrześniu 2006 roku).

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	c.d. poz. 12 – Autorzy, historia obiektu, określenie stylu
3. Województwo..... mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein	c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja
	zespół fabryczny	

c.d. poz. 12 – Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

W lipcu 1952 roku Minister Budownictwa Przemysłowego powołuje **Biuro Rozliczeń Budownictwa Przemysłowego** w Warszawie, z zadaniem „...prowadzenia ewidencji i gospodarki materiałowej, rozliczeń robocizny i kosztów własnych za pomocą maszyn statystyczno-rachunkowych, opracowywania projektów organizowania rozliczeń...”

W 1954 roku BRBP rozpoczęło działalność na parterze, w budynku A, w zakresie obsługi pierwszych trzech przedsiębiorstw, m.in. Warszawskiego Przemysłowego Zjednoczenia Budowlanego. Na I piętrze budynku A, oraz w zachodniej części budynku C, pomieszczenia użytkuje firma Transbud (która w budynku A zapewne wzniosła ściany działowe murowane, wypełnienie pomiędzy okrągłymi słupami). Na II piętrze budynku A, pomieszczenia użytkuje firma OBR Elektromontaż. Cały budynek B. oraz parter budynku D. użytkuje Urząd Skarbowy, mieści się tam magazyn skarbowy.

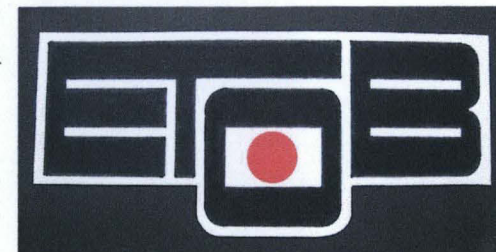
W styczniu 1961 roku nastąpiła zmiana nazwy przedsiębiorstwa na: **Biuro Rozliczeń Budownictwa – „Rozbud”**. W latach 60-tych OBR Elektromontaż wykonał adaptację poddasza w budynku A., wykonując tzw. ogrzewanie etażowe na II piętro i poddasze, prowadząc rury grzewcze z własnej kotłowni, wówczas znajdującej się w piwnicach budynku A. Pod koniec lat 60-tych, z zajmowanych pomieszczeń na I piętrze w budynku A., oraz w zachodniej części budynku C., wyprowadziła się firma Transbud, zaś OBR Elektromontaż przeprowadził montaż ok. 40 szklanych świetlików w połaci dachowej, nad zajmowanym przez nią poddaszem w budynku A. Od momentu zamocowania świetlików w dachu, zaczęły się wieloletnie problemy z przeciekaniem wody i zamakaniem połaci dachu wokół źle obsadzonych doświetleń.

W styczniu 1969 roku ponowna zmiana nazwy przedsiębiorstwa na: **Centrum Elektronicznej Techniki Obliczeniowej Przemysłu Budowlanego „ETOB”**. Nastąpiło usamodzielnienie Oddziałów terenowych do postaci Zakładów Obliczeniowych. W przedsiębiorstwie w Warszawie, znajduje się 14 zestawów maszyn licząco - analitycznych, trwają przygotowania do instalacji pierwszego komputera. W styczniu 1970 roku do przedsiębiorstwa zostaje włączony Ośrodek Zastosowań Elektronicznej Techniki Obliczeniowej Zjednoczenia Biur Projektów Budownictwa „Etoprojekt”. Rok później, z zajmowanych pomieszczeń na II piętrze i na poddaszu w budynku A., wyprowadził się OBR Elektromontaż. Jednocześnie w nowych pomieszczeniach przedsiębiorstwa przy ul. Ogrodowej 28/32 zainstalowano komputery Mińsk 32 i Odra 1304.

W lipcu 1972 roku Minister Budownictwa i Przemysłu Materiałów Budowlanych zarządza zmianę nazwy przedsiębiorstwa na: **Warszawskie Przedsiębiorstwo Informatyki Przemysłu Budowlanego „ETOB”** a przedmiotem działania ma być: „...świadczenie kompleksowych usług z zakresu informatyki i doradztwa organizacyjnego dla potrzeb budownictwa i przemysłu materiałów budowlanych w określonym regionie działania, w tym szczególnie: świadczenie usług informacyjnych dla celów planowania i zarządzania oraz ewidencji i rozliczeń, jak również automatyzacji projektowania budowlanego i sterowania procesami produkcyjnymi...”. Ponadto Terenowe Zakłady Obliczeniowe otrzymują status samodzielnych przedsiębiorstw.

W latach 70-tych z inicjatywy pracowników przedsiębiorstwa wzniesiono ceglana ścianę grodzącą dotychczasowy prześwit pomiędzy Halą Fabryczną (Bud.B.), a Budynkiem Gospodarczym (Bud.C.), od strony południowej. Niedługo potem następuje wymurowanie ściany od strony dziedzińca z otworem drzwi oraz bramy garażowej, a także prowizoryczne zadaszenie powstałej kubatury. W latach 1975-1976 w budynku D. zostały zainstalowane dwa komputery Odra 1305. ponadto przedsiębiorstwo przejmuje Pracownię Projektowania Systemów Informatyki i Doradztwa Organizacyjnego w Budownictwie „EtoSYSTEM”. W latach 1978-1980 z zajmowanych pomieszczeń w budynku B. i w budynku D. wyprowadza się ostatecznie Urząd Skarbowy na rzecz przedsiębiorstwa „ETOB”. W latach 1979-1980 wykonano instalację pierwszych końcówek u użytkowników. Następuje rozbudowa posiadanych konfiguracji komputerów Odra 1305, umożliwiającą pracę pod wielozadaniowym zautomatyzowanym systemem operacyjnym (George 3).

Na początku lat 80-tych przedsiębiorstwo „ETOB” przeprowadza modernizację instalacji centralnego ogrzewania zakładu, instalując nowe wymienniki ciepła oraz doprowadzając do budynku miejską sieć c.o., likwidując jednocześnie dotychczasową własną kotłownię w piwnicach budynku A.

Wkładkę założył.....**Piotr Kordek, IX 2006.**Historia zespołu – patrz załączniki nr: 1, 2, 3, 4, **5** i 6.

verte

Miejsce przechowywania negatywów:**archiwum autora**

Wzór ODZ 1999 r.

Ryc.17 Elewacje zachodnie Gmachu Biurowego (Bud.A.), Hali Fabrycznej (Bud.B.) i Budynku Gospodarczego (Bud.C.), w stanie z 1984 roku.

Ryc.18 i 19 Gmach Biurowy (Bud.A.) od strony północnej oraz elewacja zachodnia Hali Fabrycznej (Bud.B.) w stanie z 1985 roku.
Reprodukcje zdjęć zamieszczonych w Księdze Pamiątkowej ETOB (dzięki uprzejmości Spółki ETOB).

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	c.d. poz. 12 – Autorzy, historia obiektu, określenie stylu
3. Województwo..... mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein	c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja
	zespół fabryczny	

c.d. poz. 12 – Autorzy, historia obiektu, określenie stylu

W latach 1982-1983 przeprowadzono instalację u użytkowników pierwszych mikrokomputerów: 8-bitowych typu Mera 100, w latach 1986-1987 instalację pierwszych mikrokomputerów: 16-bitowych typu PC/XT i PC/AT. Prowadzone są prace przygotowawcze pod instalację komputera nowej generacji. Jako użytkownik części pomieszczeń występuje Zakład Badawczo Wdrożeniowy „Sykomat”.

W połowie lat 80-tych WOIPB „ETOB” jako użytkownik budynków przy ul. Bema 65 zamówił dokumentację architektoniczno - budowlaną, pt: „Projekt Techniczny adaptacji budynku B. dla potrzeb ETOB”. Projekt został wykonany w 1987 roku przez Biuro Projektowe „Instalprojekt” i przewidywał wykonanie nadbudowy istniejących murów fabrycznych trzema kondygnacjami, do wysokości sąsiedniego budynku A. Oprócz zewnętrznych ceglanych murów dawnego budynku Hali Fabrycznej (Bud.B.), w części zachowanych i w części przemurowanych, pozostałe ściany wewnętrzne, słupy, schody i stropy miały być zbudowane na nowo. Z zachowanych uwag na rysunkach projektowych wynikałoby, że część murów wewnętrznych wymurowano w 1985 roku, czyli jeszcze przed projektowaną nadbudową.

Wg dostępnych danych rozpoczęto realizację rozbudowy budynku wg projektu, lecz przed 1989 rokiem prace wstrzymano i w takim stanie budynek stoi do dziś. Zrealizowano niewielką część projektu przebudowy. Wykonano nowe, pełne podpiwniczenie, nowe stropy nad piwnicą i parterem oraz dwie identyczne, nowe klatki schodowe wyposażone tylko w dwa biegi. Wbudowano windę towarową o konstrukcji stalowej, bez żelbetowego szybu. Wzniesiono nowe słupy stalowe, z ceowników spawanych, podtrzymujące strop na parterze, które w kontynuacji znajdują się również na poddaszu, przebijają połac dachu, powyżej ich zakończenia starannie zabezpieczone. Zwraca uwagę, iż zachowana drewniana więźba dachowa została pozbawiona dolnych elementów, wycięto dolne fragmenty większości zastrzałów. W lewej (północnej) części budynku słupy stalowe stoją w osiach słupków międzyokiennych (tak jak stolce więźby), w prawej (południowej) części budynku słupy stoją już mniej więcej w osiach otworów okiennych – inaczej jak w projekcie, być może kolizja ze stolcami, krokiewkami i zastrzałami w tych samych osiach zbytnio naruszała stabilność więźby zadaszona, które starano się „tymczasowo” zachować nad miejscem budowy. W ścianach zewnętrznych parteru oryginalne „fabryczne” okna wymieniono na nowe, podmuruwając ścianki podokienne do wyższego, nowego poziomu parapetów. Wstawiono czworo nowych drzwi zewnętrznych w dawnych otworach okiennych. W poziomie piwnic nowe dwa wjazdy do garaży.

W latach 1988-1991 głęboka recesja gospodarcza powoduje znaczne ograniczenie produkcji w budownictwie, wstrzymanie świadczonych usług przez WOIPB-ETOB.

W 1992 roku budynki A. B i C. wraz z terenem przekazano w wieczystą dzierżawę Spółce z o.o. „ETOB”. Budynek D. pozostaje własnością Miasta St. Warszawy.

W latach 1999-2002, dotychczas nie użytkowane, zawalone gruzem, śmieciami i odpadami pomieszczenia w budynku C. zostały wydzierżawione osobom prywatnym, które wiele wysiłku włożyły w ich odgruzowanie i oczyszczenie. We wschodniej części budynku, pierwotny, drewniany strop nad parterem był zupełnie zniszczony, nowi użytkownicy wymienili belki stropowe na nowe, układając je w tych samych miejscach. Wykonano nowe pokrycie dachu. W zachodniej części budynku, na I piętrze wykonano nową podbitkę połaci dachowej, nowy otwór drzwiowy w tylnej ścianie i prowadzącą do niego pochylnię.

Wiosną br. wykonano zewnętrzną izolację przeciwwilgociową wschodniej ściany fundamentowej budynku A., w którym pomieszczenia są w różnym stopniu odnowione i wyremontowane przez użytkowników. Obecnie tego typu prace są prowadzone na II piętrze w kilku pomieszczeniach w południowej części budynku.

Uwaga: Historię zespołu budynków dawnych Zakładów Mechanicznych Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein opracowano na podstawie i przy wykorzystaniu informacji zawartych w literaturze fachowej (patrz w karcie zasadniczej: poz.22 – Bibliografia) oraz otrzymanych w efekcie przeprowadzonego wywiadu środowiskowego.

Nie udało się ustalić autorów, projektantów istniejących budynków, zapewne najstarszych obiektów z dawnego zespołu fabrycznego, zbudowanych przed 1903 rokiem.

Zachowane budynki (zwłaszcza Bud.A.) stanowią niemal typowy przykład tzw. „fabrycznej”, charakterystycznej architektury wielkoprzemysłowej drugiej połowy XIX wieku. Ceglany, powtarzalny detal architektoniczny z użyciem form historyzujących, z gradacją natężenia w zależności od przeznaczenia budynku.

Wkładkę założył.....**Piotr Kordek, IX 2006.**

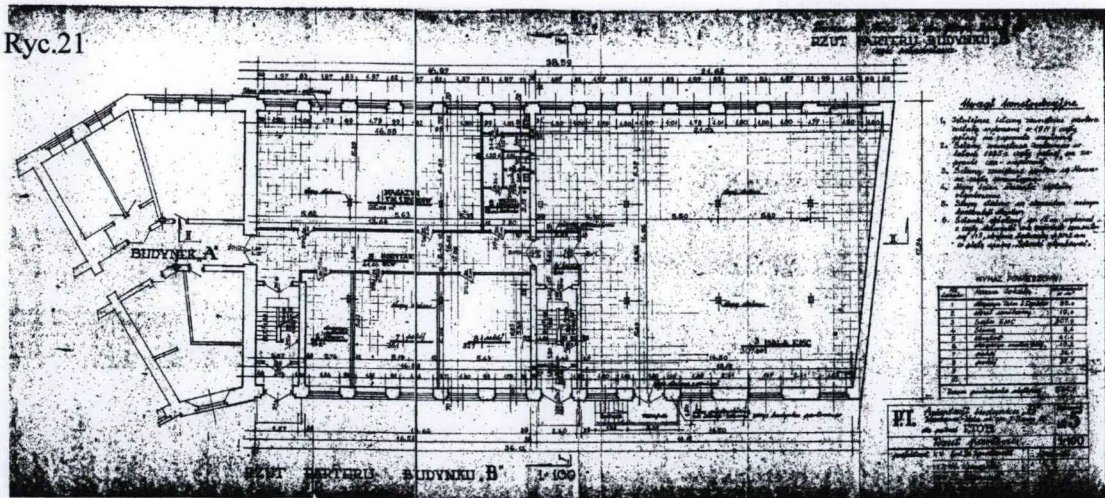
Historia zespołu – patrz załączniki nr: 1, 2, 3, 4, 5 i 6.

verte

Miejsce przechowywania negatywów:**archiwum autora**

Wzór ODZ 1999 r.

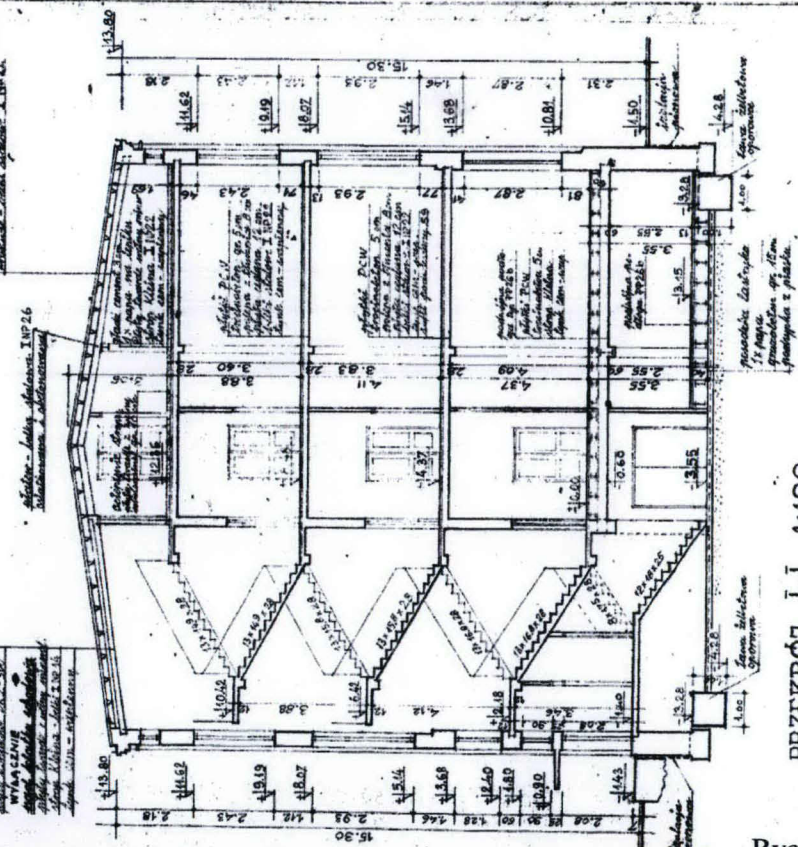
Ryc.21

Barzania - Jales ab. 9m. Zaida. Maria R.3

3. *Quercus alba* var. *pruinosa* Mill.

WYŁACZENIE
zaw. kłosa. adnotacja
spółki: białe i czarne
złoty. Kłosa - białe i czarne
złoty. Kłosa - białe i czarne

Ryc.22

Utworzi konstrukcję.

[illegible][illegible]

Wynagrodzenie mury ziemne nie przewidziano w roku 1911 z certyfikatów
wznowienia swa zaprawe wyprodukowaną.
Mury ziemne wykonane w latach
1885 z certyfikatów ceramicznych.

ukazę
wielkiego ludzkiego zbielektu moim
wzrostu stymu stalem i podziwiał
byłem starych
złoty zbielektu wyborny w starych
ad I - tym piewach i II - tym piewach

Poddaire

Pietro

Pietro

Poster

Dinwiche

7kilot.

PL. Adaptacji ludzkości "B"
Mamur - Holm ul. gen. J. Bana 65
Dziennik 10

Przekrój poprzeczny I-I	1:100
	<p>1:100</p>

Wojtyłowski K.Z. i m. W. Ignatowski	Matonki
CZ. H. Kurnatowski	

CZ. Z. J. Szymczyk

CZ + Acad. Invest.
Luis J. Mont

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	c.d. poz. 13 – Opis
3. Województwo..... mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein	c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja
	zespół fabryczny	

c.d. poz. 13 – Opis

Opisywany zespół istniejących, zabytkowych budynków fabrycznych d. Zakładów Mechanicznych Akcyjnego Towarzystwa Przemysłowego Lilpop, Rau i Loewenstein, usytuowanych przy ul. Bema 65 (patrz plan sytuacyjny na ryc.26 w załączniku nr 7), obejmuje cztery budynki, tzn.: - Gmach Biurowy (**Bud.A.**), - Halę Fabryczną (**Bud.B.**), - Budynek Gospodarczy (**Bud.C.**) oraz - Budynek Mieszkalny (**Bud.D.**).

W/w budynki wzniesione zostały najprawdopodobniej jednocześnie, przed 1903 rokiem i stanowią zachowaną część pierwszych zabudowań fabrycznych na tej działce. Ponadto uwzględniono również: prześwit dawnej głównej bramy wjazdowej z tego samego czasu (z zachowanymi stalowymi hakami zawiasów bramowych) a także stanowisko obserwacyjne z okresu II wojny światowej. Pozostałe elementy zagospodarowania terenu działki: drzewa na dziedzińcu, parking i murowany śmietnik są współczesne (powojenne) i nie wchodziły w zakres dawnego zespołu fabrycznego.

Uwaga: Jeden z elementów opisywanego zespołu istniejących, zabytkowych budynków fabrycznych d. Zakładów Mechanicznych, pn. Budynek Mieszkalny (**Bud.D.**), jest obecnie własnością Miasta St. Warszawy, dalej pełniąc funkcję mieszkalną. Budynek ten ma innego właściciela i odmienną funkcję niż pozostałe budynki, które wieczyście dzierżawi Spółka z o.o. „ETOB”, pełniąc funkcję biurowo-administracyjno-usługową. Wyjątkowo, nie założono dla tego budynku tzw. karty szczegółowej w niniejszej Karcie Ewidencyjnej. Uzgodniono z Zamawiającym, iż wyłącznie dla Budynku Mieszkalnego (**Bud.D.**), zostanie wykonana osobna Karta Ewidencyjna.

Uwaga: Wobec powyższego, niniejsza Karta Ewidencyjna – nie zawiera tzw. kart szczegółowych (wkładek, załączników) dotyczących Budynku Mieszkalnego (**Bud.D.**).
- zawiera wyłącznie karty szczegółowe dot. trzech budynków (co zostało uzgodnione z Zamawiającym), tzn.: Gmachu Biurowego (**Bud.A.**), Hali Fabrycznej (**Bud.B.**) i - Budynku Gospodarczego (**Bud.C.**).

c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

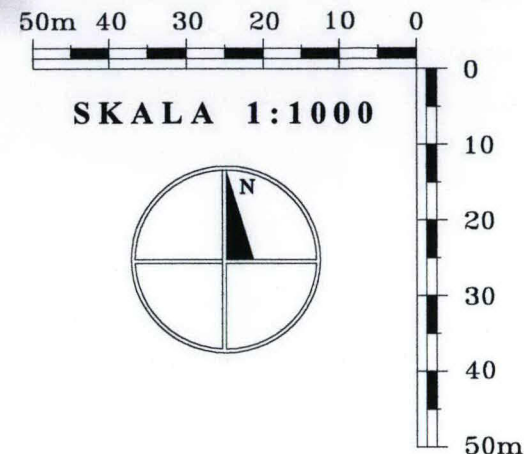
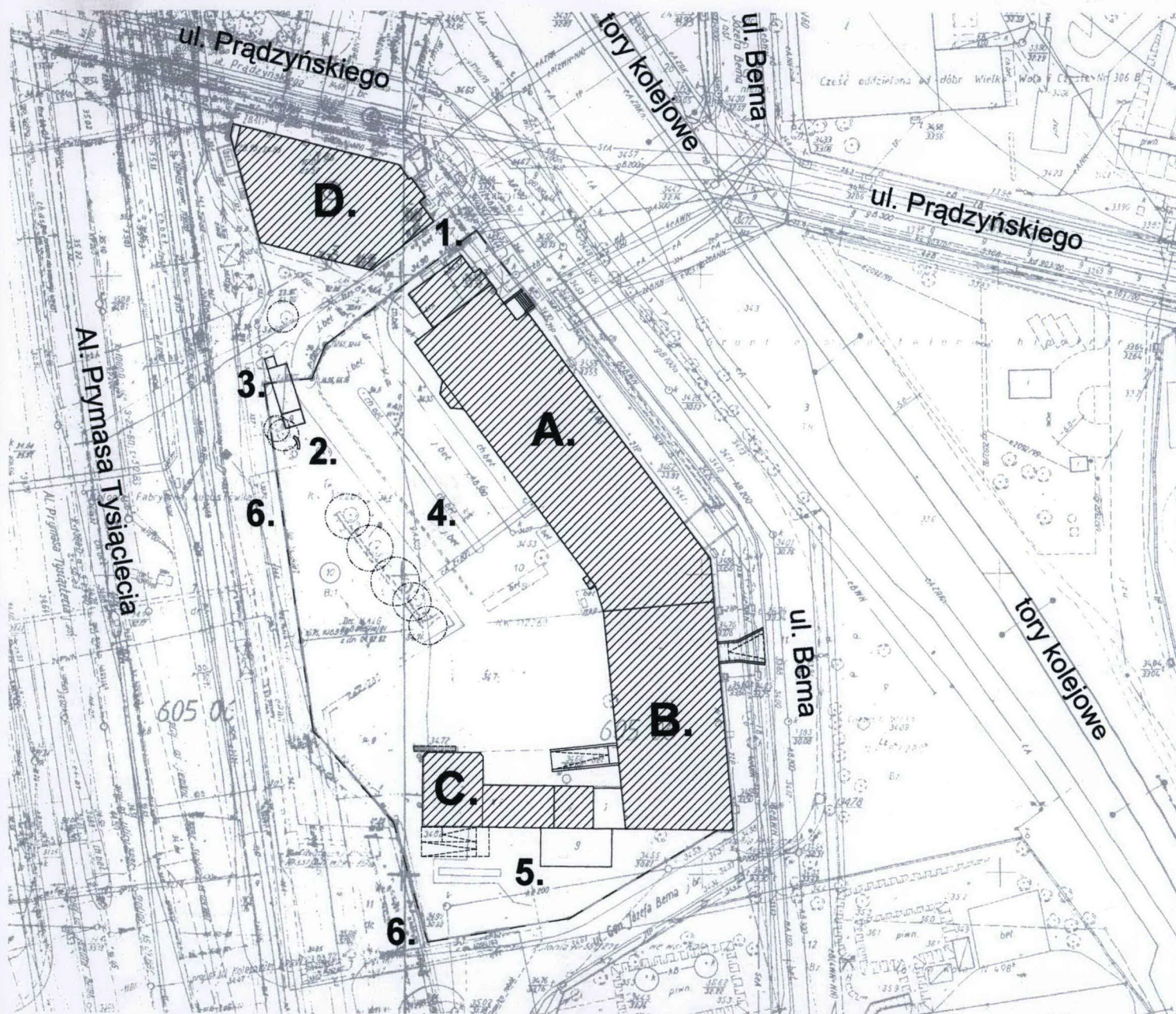
Ryc.23, 24 i 25 Widok ogólny terenu od pld.-zachodu z opisywanymi, istniejącymi, zabytkowymi budynkami fabrycznymi d. Zakładów Mechanicznych. Po lewej stronie jezdnie Al. Prymasa Tysiąclecia, po prawej fragment powojennego przebiegu ul. Bema.

Wkładkę założył.....**Piotr Kordek, IX 2006.**

verte

Miejsce przechowywania negatywów:**archiwum autora**

Wzór ODZ 1999 r.

PLAN SYTUACYJNY

W SKALI 1:1000
ISTNIEJĄCYCH BUDYNKÓW d. ZESPOŁU FABRYCZNEGO
ZAKŁADÓW MECHANICZNYCH Akc. Tow. Przem.
LILPOP, RAU i LOEWENSTEIN

- A. Gmach Biurowy (Bud.A.)
 - B. Hala Fabryczna (Bud.B.)
 - C. Budynek Gospodarczy (Bud.C.)
 - D. Budynek Mieszkalny (Bud.D.)
- 1. dawna, główna brama wjazdowa
 - 2. stanowisko obserwacyjne z okresu II wojny światowej
 - 3. murowany śmietnik
 - 4. parking
 - 5. prowizoryczne blaszane garaże
 - 6. granica terenu - - - - -

Ryc.26 Plan sytuacyjny w skali 1:1000, rozmieszczenia istniejących budynków dawnego zespołu fabrycznego Zakładów Mechanicznych Akcyjnego Towarzystwa Przemysłowego Lilpop, Rau i Loewenstein, przy ul. Bema 65 w Warszawie (opracowanie: Piotr Kordek na podst. mapy syt.-wys. z 2006 roku - IX 2006).

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	<u>GMACH BIUROWY (Bud.A.)</u>
3. Województwo..... mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein	c.d. poz. 13 – Opis
	zespół fabryczny	

c.d. poz. 13 – Opis

Sytuacja: Budynek Gmachu Biurowego (Bud.A.) usytuowany jest w północnej części opisywanego zespołu d. budynków fabrycznych i zwrócony frontem (z dawnym głównym, zewnętrznym wejściem do budynku) na północny-wschód, w stronę ulicy Bema i torów kolejowych dawnej Kolei Obwodowej (patrz planik na ryc.26 w załączniku nr 7). Od północy d. główna brama wjazdowa na teren fabryczny. Przed tylną elewacją (płd.-zachodnią) zachowany fragment brukowanej nawierzchni dziedzińca.

Materiał, konstrukcja, technika: **ŚCIANY:** Konstrukcyjne (zewnętrzne i wewnętrzne), o grubościach 70, 58, 45 i 30cm, murowane z cegły pełnej ceramicznej, od wewnątrz przeważnie pokryte tynkiem wapiennym i cem.-wap. Ściany elewacyjne wymurowane w wątku krzyżkowym (weneckim) na zaprawie zapewne wapiennej, nie otynkowane, wypoinowane zaprawą z dodatkiem cementu. Cokoł, ryzality, wnęki i obramienia okien i drzwi, gzymsy, oraz detale elewacji ceglane. Wymiary cegieł: 26,2-26,5 x 12,4-12,6 x 6,4-6,5cm (na ceglach odciski z napisem: ...JELONKI). W piwnicach, na parterze i na I piętrze zachowane są żelazne, ustawione w rzędzie okrągłe słupy / kolumny o średnicy 28-24cm z ukształtowanymi głowicami w formie kielichów. Ściany działowe w większości murowane z cegły, o grub. ok. 15cm, pokryte tynkiem wapiennym i cem.-wap. Na parterze, wschodnia ściana głównego korytarza jest wykonana w konstrukcji drewnianej i stanowi wypełnienie przęseł pomiędzy żelaznymi słupami. Owe, częściowo przeszklone i bogato zdobione (m.in. pilastrami, gzymsami, płycinami), modułowe przepierzenie jest zaopatrzone w stałe okna i nadświetla oraz w skrzydła drzwiowe. Szerokość modułu ok. 100cm. W części pomieszczeń współczesne ścianki działowe z płyt gipsowo-kartonowych. Na II piętrze, w płd. części budynku, ściany działowe o grub. ok. 18cm, w konstrukcji drewnianej (podwaliny, słupy i rygle) usztywnione pełnym deskowaniem, pokryte tynkiem wapiennym (częściowo cem.-wap.) na matach z trzciny. Na zniszczonym fragm. ściany widoczna, przymocowana do desek, kratka z ukośnych drewnianych listewek, jako wzmocnienie pod tynk - zamiast mat trzcinowych. Kominy ceglane, powyżej połaci dachu nie otynkowane.

SKLEPIENIA / STROPY: W piwnicy, kilka pojedynczych ceglanych sklepień odcinkowych, pozostałe pomieszczenia piwnic przekryte stropem odcinkowym, stalowo-ceramicznym (belki ze stalowych dwuteowników oparte o ściany podłużne budynku i stalowe podciągry na okrągłych słupach). Nad parterem płaskie stropy płytowe, stalowo-ceramiczne typu Kleina (płyty stropowe oparte na widocznych, masywnych podciągach ze zdwojonych stalowych dwuteowników – można na nich odczytać datę produkcji: 1898 rok, podciągry te są rozpięte pomiędzy ścianami podłużnymi budynku a okrągłymi słupami, tworząc stalowy ruszt), nad pomieszczeniami sanitarnymi oraz pomiędzy oboma klatkami schodowymi stropy odcinkowe (belki oparte o ściany poprzeczne budynku). Nad I piętrzem stropy odcinkowe stalowo-ceramiczne (belki stropowe ze stalowych dwuteowników (z napisami HOERDE 45) oparte na ścianach podłużnych i okrągłych słupach, w części północnej również na stalowych podciągach). Nad II piętrzem wszystkie stropy zapewne drewniane ze ślepym pułapem (z legarami na polepie) lub podwójne. Podniebienia sklepień i stropów pokryte tynkiem (wap. i cem.-wap.), na II piętrze w korytarzu dekoracyjny plafon sufitowy, pośrodku którego jest zawieszona lampa. Sufity stropów drewnianych pokryte tynkiem wapiennym na matach z trzciny. Przesklepienia otworów drzwiowych i okiennych (półkoliste, odcinkowe, płaskie) z cegły pełnej, ceramicznej. W części nadproża płaskie, betonowe na belkach stalowych.

WIEŻBA DACHOWA: Nad korpusem głównym budynku dach płaski, wielospadkowy, jednokalenicowy. Wieżba drewniana, płatwiowo-kleszczowa czterostolcowa ze ścianami i ramami kolankowymi. **Elementy wiązara wieżby dachowej:** krokwie oparte na skrajnych płatwiach kolankowych, dwóch płatwiach bocznych oraz dwóch płatwiach środkowych. Płatwie kolankowe (jako płatwie stopowe) spoczywają na ramach stolcowo-kolankowych, ustawionych przy ścianie kolankowej (niezabezpieczonej przed parciem poziomym). Płatwie boczne i środkowe ustawione na stolcach, są usztywnione podłużnie mieczami, tworząc odpowiednio ramy stolcowe boczne i środkowe. Wiazary pełne spinają w kierunku poprzecznym kleszcze górne, umieszczone bezpośrednio pod płatwiami środkowymi, łączące krokwie poprzez dwa środkowe stolce. Usztywnienie poprzeczne ramy stolcowo-kolankowej poprzez zastrzał od belki wiazarowej (lub podwaliny ewent. namurnicy - obecnie nieistniejącej lub niedostępnej - przy ścianie kolankowej), do stolca bocznego i dalej poprzez drugi zastrzał od stolca bocznego do belki wiazarowej pod stolcem środkowym oraz poprzez półkleszcze dolne, wiążące krokwie pod płatwią kolankową z pierwszym zastrzałem, stolcem bocznym i drugim zastrzałem. Całość usztywniona pełnym deskowaniem.

c.d. Materiał, konstrukcja, technika: c.d. WIEŻBA DACHOWA: W połaci dachu widoczne są pozostałości konstrukcji wtórnie wstawionych świetlików i okien połaciowych, obecnie nie istniejących, ślady demontażu, zasklepiania otworów i uszczelniania przecieków. Brak dostępu do wszystkich dolnych części wieży w poziomie podłogi poddasza – opis wieży poprzez porównanie wieży sąsiedniego budynku Hali Fabrycznej (Bud.B.). Dach nad boczną, północną dobudówką płaski, jednospadowy w konstrukcji drewnianej (obecnie bez dostępu do wieży), z podniesionymi ścianami szczytowymi w formie attyk.

POKRYCIE DACHU: Papa wierzchniego krycia, w części papa termozgrzewalna.

POSADZKI / PODŁOGI: W piwnicach głównie szlichta betonowa, częściowo pokryta płytkami z terakoty i współczesną mozaiką ceramiczną. W dawnej kotłowni posadzka ceglana, być może pierwotna, z płasko ułożonych czerwonych cegieł. Na parterze, w reprezentacyjnej, północnej części korytarza zachowana, autentyczna posadzka ceramiczna z płytek terakotowych, dwubarwnych ułożonych szachownicą w karo. W części pomieszczeń pierwotne, w innych współczesne, tzw. podłogi białe, drewniane z prostych desek na legarach. W części przysłonięte współczesnymi panelami podłogowymi. W głównym korytarzu i innych pomieszczeniach ułożona wykładzina PCV, w sanitariatach współczesne płytki z terakoty. Na I i II piętrze zachowane posadzki drewniane w kilku pomieszczeniach od północy, tzn. płytowy parkiet mozaikowy lub deszczulki klepkowe układane w jodełkę na ślepych podłogach deskowych. Na poddaszu podłogi drewniane, szlichta betonowa, pokryte płytami pilśniowymi lub płytkami PCV.

SCHODY: Zewnętrzne (z poziomu terenu na parter, w elewacji frontowej północnego ryzalitu) murowane z cegły i betonowe, jednobiegowe (o szer. biegu 300 cm w świetle). Obecnie betonowe stopnie (15x26,5cm) bez ukształtowanego noska oparte na ścianach bocznych. Schody od strony ulicy zaakcentowane dwoma słupkami o podstawie kwadratu, za którymi obustronna, pełna balustrada (o grub. 28cm) murowana z cegły lub betonowa (o wys. 108cm). Słupki oraz balustrada zwieńczone betonowymi nakrywkami o szer. 40cm. Posadzka podestu górnego ze szlichty betonowej. W obrębie podestu, w kontynuacji lewej balustrady, jest ukształtowane w betonie siedzisko/ławka. Są to jedyne schody zewnętrzne. Poza tym istnieją cztery pojedyncze stopnie kamienne, usytuowane przed zewnętrznymi otworami drzwiowymi w poziomie terenu (trzy na elewacji tylnej, pld.-zachodniej i jeden na elewacji frontowej, pñ.-wschodniej). Wewnętrzne schody w budynku to przede wszystkim schody trzech klatek schodowych (wszystkie usytuowane w tylnym trakcie budynku). Klatka schodowa nr 1. mieści zasadnicze, obecnie główne schody w opisywanym budynku, łączące piwnice, poziom terenu z drzwiami wejściowymi, parter, I piętro, II piętro i poddasze. Są to schody wewnętrzne, prawoskrętne, powrotne dwubiegowe (o szer. biegów 124 i 128cm w świetle balustrady), ze stopniami wolno podpartymi na belkach policzkowych. Zachowane pierwotne, kamienne stopnie (15x27,5cm) o przekroju trójkątnym, z profilowanym noskiem ułożone na dwóch belkach policzkowych (wykonanych ze stalowych ceowników). Belki policzkowe biegów oparte o spoczniki międzybiegowe (od strony okien elewacji tylnej, wychodzących na dziedziniec fabryczny) i podesty na kondygnacjach (przy wewnętrznej ścianie budynku), które są wykonane jako ceglane stropy odcinkowe dwuprzęsłowe, obłożone z wierzchu płytkami terakoty, od spodu otynkowane. Belki policzkowe (stalowe ceowniki) są przykręcone śrubami do stalowych kątowych wsporników, które są przynitowane do skrajnych belek spocznikowych (stalowych ceowników). Jednostronna, wewnętrzna, ażurowa balustrada metalowa (o wysokości 90-95cm), z owalną w przekroju, drewnianą poręczą mocowaną do metalowego płaskownika. Balustrada jest wykonana z pionowych, pełnych prętów stalowych o przekroju kwadratowym, zakotwionych w każdym stopniu (miejsca kotwień zamaskowane blaszanymi, profilowanymi sztyldami), górą przykręconych do płaskownika poręczy. Pierwotne stopnie kamienne są w większości wytarte (oprócz ostatnich dwóch biegów na poddasze, gdzie dobrze widać na powierzchni stopni zachowaną jeszcze prążkowaną fakturę młotkowanych wgłębień). Stopnie zostały współcześnie naprawione w następujący, jednolity sposób: podstopnie z obłymi, profilowanymi noskami zostały zeszlifowane lekko ukośnie i razem ze stopnicami zalane wylewanym, jasnoszarym lastryko (o grub. ok. 1,0-2,5cm), likwidując noski i profile kamienne – zamieniając obłe formy na graniastościenne – zalewając częściowo dekoracyjne maskownice prętów balustrady. Klatka schodowa nr 2. mieści schody bliźniaczo podobne do wyżej opisanych. Różnią się brakiem drewnianej poręczy na balustradzie kończącej się na spoczniku drzwi zewnętrznych i zabudowanym najniższym biegiem, obecnie są wydzielone współczesną kratą stalową, zamykającą dostęp z parteru na wyższe kondygnacje. Klatka schodowa nr 3. mieści dobrze zachowane schody stalowo-drewniane, wewnętrzne, prawoskrętne, powrotne trójbiegowe (o szer. biegów 106cm w świetle balustrady), ze stopniami mocowanymi do belek policzkowych. Stopnie składają się ze stopnic i podstopni z blachy gładkiej, usztywnionych na krawędziach, przymocowanych do policzków i między sobą przy pomocy kątowników stalowych, łączonych nitami okrągłymi. Zachowane drewniane wykończenie stopni i podstopnic, stopnie (18x28cm) z desek z profilowanym noskiem, zaopatrzone w antypoślizgowe listwy w formie płaskowników z blachy ryflowanej. Policzki biegów wykonane są z blachy gładkiej o grubości kilku milimetrów, oparte o belki spocznikowe i przymocowane do nich za pomocą nitowanych kątowników, w duszy schodów przechodzących w słupki balustrady. Spoczniki międzybiegowe i podesty na kondygnacjach obu pięter wykonane są również z blachy gładkiej, ułożonej na belkach spocznikowych (z ceowników stalowych), usztywnionej od spodu kątownikami oraz obłożone z wierzchu deskowaniem. Jednostronna, wewnętrzna, ażurowa balustrada stalowa (o wysokości 95-97cm), z profilowaną, drewnianą poręczą mocowaną do płaskownika. Balustrada biegu wykonana z czterech słupków: dwóch skrajnych kątowników (dołem łączących belki spoczników i policzki biegów) i dwóch środkowych, pionowych płaskowników, mocowanych do policzków, razem tworzących trzy przęsła z dolnym i górnym pasem w postaci zdwojonych, płytkich ceowników, obejmujących i spinających słupki oraz płaskownikowe krzyżulce pomiędzy nimi.

1. Miejscowość.....m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica.....Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	GMACH BIUROWY (Bud.A.)
3. Województwo.....mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein zespół fabryczny	c.d. poz. 13 – Opis

c.d. poz. 13 – Opis

c.d. Materiał, konstrukcja, technika: **c.d. SCHODY:** W górnej części, przedłużone słupki są łączone płaskownikiem, do którego przytwierdzona jest drewniana, owalna poręcz. Wszystkie połączenia metalowych elementów schodów na klatce nr 3. – są nitowane, jedynie w miejscu mocowania do konstrukcji budynku – śrubowe. Drewniane wykończenie stopni, podstopnic, spoczników i podestów pomalowane są wtórnie na kolor jasnobrązowy, drewniana poręcz balustrady na kolor czarny a wszystkie pozostałe elementy i powierzchnie są pomalowane (być może jak pierwotnie) na kolor jasno-szary.

Klatka schodowa nr 3. jest nietypowa, usytuowana w pld. części budynku, w tylnym trakcie (od strony dziedzińca) lecz nie w jego całej szerokości. Łączy obecnie I i II piętro (choć pierwotnie, zapewne łączyła również i parter – zachowany jest jeszcze, choć niedostępny, bieg z I piętra na niższy spocznik – na parterze w miejscu schodów jest puste pomieszczenie o znacznie obniżonym suficie, mniej więcej na wysokości w/w spocznika), a także być może poziom poddasza, lecz te pomieszczenia nie są dostępne i tego przypuszczenia nie potwierdzono. Charakterystyczne jest, że wysokość kondygnacji pokonuje się trzema biegami (po osiem stopni każdy) powrotnymi, tzn. że spoczniki między kondygnacjami są dwa, zaś podesty na kondygnacjach są: raz od wschodniej, a raz od zachodniej strony klatki. Wiele przemawia za tym, że klatka schodowa nr 3. została wstawiona w już istniejący budynek (lekka, prefabrykowana konstrukcja do szybkiego montażu na budowie, wybrane miejsce w zastanym układzie konstrukcyjnym i wielofunkcyjność tego budynku). Pozostałe schody wewnętrzne to: jednobiegowe schody w piwnicach d. kotłowni (współczesne, drewniane, wewnątrz kotłowni oraz zapewne pierwotne, betonowe przy drzwiach zewnętrznych) a także współczesne jedno i dwubiegowe schody stalowo-drewniane prowadzące na współcześnie zbudowane antresole na parterze i na obu piętrach budynku.

OTWORY: Wrota bramy prowadzącej na teren fabryki – skrzydła obecnie nie zachowane, pozostały tylko cztery dolne części masywnych zawiasów: dwa umieszczone we wschodnim narożu północno-zachodniej, szczytowej ściany parterowej dobudówki opisywanego budynku oraz odpowiadające im dwa umieszczone w narożu ściany (nie ujętego w niniejszej Karcie) sąsiedniego Budynku Mieszkalnego (Bud.D.). Drzwi zewnętrzne – łącznie: troje na elewacji frontowej, płu.-wsch., dwoje na elewacji szczytowej, płu.-zach. i czworo na elewacji tylnej. Na elewacji frontowej, niegdyś główne drzwi wejściowe od strony ulicy, najbardziej reprezentacyjne drzwi w budynku, to reprezentacyjne drewniane drzwi dwuskrzydłowe, przylgowe z listwą przymykową, z prostokątnym, oddzielnym oknem powyżej nadproża (obecnie zaślepionym). Skrzydła płycinowe profilowane (o dwóch kwaterach, w dwóch poziomach, gzymsiku odcinkowym pomiędzy nimi oraz cokoliku), zawieszone na zawiasach splatanych, być może wtórnie przymocowanych. Górna płycina przeszklona pojedynczą szybą (obecnie zbrojoną) mocowaną profilowanymi listewkami, zaopatrzona w ozdobną kratę żelazną przykręconą od zewnątrz. Mosiężno-drewniany uchwyt drzwiowy drążkowy, mosiężna klamka z szyldem i zamkiem wpuszczanym, zasuwę wpuszczaną, czołowe z dźwignią zapewne autentyczne. Drzwi zaopatrzone w antabę, zaś otwór drzwiowy z dekoracyjną obudową bocznych ścian wnęki drzwi, wyposażony od wewnątrz w składaną, dwuskrzydłową stalową okiennicę, zawieszoną na masywnych stalowych hakach. Drzwi współcześnie oczyszczone z farby do gołego drewna. Dalsze dwoje drzwi to wtórnie wstawione, współczesne, jednoskrzydłowe stalowe, prowadzące do pomieszczeń technicznych transformatori. Na elewacji szczytowej również wtórnie wstawione, współczesne, dwuskrzydłowe stalowe drzwi techniczne j.w. Na elewacji tylnej, licząc od lewej: w małym podcieniu parterowej przybudówki, kolejne już współczesne drzwi techniczne do pomieszczeń transformatori. Następnie dwoje bliźniaczych drzwi wejściowych do dwóch klatek schodowych nr 1. i nr 2., które są zaopatrzone w stalowe drzwi dwuskrzydłowe z nadświetłem, wtórnie wstawione we współcześnie poszerzony otwór drzwiowy, pozbawiony obu bocznych węgarów, przekryty odcinkiem łuku. Skrzydła drzwi pełne, gładkie, zawieszone na trzech zawiasach czopowych, w stalowej futrynie. Drzwi przylgowe, otwierane na zewnątrz, z listwą przymykową, pomalowane na kolor: czarny. Nadświetle stałe, wielokwaterowe (8x3), szklone pojedynczą szybą na kit. Okucia współczesne. Ostatnie drzwi zewnętrzne prowadzą z dziedzińca do piwnic dawnej kotłowni i umieszczone są w niedużej, płytkiej, prostokątnej przybudówce. Masywne drzwi stalowe, jednoskrzydłowe w otworze przekrytym odcinkiem łuku. Skrzydło drzwi pełne, gładkie, zawieszone na trzech zawiasach czopowych, w stalowej futrynie. Drzwi przylgowe, otwierane na zewnątrz, pomalowane na kolor: czarny.

Wkładkę założył.....Piotr Kordek, IX 2006.

Gmach Biurowy (Bud.A.) – patrz załączniki nr: 8a, 8b, 8c, 8d, 8e, 8f i 8g.

verte

Miejsce przechowywania negatywów:archiwum autora

Wzór ODZ 1999 r.

c.d. Materiał, konstrukcja, technika: c.d. OTWORY: Pochwyty z płaskownika i zasuwy o dawnych formach, klamki, zamki i wizjer współczesne. Być może są to zachowane pierwotne drzwi do kotłowni, które zostały wtórnie wzmocnione blachą i współcześnie przedłużone dość prowizorycznie w dolnej części.

Drzwi wewnętrzne – łącznie ponad sto pięćdziesiąt drzwi w budynku, zazwyczaj po około trzydzieści sztuk na każdej z pięciu kondygnacji, w tym zachowało się ponad trzydzieści sztuk pierwotnych, drzwi wewnętrznych (w piwnicach, na parterze i na I piętrze), reprezentujących dziesięć różnych typów. **Typ-1.** to żelazne drzwi dwuskrzydłowe, bezprzylgowe, zamykające otwory zwieńczone odcinkiem łuku. Skrzydła drzwi pełne, z grubej, gładkiej blachy stalowej, wzmocnione na krawędziach płaskownikami tworzącymi ramkę, jednym poziomym w dolnej partii i centralnie usztywnione dwoma płaskownikami przecinającymi się krzyżowo. Skrzydła drzwi otwierane na zewnątrz pomieszczeń, zawieszone na zawiasach pasowych z masywnym hakiem (dwie sztuki na skrzydło), pasy na całą szerokość skrzydeł. Odrzwia masywne w formie stalowego kątownika zlicowanego ze ścianą, malowane na kolor: jasnoszary, skrzydła współcześnie oczyszczone z farby do gołego metalu, inne pomalowane na kolor: ciemnobrazowy. Wszystkie połączenia nitowane. Okucia w części autentyczne: zasuwy, sztaby. Dwoje takich drzwi zachowało się w piwnicach klatek schodowych, jedno na piętrze i same odrzwia na parterze. Ponadto w piwnicach zachowało się troje samych odrzwi tego typu (pozbawionych skrzydeł), lecz z zawiasami dla drzwi jednoskrzydłowych. **Typ-2.** to stalowe drzwi jednoskrzydłowe, przylgowe, prowadzące do różnych piwnicznych pomieszczeń o charakterze technicznym, usytuowane w prostokątnych, płasko sklepionych otworach. Skrzydła drzwi pełne, masywne, z grubej, gładkiej blachy, otwierane na zewnątrz pomieszczeń, zawieszone na dwóch masywnych, pasowych zawiasach z zawleczką, malowane w całości na kolor jasnoszary. Zachowało się w piwnicach troje takich drzwi (w piwnicy klatki schodowej nr 2. i w dawnej kotłowni). **Typ-3.** to drewniane drzwi jednoskrzydłowe z prostokątnym nadświetłem, przylgowe, płycinowe (o trzech kwaterach, w trzech poziomach), skrzydła otwierane do wewnątrz pomieszczeń, zawieszone na trzech zawiasach czopowych, płyciny bez dekoracji, odrzwia ozdobione profilowanym obramieniem (drewnianą maskownicą). Nadświetła pierwotnie przeszklone, jednoskrzydłowe z profilowanym śłemeniem, obecnie są zaślepione i bez skrzydeł. Klamki, zamki i zasuwy współczesne. Zachowało się w piwnicach czworo takich drzwi, w jednych wtórnie obsadzone skrzydło. **Typ-4.** to drewniane drzwi jednoskrzydłowe, przylgowe, płycinowe (o pięciu kwaterach, w trzech poziomach), skrzydła otwierane do wewnątrz i na zewnątrz pomieszczeń, zawieszone na trzech zawiasach czopowych, profilowane płyciny. Odrzwia tak jak typ3. Drzwi malowane na kolor: jasnobezowy i biały. Klamki współczesne. Zachowało się na parterze i piętrze czworo takich drzwi. **Typ-5.** to drewniane drzwi dwuskrzydłowe z prostokątnym nadświetłem, skrzydła drzwi pierwotnie otwierane do wewnątrz pomieszczeń, obecnie skrzydeł brak. Odrzwia podobnie jak typ3. i 4. Nadświetle przeszklone, jednoskrzydłowe z pozorną listwą przymykową (imitujące dwuskrzydłowe), ościeżnicowe podwójne. Skrzydła nadświetla odchylne od zewnątrz i uchylne od wewnątrz pomieszczenia, zawieszone na zawiasach czopowych, czterokwaterowe, ze szczebliną poziomą, szklone pojedynczą szybą na kit. Ramianki profilowane. Okucia zamykające: zakrętki dźwigniowe stylizowane, profilowane, okrągłe. Okucia zabezpieczające: rozwórki płaskie, wierzchnie. Odrzwia i nadświetle pomalowane na kolor: biały. Kraty w nadświetlu wtórnie wstawione. Zachowało się na parterze dwoje takich drzwi. **Typ-6.** to drewniane drzwi dwuskrzydłowe pomiędzy klatką schodową a korytarzem głównym, skrzydła drzwi pierwotnie otwierane do wewnątrz klatki, obecnie pierwotnych skrzydeł brak, w odrzwia wtórnie wstawiono współczesne drzwi dwuskrzydłowe, łącznie z futryną. Zachowane pierwotne odrzwia w formie ościeżnicy, ozdobione profilowanym obramieniem (drewnianą maskownicą). Zachowało się na parterze i piętrze czworo takich drzwi. **Typ-7.** to reprezentacyjne drewniane drzwi dwuskrzydłowe, bezprzylgowe tępe z listwą przymykową, skrzydła płycinowe (o sześciu kwaterach, w trzech poziomach), częściowo przeszklone, otwierane do wewnątrz i na zewnątrz pomieszczeń, zawieszone na trzech zawiasach czopowych, profilowane płyciny, środkowe kwatery szklone pojedynczą szybą na listewki. Drzwi w bogatej oprawie architektonicznej. Odrzwia o grubości ściany, z dekoracyjną obudową bocznych ścian otworu drzwiowego, od czoła ozdobione profilowanym obramieniem ukształtowanym w formie wąskich pilasterków posiadających cokolik, trzon z płyciną oraz stylizowane głowice, na których pozioma belka architrawy, wyżej fryz z dwoma, skrajnymi tryglifami w osi pilastrów oraz gzyms. Malowane na kolor: biały. Zachowało się na parterze troje takich drzwi, w tym jedno kompletne ze skrzydłami. **Typ-8.** to reprezentacyjne drewniane drzwi dwuskrzydłowe z prostokątnym nadświetłem, przylgowe z listwą przymykową, skrzydła płycinowe profilowane (o trzech kwaterach, w dwóch poziomach). Nadświetle stałe, trzykwaterowe, szklone pojedynczą szybą na kit z profilowanym śłemeniem. Odrzwia i nadświetle pomalowane na kolor: biały. Drzwi zbliżone charakterem i oprawą architektoniczną do drzwi typu7. Zachowało się na parterze troje takich drzwi, w tym jedno ze skrzydłami a drugie z nadświetłem. **Typ-9.** to drewniane, specjalne jednoskrzydłowe drzwi przystankowe szybu windowego, ze skrzydłem fornirowanym, zaopatrzonym w małe, okrągłe okienko. Odrzwia dwójakiego rodzaju: stalowe kątowniki konstrukcji nośnej blaszanej obudowy szybu na parterze i drewniana futryna ozdobiona profilowanym obramieniem (drewnianą maskownicą) na wyższych piętrach. **Typ-10.** to drewniane drzwi jednoskrzydłowe częściowo przeszklone, przylgowe, płycinowe (o dwóch kwaterach, w dwóch poziomach), skrzydła otwierane do wewnątrz pomieszczeń. Są to drzwi wchodzące w skład autentycznego, drewnianego, częściowo przeszklonego modułowego przepierzenia na parterze budynku. Opis w części poświęconej wyposażeniu. Zachowało się na parterze sześć takich drzwi. Pozostałe drzwi wewnętrzne, to wtórnie obsadzone, drewniane, stalowe i szklane drzwi współczesne bez podziałów nawiązujących do drzwi historycznych.

1. Miejscowość.....m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica.....Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	<u>GMACH BIUROWY (Bud.A.)</u>
3. Województwo.....mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein zespół fabryczny	c.d. poz. 13 – Opis

c.d. poz. 13 – Opis

c.d. Materiał, konstrukcja, technika: c.d. OTWORY: Okna – łącznie w budynku jest ponad 210 zewnętrznych otworów okiennych z węgarkami, przekrytych nadprożem w formie odcinka łuku, w których wszystkie obsadzone okna oprócz kilku (współczesnych, wtórnie wstawionych), są zapewne pierwotnymi, historycznymi oknami o jednolitej konstrukcji, występującymi w kilku odmianach gabarytowych. Okna na parterze i obu piętrach - drewniane okna skrzynkowe jednokrosnowe, podwójne, dwudzielne, dwupoziomowe z przesuniętym do góry, profilowanym w formie gzymsu, ślemieniem przechodzącym (osobnym dla skrzydeł wewn. i zewn.), czteropodziałowe, sześciokwaterowe. Podślemię dwudzielne, dwuskrzydłowe bez słupka, czterokwaterowe. Skrzydła rozwierane z listwą przymykową, dwukwaterowe, szklone pojedynczą szybą na kit, z jedną szczeliną poziomą. W części okien z wietrznikiem prostokątnym umieszczonym w górnej połowie górnej kwatery skrzydła. Nadślemię przekryte łukowo, dwudzielne, dwuskrzydłowe, dwukwaterowe, ze słupkiem od zewnątrz i bez słupka od wewnątrz. Skrzydła rozwierane z listwą przymykową, jednokwaterowe, szklone pojedynczą szybą na kit. Ramiaki i szczeliny profilowane. Okucia łączące: narożniki w skrzydłach i zawiasy czopowe. Okucia zamykające: zasuwnice wpuszczane, w części zakrętki dźwigniowe wpuszczane oraz wtórne wierzchnie (w części stylizowane: profilowane i okrągłe, w większości: modernistyczne prostopadłościenne i współczesne). Okucia zabezpieczające: przeciwwiatrowe charakterystyczne haczyki z trzpieniem. Okucia uchwyty: mosiężne klameczki dwuramiennie (okrągłe w kształcie zbliżonym do klepsydry - zapewne pierwotne oraz prostopadłościenne, obłe i prostokątne – wtórnie zamocowane), nasadowe bez tarczki i tarczką oraz w podobnych kombinacjach klameczki jednoramiennie, z trzpieniem. Pierwotne drewniane (w części wtórne betonowe) parapety wewnętrzne w kolorze białym. Okna malowane pierwotnie na kolor: biały, obecnie częściowo od zewnątrz wtórnie pomalowane w innych kolorach, a także w części elewacji frontowej całkowicie oczyszczone z farby do żywego drewna. Kraty w oknach parteru pierwotne z charakterystycznymi grotami wieńczącymi pionowe pręty, pozostałe kraty parteru i piętra wtórnie wstawione. Okna występują w trzech odmianach różniących się wymiarami: generalnie największe na parterze i I piętrze, pośrednie również ale wyłącznie na klatkach schodowych, zaś mniejsze na II piętrze i środkowej części elewacji tylnej (płd.-zachodniej) oraz w wykuszu. W skrajnej, prawej osi na elewacji tylnej budynku są trzy okna o takiej samej konstrukcji j.w., lecz w rozbudowanym wariantcie: trójdzielne, dziewięciokwaterowe, z półstałym skrzydłem środkowym (dwa z nich są oknami nowszymi lub po remoncie – pozbawionymi profilowanych elementów). Ponadto, również o takiej samej konstrukcji j.w., istnieją na elewacji tylnej dwa okna doświetlające klatki schodowe na najwyższych spocznikach, w zminimalizowanym wariantcie: dwudzielne, jednopoziomowe, czterokwaterowe. Zupełnie innego typu okno znajduje się (wstawione w otwór wykonany we wtórnie zaślepionej pierwotnej półkolistej arkadzie) na parterze północnej dobudówki (mieszczącej obecnie transformatornię): tzw. „fabryczne”, zwieńczone łukowo, wielokwaterowe okno stałe w metalowym ramiaku o szczelinach krzyżowych, z centralnie umieszczonym wietrznikiem o skrzydle przechylnym, z pionowymi, prostokątnymi kwaterami szklonymi pojedynczą szybą na kit. Oprócz wyżej opisanych są jeszcze dwa współczesne, płasko sklepione dysharmonizujące okna na Ip. od frontu i IIp. od południa wstawione we wtórnie wykonane otwory, okna typowe zespolone, uchylno-rozwierane ze sterowaniem narożnym oraz trzecie, również płasko sklepione na szczytowej elewacji południowej, okno ościeżnicowe podwójne, dwudzielne, dwupoziomowe z przesuniętym do góry ślemieniem, czteropodziałowe, sześciokwaterowe. Podślemię dwudzielne, dwuskrzydłowe bez słupka, czterokwaterowe. Skrzydła rozwierane z listwą przymykową, dwukwaterowe, szklone pojedynczą szybą na kit, z jedną szczeliną poziomą. Nadślemię przekryte płasko, dwudzielne, dwuskrzydłowe, dwukwaterowe, bez słupka. Skrzydła rozwierane z listwą przymykową, jednokwaterowe, szklone pojedynczą szybą na kit. Ramiaki i szczeliny nie profilowane. Okucia: narożniki w skrzydłach, zawiasy czopowe, zasuwnice wpuszczane, zakrętki dźwigniowe wierzchnie, przeciwwiatrowe charakterystyczne haczyki z trzpieniem, aluminiowe klameczki dwuramiennie i stalowe jednoramiennie, profilowane. Okno pomalowane na kolor: biały, Kraty współczesne, wtórnie wstawione. Brak parapetu. Okna piwnic - są o takiej samej konstrukcji jak w/w okna parteru i piętra, bliźniaczo podobne do najwyższej położonych okien klatek schodowych, różniące się wielkością: drewniane okna skrzynkowe jednokrosnowe, podwójne, dwuskrzydłowe, jednopoziomowe, dwudzielne, czterokwaterowe. Skrzydła z przymykami, szklone pojedynczą szybą na kit, z jedną szczeliną poziomą.

Wkładkę założył.....Piotr Kordek, IX 2006.

Gmach Biurowy (Bud.A.) – patrz załączniki nr: 8a, 8b, **8c**, 8d, 8e, 8f i 8g.

verte

Miejsce przechowywania negatywów:archiwum autora

Wzór ODZ 1999 r.

c.d. OTWORY: c.d. Okna piwnic - Ramiaki i szczebliny profilowane. Okucia jak w oknach parteru. Drewniane parapety wewnętrzne w kolorze białym. Okna malowane na kolor biały, obecnie częściowo od zewnątrz wtórnie pomalowane na kolor: brązowy i jasnozielony. Kraty w oknach w większości autentyczne ze spiralnymi motywami roślinnymi i charakterystycznymi grotami wieńczącymi pionowe pręty, w niewielkiej części współczesne, wtórnie wstawione. W niektórych oknach pomieszczeń z okrągłymi słupami w przednim traktie budynku są zamocowane stalowe okiennice wewnętrzne. Ponadto część otworów piwnicznych od strony dziedzińca jest pozbawiona oryginalnej stolarki i wypełniona wtórnie wstawionymi, różnego rodzaju współczesnymi i przypadkowymi oknami. Okna poddasza - drewniane okna skrzynkowe jednokrosnowe, podwójne, dwudzielne, jednopoziomowe, dwuskrzydłowe, występujące w środkowej części elewacji tylnej oraz w znakomitej większości, wtórne jednoskrzydłowe. Okna wewnętrzne - Okna stałe w drewnianym przepierzeniu na parterze. Dwa okna na I piętrze: jedno w ścianie działowej klatki schodowej nr 3., od strony zachodniej, nad spocznikiem międzybiegowym, oraz drugie okno w tylnej ścianie działowej sanitariatów, usytuowanych po południowej stronie klatki schodowej nr 3. - doświetlające niegdyś pośrednio poprzez pomieszczenie od strony elewacji tylnej.

Rzut: Budynek na planie wydłużonego prostokąta, z krótką parterową dobudówką od północy. Korpus główny, trzytraktowy, z cofniętą nieznacznie względem fasady, dwuosiową częścią północną (tylko w przednim traktie) oraz z załamaną równoległą do zakrętu ulicy, częścią południową. W tylnym traktie, od strony dziedzińca, w trzeciej i czwartej osi (licząc od lewej), wysunięty, parterowy trzyosiowy ryzalit na planie trapezu, będący wykuszem dawnego gabinetu dyrektora fabryki. Główne niegdyś wejście do budynku, zaopatrzone w szerokie schody zewnętrzne z siedziskiem, usytuowane jest od strony ulicy Bema, w północnej, wycofanej części korpusu głównego i prowadzi, poprzez sień do północnej, reprezentacyjnej części parteru, w której dawniej mieściły się gabinety dyrekcji fabryki i sale konferencyjne. Środkowy trakt w budynku pełni funkcję głównego korytarza komunikacyjnego (o szer. 250-370cm). W traktie tylnym są symetrycznie usytuowane dwie klatki schodowe (nr 1. i nr 2., łączące piwnice, spocznik z drzwiami wejściowymi w poziomie terenu dziedzińca, parter, I piętro, II piętro i poddasze), pomiędzy nimi sanitariaty oraz szyb windy przy klatce sch. nr 1. Powyżej parteru układ przestrzenny wewnątrz rozplanowany niemal symetrycznie, z pomieszczeniami i klatkami schodowymi usytuowanymi prostopadłe do korytarza. Na parterze i na I piętrze, w południowej ścianie korytarza (w szczytowej ścianie budynku), otwory drzwiowe łączące komunikacyjnie z budynkiem d. Hali Fabrycznej (Bud.B.), który przylega bezpośrednio od południa, na całej szerokości do opisywanego budynku. Charakterystycznym elementem planu (w piwnicach, na parterze i na I piętrze), jest rząd stalowych, okrągłych słupów nośnych w formie kolumn, pomiędzy traktami frontowym i środkowym, umożliwiającym uwolnienie planu w traktach frontowych od ścian poprzecznych. W załamanej części południowej, również na trzech kondygnacjach istnieją okrągłe słupy w osi załamania budynku, oraz nietypowa, stalowa klatka schodowa o zlikwidowanym najniższym biegu. Do północnej ściany szczytowej korpusu głównego przylega parterowa, dwuosiowa przybudówka, od frontu z niewielkim ryzalitem w lewej osi, lekko wycofana względem elewacji frontowej korpusu głównego i znacznie bardziej od strony dziedzińca, mieszcząca niegdyś prawdopodobnie stróżówkę kontroli wstępu na teren dawnej fabryki, poprzez korytarz przejściowy w budynek i właściwą bramę wjazdową od strony północnej (usytuowaną pomiędzy stróżówką a sąsiednim, budynkiem mieszkalnym), obecnie wewnątrz przybudówki (w większości niedostępne), wtórnie wydzielone ściankami, mieści transformatory i rozdzielnię elektryczną.

Bryła: Czterokondygnacyjny korpus główny (dwupiętrowy z poddaszem użytkowym), całkowicie podpiwniczony, przykryty dachem płaskim o niewielkim nachyleniu połąci. Na dachu kilkanaście ceglanych kominów (o wys. do ok. 100cm). Część północna budynku z lekkim wycofaniem dwuosiowym i schodami wejściowymi od frontu oraz parterowym, trzyściennym ryzalitem od dziedzińca. Część południowa budynku załamana wzdłuż biegu ulicy, dwuosiowo od frontu i jednoosiowo od dziedzińca. Północna, parterowa dobudówka, nie podpiwniczona, przykryta dachem płaskim, jednospadowym, ujętym niskimi ściankami attykowymi. Front z jednoosiowym płytkim ryzalitem.

Elewacje: Dobrze zachowane, pierwotne elewacje z czerwonej cegły (licowej ?) pełnej ceramicznej, starannie wymurowane w wątku krzyżykowym (weneckim), starannie wypoinowane zaprawą z dodatkiem cementu, ozdobione prostym ceglany detalami architektonicznymi. Elewacje korpusu głównego ukształtowane niemal symetrycznie względem osi środkowych. Elewacja frontowa – w korpusie głównym 22-osiowa z dwuosiową parterową przybudówką. Elewacja korpusu głównego niemal symetryczna, wysunięta 18-osiowa część środkowa z pięcioma rzędami powtarzalnych okien z węgarkami zamkniętymi łukowo, ujęta od pld. dwuosiowym załamaniem a od pñ. dwuosiowym wycofaniem lica, sygnalizującym prostokątny otwór d. głównych drzwi wejściowych od ulicy. Podstawę tworzy masywny cokół (odcięty plastycznie gzymsem parapetowym), nad I piętrzem kroksztynowy gzyms między kondygnacyjny, nad II piętrzem prosty gzyms pod pasem stylizowanej attyki przeprutej oknami poddasza, całość zwieńczona gzymsem na ceglanych kroksztynach, Gzymsy i parapety z użyciem cegły kształtowej. Wszystkie naroża zaakcentowane pilastrami do wysokości gzymsu wieńczącego, zaopatrzonymi w stylizowane elementy wieńczące. Do wejścia prowadzą szerokie schody z pełną balustradą, osłonięte autentycznym zapewne daszkiem w konstrukcji stalowej na wsporniku z kutego żelaza o motywach roślinnych. Elewacja parterowej przybudówki dwuosiowa, z przemurowanymi wtórnie otworami zamkniętymi półkoliście, z wstawionymi współczesnymi drzwiami, zwieńczona gzymsem oraz attyką (w wysuniętym ryzalicy gzyms kroksztynowy).

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	GMACH BIUROWY (Bud.A.)
3. Województwo..... mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein	c.d. poz. 13 – Opis
	zespół fabryczny	c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

c.d. poz. 13 – Opis

c.d. Elewacje: Elewacja tylna - w korpusie głównym 19-osiowa z 2-osiową parterową przybudówką. Porządek stylistyczny w układzie horyzontalnym opracowany identycznie jak na elewacji frontowej. Elewacja tylna korpusu głównego, niemal symetryczna, węższa 4-osiowa część środkowa, ujęta obustronnie subtelnymi ryzalitami klatek schodowych oraz szerszymi 5-osiowymi skrzydłami, które są zakończone: od pld. jednoosiowym załamaniem lica a od pñ. dwuosiową partią w kontynuacji ściany. Oba zakończenia ujęte pilastrami j.w. W ryzalitach klatek schodowych łukowo zamknięte otwory drzwi wejściowych od str. dziedzińca. Do wejść prowadzą pojedyncze stopnie granitowe. Wejście do lewej klatki sch. osłonięte współczesnym (stylizowanym historycznie) daszkiem w konstrukcji stalowej z kutego żelaza. Na odcinku trzeciej i czwartej osi (licząc od lewej), wysunięty, parterowy 3-osiowy ryzalit na planie trapezu, w formie wykusa. Elewacja parterowej przybudówki 2-osiowa, z przemurowanymi wtórnymi otworami zamkniętymi półkoliście, zwieńczona gzymsem oraz attyką, z oknem i podcieniem wejściowym. Elewacja szczytowa, pld. – widoczna nad przylegającym budynkiem Hali Fabrycznej (Bud.B.), górna połowa 5-osiowa, trzyczęściowa, skrajne osie na II piętrze z wnękami bez okien (zaopatrzone w dwa masywne ceglane, stylizowane wsporniki) ujęte obustronnie pilastrami. W drugiej osi współczesne, w trzeciej osi zapewne wtórnym wstawione okno (sądząc z nadproża płaskiego na belce stalowej wkutej w mur). W środkowych osiach trzy okienka (dwa zamurowane) w pasie attyki. Elewacja szczytowa, pñ. - w korpusie głównym 5-osiowa z 3-osiową parterową przybudówką. Elewacja korpusu głównego, niemal symetryczna, 5-osiowa ze ślepą, cofniętą od wschodu, boczną ścianą środkowej części elewacji frontowej. W drugiej osi II piętra, licząc od lewej, oraz w środkowej osi pasa attyki zamurowane wnęki okienne bez stolarki. W parterze jedno okno w prawej, skrajnej osi, reszta zasłonięta parterową przybudówką. Elewacja pñ. przybudówki dwuosiowa, wtórnym przekształcona, ze ślepą, cofniętą od wschodu, boczną 1-osiową ścianą ryzalitu elewacji frontowej.

Wnętrze: W piwnicach (w trakcie frontowym, w środkowej części budynku) pomieszczenia nakryte stropami odcinkowymi wspartymi na ruszcie podtrzymywanym przez ustawione w rzędzie okrągłe, profilowane słupy żelazne (ok. 5 sztuk) o średnicy 28-24cm z ukształtowanymi głowicami w formie kielichów. Ponadto pomieszczenia dawnej kotłowni w pld. części budynku. W nich istniejące drzwi żelazne i stalowe dwóch typów. Na parterze w części północnej, zachowany układ przestrzenny reprezentacyjnych wnętrz o wysokich pomieszczeniach z autentyczną, bogato dekorowaną i zróżnicowaną stolarką drzwiową, z posadzkami z płytek ceramicznych. W części środkowej, frontowego i środkowego traktu, zachowany pierwotny układ pomieszczeń biurowo-administracyjnych, reprezentacyjny korytarz z przestrzenią zaakcentowaną windą i ze wschodnią, przeszkloną ścianą głównego korytarza stanowiącą wypełnienie przeszł pomiędzy żelaznymi słupami (ok. 9 sztuk). Na I piętrze w większości pomieszczeń frontowego i środkowego traktu, stropy odcinkowe wsparte na ruszcie podtrzymywanym przez ustawione w dwóch rzędach okrągłe, profilowane słupy żelazne (ok. 14 sztuk). W korytarzu drzwi żelazne, zaakcentowana obudowa szybu windy osobowej, z unieruchomioną od 1944 roku kabiną, o wnętrzu typowym dla epoki: drewniane ściany, lustro, dwuskrzydłowe drzwi itp. Na II piętrze w pñ. krańcu korytarza, dekoracyjny plafon sufitowy (być może pierwotny), pośrodku zawieszona lampa.

Wyposażenie: Na trzech dolnych kondygnacjach mnogość zachowanych drzwi drewnianych, stalowych i żelaznych. Autentyczne, drewniane częściowo przeszklone i bogato zdobione (m.in. pilastrami, gzymasami, płycinami), modułowe przepierzenie zaopatrzone w stałe okna, skrzydła drzwiowe i nadświetla w pasie górnym. Obudowa szybu windy w konstr. stalowej, z zaokrąglonymi narożnikami z blachy pokrytej lakierem (ewent. warstwowo spiekany proszkiem ceramicznym ?), bardzo sugestywnie imitującej drewniany forniir. Drzwi do szybu windy drewniane, fornirowane z okrągłym iluminatorem. W maszynowni na poddaszu autentyczny silnik dźwigu. Na I i II piętrze klatka schodowa nr 3., autentyczne żelazne, o nitowanej konstrukcji, ażurowe schody z drewnianymi stopniami, wykonane w stylu charakterystycznym dla budynków fabrycznych.

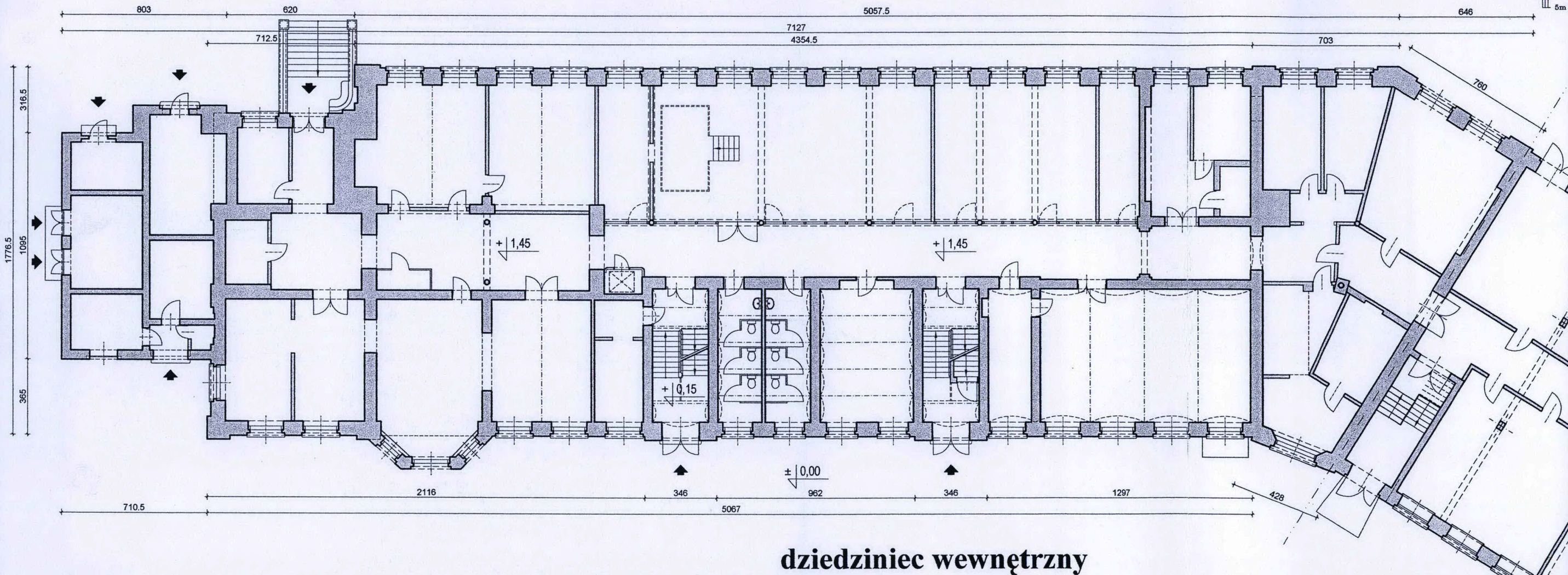
Instalacje: Budynek jest użytkowany bez przerwy od połowy lat 50-tych, wyposażony obecnie w instalacje: elektroenergetyczną, wodno-kanalizacyjną, grzewczą, wentylacji grawitacyjnej i teletechniczną, które są sprawne i drożne. Niesprawna instalacja dźwigu windy – silnik produkcji Warszawskiej Fabryki Maszyn „MOC”.

Wkładkę założył.....**Piotr Kordek, IX 2006.**Gmach Biurowy (Bud.A.) – patrz załączniki nr: 8a, 8b, 8c, **8d**, 8e, 8f i 8g.

verte

Miejsce przechowywania negatywów:**archiwum autora**

Wzór ODZ 1999 r.

Ryc.27 Rzut parteru budynku pn: **Gmach Biurowy (Bud.A.)** w skali 1:200, usytuowanego w zespole zachowanych budynków fabrycznych dawnych Zakładów Mechanicznych Akcyjnego Towarzystwa Przemysłowego Lilpop, Rau i Loewenstein, przy ul. Bema 65 w Warszawie (opracowanie: Piotr Kordek - przerys wg dokumentacji z 1987 roku oraz aktualizacja wg pomiarów własnych - IX 2006).

parter

1. Miejscowość.....m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica.....Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	GMACH BIUROWY (Bud.A.)
3. Województwo.....mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein	c.d. poz. 14 – Kubatura, poz. 15 – Powierzchnia użytkowa,
	zespół fabryczny	poz. 16 – Przeznaczenie pierw., poz. 17 – Użytkowanie obecne,
		poz. 19 – Stan zachowania, poz.20 – Postulaty konserwatorskie
		poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

c.d. poz. 14 – Kubatura Q = 18.770,0 m3 (razem z użytkową częścią poddasza) c.d. poz. 15 – Powierzchnia użytkowa P = 3846,0 m2

c.d. poz. 16 – Przeznaczenie pierwotne Funkcja => biurowo – administracyjno - mieszkalna

c.d. poz. 17 – Użytkowanie obecne Funkcja => biurowo – administracyjno - usługowa

c.d. poz. 19 – Stan zachowania Pierwotny układ funkcjonalno-przestrzenny budynku zachował się w szerokim zakresie.

Fundamenty: Niewielkie zawilgocenia. SZ – 99%, ST – dobry. **Stopień zachowania (SZ) i stan techniczny (ST):**

Ściany zewnętrzne / wystrój architektoniczny elewacji: Na elewacji liczne, drobne uszkodzenia lica ściany o charakterze powierzchniowym (np. otwory po wspornikach lamp i kabli elektrycznych, odpryski po uszkodzeniach mechanicznych), gdzieś zacieki, wysolenia i złuszczenia powierzchni cegły, w części cokołowej znaczne zanieczyszczenia i zawilgocenia. Największe uszkodzenia, spękania wgłębne i znaczne ubytki substancji murowej na narożach budynku, w sąsiedztwie rynien i rur spustowych oraz na powierzchniach poziomych. Zewnętrzne ceglane parapety i gzymsy posiadają uszkodzenia mechaniczne, spękania i ubytki pojedynczych cegieł. Pierwotne drzwi i okna, są raczej kompletne, ale częściowo zniszczone, znacznie zużyte i wielokrotnie przemałowywane, co kwalifikuje je do remontu. Większość otworów drzwiowych wtórnie przekształcona. Fragmenty elewacji wtórnie otynkowane. SZ – 90%, ST – dobry, częściowo średni.

Ściany wewnętrzne: W dobrym stanie, od wewnątrz otynkowane, w części pomieszczeń skute tynki i odsłonięte, wyczyszczone cegły. Ślady łuszczącej się farby, odspojenia, uszkodzenia i zawilgocenie tynków tylko w górnych partiach ścian II p. i poddasza. Znaczna ilość pierwotnych ścian działowych nie zachowana. SZ – 85%, ST – dobry.

Sklepienia / stropy: W dobrym stanie, otynkowane, bez spękań, ubytków itp. SZ – 99%, ST – dobry.

Konstrukcja dachowa / pokrycie dachu: Elementy konstrukcji ze śladami zacieków, wysoleń oraz przemarzania – w sąsiedztwie zdemontowanych świetlików dachowych poważna i postępująca destrukcja krokwi i górnych kleszczy oraz poszycia, z widoczną grzybicą i pleśnią. Wykończenie połaci od wewnątrz płytami pilśniowymi, w większości zniszczonymi, zawilgoconymi j.w. Pokrycie dachu papą termozgrzewalną, obecnie raczej szczelne. SZ – 90%, ST – średni i mierny.

Wyposażenie: Stolarka, przepierzenie, winda. Brak pieców kaflowych SZ – 60%, ST – średni i mierny. **Instalacje:** Sprawne, drożne. SZ – 98%, ST – dobry.

Generalnie stopień zachowania (SZ) budynku (substancji murowych, wystroju elewacji, stropów, dachu, wyposażenia i instalacji) można określić jako wysoki 80-90 %, zaś jego ogólny stan techniczny (ST) choć wymagający napraw wewn., restauracji elewacji i remontu konstrukcji dachu, można określić jako średni, w części dość dobry.

c.d. poz. 20 – Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

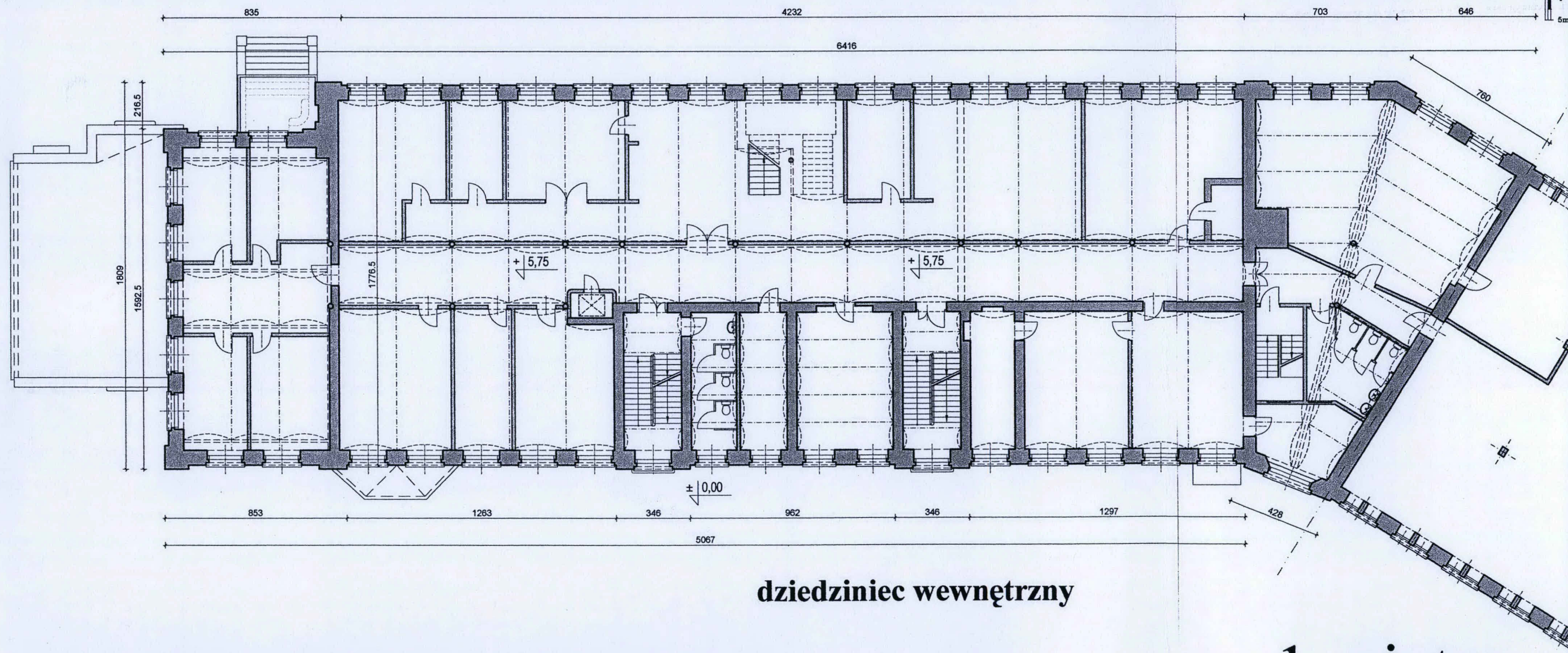
1.Remont drewnianej konstrukcji dachu z wymianą zniszczonych i zagrzybionych elementów. 2.Pełna restauracja elewacji z uzupełnieniem ubytków i przywróceniem zniszczonego detalu. 3.Kompleksowa restauracja drewnianej stolarki okiennej i drzwiowej (w tym przepierzenia) oraz konserwacja ślusarki drzwiowej. 4.Restauracja wszystkich trzech klatek schodowych i windy.

Wkładkę założył.....Piotr Kordek, IX 2006.

Gmach Biurowy (Bud.A.) – patrz załączniki nr: 8a, 8b, 8c, 8d, 8e, 8f i 8g.

verte

Miejsce przechowywania negatywów:archiwum autora

Ryc.28 Rzut 1. piętra budynku pn: **Gmach Biurowy (Bud.A.)** w skali 1:200, usytuowanego w zespole zachowanych budynków fabrycznych dawnych Zakładów Mechanicznych Akcyjnego Towarzystwa Przemysłowego Lilpop, Rau i Loewenstein, przy ul. Bema 65 w Warszawie (opracowanie: Piotr Kordek - przerys wg dokumentacji z 1987 roku oraz aktualizacja wg pomiarów własnych - IX 2006).

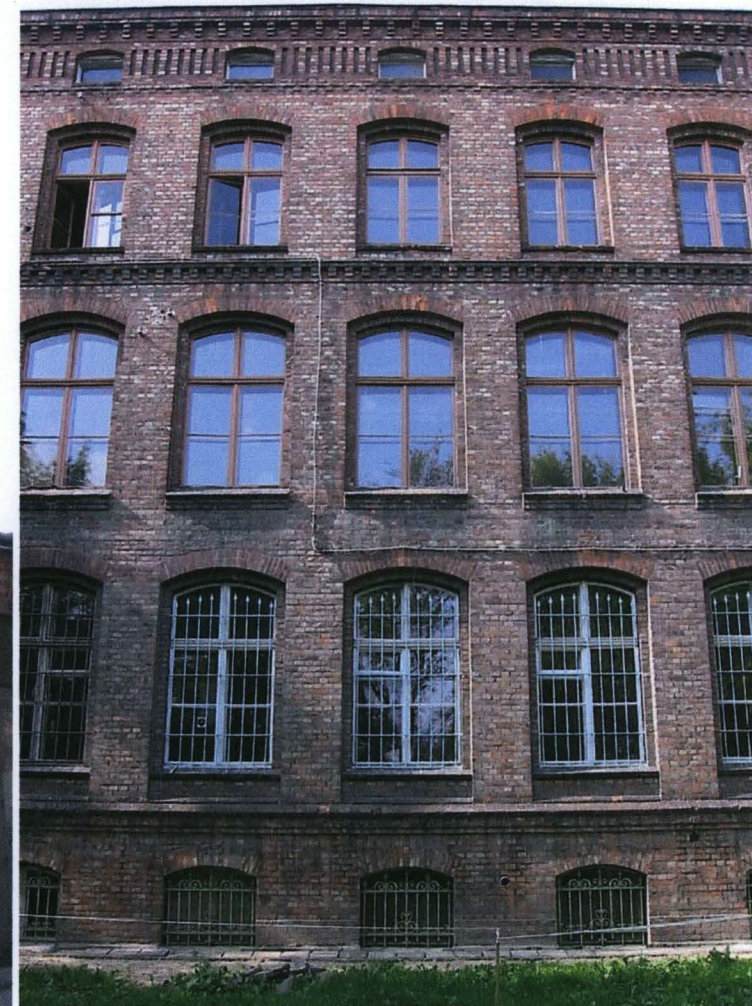
1. piętro

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	<u>GMACH BIUROWY (Bud.A.)</u>
3. Województwo..... mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein	c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja
	zespół fabryczny	

c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

Ryc.29 Widok ogólny budynku od strony północnej.

Wkładkę założył.....**Piotr Kordek, IX 2006.**Miejsce przechowywania negatywów:**archiwum autora**

Ryc.30 Fragment elewacji frontowej (płn.-wschodniej).

Gmach Biurowy (Bud.A.) – patrz załączniki nr: 8a, 8b, 8c, 8d, 8e, 8f i 8g.

verte

Wzór ODZ 1999 r.

Ryc.31 Widok ogólny budynku od strony południowej.

Ryc.32 Schody i główne drzwi wejściowe na elewacji frontowej.

Ryc.33 Bruk kamienny wzdłuż cokołu elewacji tylnej.

Ryc.34 Elewacja tylna (płd.-zachodnia). Na pierwszym planie parterowy ryzalit w formie wykusa.

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	<u>GMACH BIUROWY (Bud.A.)</u>
3. Województwo..... mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein	c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja
	zespół fabryczny	

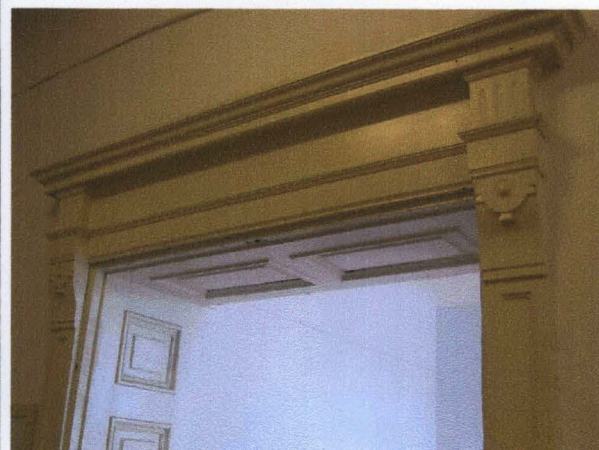
c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

Ryc.36 Obudowa szybu windy w korytarzu na parterze.
Na drugim planie reprezentacyjna część parteru.

Ryc.35 Klatka schodowa nr 1.

Ryc.37 Dekoracyjna, drewniana oprawa drzwi
w reprezentacyjnej części parteru.

Ryc.38 Drewniane, przeszklone modułowe przepierzenie
– wschodnia ściana głównego korytarza parteru.

Wkładkę założył.....**Piotr Kordek, IX 2006.**

Miejsce przechowywania negatywów:**archiwum autora**

Gmach Biurowy (Bud.A.) – patrz załączniki nr: 8a, 8b, 8c, 8d, 8e, 8f i 8g.

verte

Wzór ODZ 1999 r.

Ryc.39 Drzwi typu-2. prowadzące do piwnic w klatce sch. nr 2.

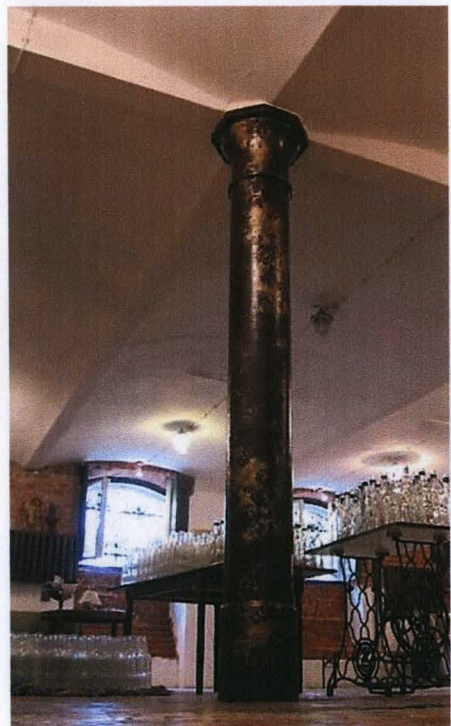
Ryc.40 Drewniana ściana działowa w czasie remontu na II piętrze.

Ryc.41 Zaawansowana destrukcja drewnianych elementów więźby dachowej.

Ryc.42 Zawilgocona, zagrzybiona i pokryta pleśnią więźba dachu.

Ryc.43 Okrągły słup żelazny, w pomieszczeniach piwnic.

Ryc.44 Żelazne drzwi typu-1. prowadzące do piwnic.

Ryc.45 Klatka schodowa nr 3.

Ryc. 46 Klatka schodowa nr 3.

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	<u>HALA FABRYCZNA (Bud.B.)</u>
3. Województwo..... mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein	c.d. poz. 13 – Opis
	zespół fabryczny	

c.d. poz. 13 – Opis

Sytuacja: Budynek dawnej **Hali Fabrycznej (Bud.B.)** usytuowany jest w środkowej, wschodniej części opisywanego zespołu d. budynków fabrycznych i zwrócony obecnym frontem (z dawnym otworem bramowym w pld. części budynku) na zachód, w stronę dziedzińca wewnętrznego i dalej w stronę ulicy Prymasa Tysiąclecia (patrz planik na ryc.26 w załączniku nr 7). Od północy, bezpośrednio z opisywanym budynkiem sąsiaduje budynek Gmachu Biurowego (Bud.A.).

Materiał, konstrukcja, technika: **ŚCIANY:** Konstrukcyjne (zewnętrzne i wewnętrzne), o grubościach 72 i 30cm, murowane z cegły pełnej ceramicznej, od strony wewnętrznej przeważnie pokryte tynkiem cem.-wap. Ściany elewacyjne w zachowanych partiach pierwotnych wymurowane w wątku krzyżkowym (weneckim) na zaprawie zapewne wapiennej, nie otynkowane, starannie wyspoinowane zaprawą z dodatkiem cementu. Ściany elewacyjne w partiach wznoszonych współcześnie, w latach 80-tych, wymurowane starannie lecz bez zachowania rysunku wątku, na zaprawie cem.-wap. Cokół, pilastry, wnęki i obramienia okien i drzwi, gzymsy, oraz detale elewacji ceglane. Wymiary cegieł: 26,9-27,1 x 13,3-13,5 x 6,8-6,9cm (w partii cokołowej od ul. Bema) oraz 26,2-26,6 x 12,4-12,7 x 6,4-6,6cm (ściany powyżej cokołu). Pominęto wymiary cegieł współczesnych, którymi przemurowano znaczne fragmenty ścian zewnętrznych. W piwnicach słupy żelbetowe, na parterze i na poddaszu współczesne, ażurowe słupy kratownicowe z ceowników stalowych, ustawione w dwóch rzędach. Ściany działowe murowane z cegły, o grub. ok. 16cm, pokryte tynkiem cem.-wap. W części pomieszczeń parteru i na poddaszu ścianki działowe z płyt gipsowo-kartonowych.

SKLEPIENIA / STROPY: Pomieszczenia piwnic przekryte stropem żelbetowym, monolitycznym, wylewanym, z podciągami widocznymi. Nad parterem, pierwotnie zapewne płaskie stropy drewniane ze ślepym pułapem, obecnie prawdopodobnie strop żelbetowy monolityczny, wylewany, oparty na ścianach i podciągach a te na stalowych słupach. Podniebienia stropów pokryte tynkiem cem.-wap. Przesklepienia otworów okiennych murowane z cegły pełnej, ceramicznej analogicznie do ścian. W części nadproża płaskie, betonowe na belkach stalowych.

WIEŻBA DACHOWA: Nad budynkiem dach płaski, dwuspadkowy, jednokalenicowy. Wieżba drewniana, płatwiowo-kleszczowa czterostolcowa ze ścianami i ramami kolankowymi, wydaje się identyczna jak w budynku Gmachu Biurowego (Bud.A.). **Elementy wiażara wieżby dachowej:** krokwie oparte na skrajnych płatwiach kolankowych, dwóch płatwiach bocznych oraz dwóch płatwiach środkowych. Płatwie kolankowe (jako płatwie stopowe) spoczywają na ramach stolcowo-kolankowych, ustawionych przy ścianie kolankowej. Płatwie boczne i środkowe ustawione na stolcach, są usztywnione podłużnie mieczami, tworząc odpowiednio ramy stolcowe boczne i środkowe. Wiażary pełne spinają w kierunku poprzecznym kleszcze górne, umieszczone bezpośrednio pod płatwiami środkowymi, łączące krokwie poprzez dwa środkowe stolce. Usztywnienie poprzeczne ramy stolcowo-kolankowej poprzez zastrzał wznoszący od belki wiażarowej (lub podwaliny ewent. namurnicy - obecnie nieistniejącej lub niedostępnej - przy ścianie kolankowej), do stolca bocznego i dalej poprzez drugi zastrzał opadający od stolca bocznego do belki wiażarowej (obecnie nieistniejącej lub niedostępnej - wskutek wykonania nad parterem płyty stropowej, której wierzch jest o wiele wyżej niż opisywane dolne elementy wieżby) pod stolcem środkowym oraz poprzez półkleszcze dolne, wiążące krokwie pod płatwią kolankową z pierwszym zastrzałem, stolcem bocznym i drugim zastrzałem. Całość usztywniona pełnym deskowaniem. Obecnie wieżba opisywanego budynku jest częściowo niekompletna, brak dolnych elementów wieżby w poziomie podłogi poddasza tzn. namurnic, podwalin (lub tylko dostępu do nich z przyczyn j.w.) oraz dolnych fragmentów niemal wszystkich drewnianych zastrzałów, które zostały przycięte poniżej łączy z półkleszczami. Można przyjąć, iż opisane zniszczenia wieżby powstały podczas przebudowy budynku w latach 80-tych XX w. Wówczas wykonano żelbetowy strop nad parterem i kratownicowe słupy z ceowników, które miały być przedłużane na wyższych kondygnacjach, a obecnie przebijając strop i wieżbę wystają ponad dach.

POKRYCIE DACHU: Papa termozgrzewalna.

POSADZKI / PODŁOGI: W piwnicach, na parterze i na poddaszu szlichta betonowa. W głównym korytarzu i w innych pomieszczeniach parteru, ułożona wykładzina PCV, w pomieszczeniach sanitarnych współczesne płytki z terakoty. Podesty klatki schodowej wyłożone płytkami lastryko.

c.d. Materiał, konstrukcja, technika: SCHODY: Zewnętrzne (z poziomu terenu na parterowy podest, w elewacji frontowej, zachodniej) stalowe, ażurowe, jednobiegowe, współczesne, uproszczone wręcz prowizoryczne. Wewnętrzne schody w budynku to schody dwóch klatek schodowych w przednim traktie budynku. Schody są współczesne, z okresu przebudowy budynku w latach 80-tych XX w., której projekt przewidywał nadbudowę kilku kondygnacji a tylko w niewielkiej części został zrealizowany. Północna klatka schodowa mieści użytkowane obecnie, główne schody w opisywanym budynku, łączące piwnice, poziom terenu z drzwiami wejściowymi i parter. Są to schody żelbetowe, prawoskrętne, powrotne dwubiegowe (o szer. biegów 136cm w świetle balustrady), biegi i podesty płytowe, monolityczne. Istnieją obecnie dwa biegi: dolny z poziomu terenu do piwnic (12x19x25cm) w stanie surowym oraz górny z poziomu terenu na parter (6x21x27cm) o stopniach z noskiem, obłożonych prefabrykowanymi, dużymi płytami lastryko. Podesty wyłożone małymi, kwadratowymi płytkami lastryko. Jednostronna, wewnętrzna, ażurowa balustrada stalowo-drewniana (o wysokości 107cm), tylko dla górnego biegu, wykonana jest z czterech pionowych, stalowych profili zamkniętych o przekroju kwadratowym (kotwionych do boku płyty schodów), które są połączone czterema deskami mocowanymi w odstępach, równoległe do poręczy (której funkcję pełni najwyższa z desek balustrady). Południowa klatka schodowa mieści nie użytkowane obecnie (lub tylko sporadycznie) identyczne schody jak w wyżej opisanej, północnej klatce schodowej. Pozostałe schody wewnętrzne w budynku to proste, współczesne, stalowe, jednobiegowe schody na antresolę w jednym z pomieszczeń.

OTWORY: Brama dawnej hali fabrycznej – pierwotny duży otwór wjazdowy, prowadzący ongiś do wnętrza budynku, łukowo przesklepiony długim ceglanym nadprożem, widocznym w elewacji wschodniej. Zaopatrzony był niegdyś w skrzydła, zawieszone na masywnych zawiasach, z których dwa górne, dobrze zachowane, żelazne haki widnieją po obu stronach otworu bramy, zawężonego od strony północnej zapewne jeszcze w okresie funkcjonowania fabryki oraz ostatecznie zamurowanego, zapewne w latach 80-tych XX w., takim samym rodzajem cegły, jakiej użyto w okresie przebudowy do wznoszenia nowych ścian i przemurowywania istniejących wówczas elewacji. Otwór dawnej bramy wjazdowej do budynku, obecnie zamurowany, przysłonięty jest w dolnej jego części ścianą i zadaszeniem współczesnej parterowej dobudówki. Dwie bramy prowadzące do piwnic – dwa duże, płasko przesklepione, prostokątne otwory, zamykane dwuskrzydłowymi, stalowymi wrotami, zawieszonymi na zawiasach czopowych w stalowej futrynie. Otwór bramy w elewacji wschodniej przekryty zapewne nadprożem ceglanym na belkach stalowych, oblicowanym z zewnątrz cegłą ułożoną warstwami. Drugi otwór bramy w elewacji zachodniej przesklepiony żelbetowym, masywnym nadprożem, nie otynkowanym. Skrzydła obu bram są podobnie wykonane, sztywna rama z kątowników stalowych obustronnie obłożona blachą stalową. Okucia współczesne. Powstanie obu wjazdów związane jest z okresem wspomnianej przebudowy. Przed otworami zbudowano wówczas betonowe pochylnie (umożliwiające zjazd pojazdów do wnętrza piwnic z poziomu terenu), ograniczone betonowymi ścianami oporowymi, zaopatrzonymi w ceglane otynkowane i betonowe nakrywy. Drzwi zewnętrzne – na elewacji frontowej, dwoje drzwi prowadzących do klatek schodowych oraz trzecie, prowadzące po schodkach do wnętrza budynku, a także jedno drzwi na elewacji tylnej, to stalowe drzwi dwuskrzydłowe, przylgowe, otwierane na zewnątrz, z listwą przymykową, pomalowane na kolor: czarny. Skrzydła drzwi pełne, gładkie o różnej szerokości, zawieszone na trzech zawiasach czopowych, w stalowej futrynie. Okucia współczesne. Wszystkie zewnętrzne drzwi współczesne, wstawione we wtórnie wykonane otwory drzwiowe w elewacjach budynku. Drzwi wewnętrzne – łącznie kilkanaście sztuk drzwi w budynku, wszystkie współczesne, wstawione w otwory w ścianach wewnętrznych, wymurowanych współcześnie, w okresie wspomnianej przebudowy. Wejścia z obu klatek schodowych na korytarz w budynku poprzez dwuskrzydłowe drzwi stalowe, o konstrukcji j.w., ze skrzydłami o równej szerokości, zawieszonymi na dwóch zawiasach czopowych. Pozostałe to współczesne, stalowe i drewniane, jedno i dwuskrzydłowe drzwi wewnętrzne, bez podziałów nawiązujących do drzwi historycznych. Okna – łącznie w budynku jest ok. 47 zewnętrznych otworów okiennych z węgarkami, przekrytych nadprożem w formie odcinka łuku, z czego 21 otworów (nie zamurowanych) jest na parterze, a pozostałe 26 otworów (w części wtórnie zamurowanych) na poddaszu. Okna na parterze - współczesne, prostokątne zwieńczone płasko, typowe drewniane okna zespolone, uchylno-rozwierane ze sterowaniem narożnym, dwudzielne ze słupkiem przesuniętym w prawo (patrząc od zewnątrz), jednopoziomowe, o jednolitej konstrukcji, występujące w dwóch odmianach wymiarowych: niższej i wyższej, różniących się tylko wysokością stojaków okna. Wszystkie okna (zwieńczone płasko) są wtórnie wstawione w pierwotne, zachowane otwory okienne (zwieńczone łukowo), w ten sposób, iż okna dosunięto maksymalnie do góry a pozostałą przestrzeń po nadprożem wypełniono betonem, ceglami na zaprawie lub dociętymi z drewna klockami i otynkowano od wewnątrz, w części zamaskowano stalową blachą. W trzech otworach okiennych, w których w przymurowanej dolnej części zostały umieszczone drzwi zewnętrzne, wstawiono (pod nadproża otworów) okna odmiany niższej, zaś poniżej okna wnękę zamurowano. W pozostałych (nie zamurowanych) otworach okiennych, wstawiono (pod nadproża otworów) okna odmiany niższej, zaś poniżej okna odmiany wyższej. Parapety wewnętrzne drewniane. Okna pomalowane na kolor: biały lub brązowy. Kraty w oknach współczesne, stalowe. Okna na poddaszu – oprócz czterech, niewątpliwie współczesnych okienek (wstawionych w otwory w skrajnych, północnych osiach obu dłuższych elewacji), pozostałe to zapewne pierwotne, historyczne okienka, tzw. „fabryczne”, zwieńczone łukowo, sześciokwaterowe małe okna stałe w metalowym ramiaku o szczeblinach krzyżowych, z kwadratowymi kwaterami, szklonymi pojedynczą szybą na kit, niektóre z wietrznikiem (w jednej środkowej kwaterze), o skrzydle rozwieranym, Okna pomalowane na kolor brązowy. Kraty w oknach współczesne. Kilka otworów od wschodu i większość otworów od zachodu wtórnie zamurowano od strony pomieszczeń poddasza.

1. Miejscowość.....m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica.....Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	HALA FABRYCZNA (Bud.B.)
3. Województwo.....mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein	c.d. poz. 13 – Opis, poz. 14 – Kubatura, poz. 15 – Powierzchnia,
	zespół fabryczny	poz. 16 – Przeznaczenie pierw., poz. 17 – Użytkowanie obecne,
		poz. 19 – Stan zachowania, poz.20 – Postulaty konserwatorskie

c.d. poz. 13 – Opis

Rzut: Budynek na planie wydłużonego trapezu prostokątnego, o uwolnionym planie, z dwoma rzędami słupów nośnych tworzących układ halowy, trzytraktowy, siedmioprzęsłowy, usztywniony poprzecznie (przedzielony ?) ścianą nośną usytuowaną niemal na osi środkowej budynku. Północna połowa stropu nad parterem w układzie konstrukcyjnym poprzecznym, południowa połowa stropu nad parterem w układzie konstrukcyjnym podłużnym względem elewacji frontowej. Wnętrza wydzielone ściankami działowymi na kilka większych i mniejszych pomieszczeń. W lewej, północnej części parteru układ przestrzenny trzytraktowy, z wydzielonym pośrodku podłużnym korytarzem, z którego dostęp do prostopadłe usytuowanych pomieszczeń w trakcie frontowym (dwie klatki schodowe i dwa pomieszczenia użytkowe) oraz w trakcie tylnym (jedno pomieszczenie i zespół sanitariatów). Od północy, korytarz łączy się poprzez drzwi w ścianie szczytowej z korytarzem parteru budynku Gmachu Biurowego (Bud.A.). W prawej, południowej części parteru układ przestrzenny dwutraktowy, z wydzielonym dość przypadkowo, prostopadłe do elewacji frontowej, korytarzem z którego dostęp do pomieszczeń w obu traktach oraz do szybu windy towarowej na przedłużeniu korytarza. Główne wejścia do budynku umieszczone od frontu, prowadzące poprzez dwie prostopadłe do elewacji frontowej (zachodniej) klatki schodowe, w pierwszej i siódmej osi, licząc od lewej (łącznie piwnice, podest z drzwiami wejściowymi do budynku w poziomie terenu oraz parter). Dodatkowe dwoje drzwi zewnętrznych w poziomie parteru: w elewacji frontowej (od dziedzińca), w ósmej osi od lewej, zaopatrzone w podest i prowizoryczne schody oraz w elewacji tylnej (od ulicy), w trzynastej skrajnej osi. Wszystkie opisane wyżej słupy, stropy i układy konstrukcyjne, klatki schodowe, winda i ścianki działowe są współczesne, wtórnie wstawione do wnętrza budynku w latach 80-tych. Pierwotne, zachowane elementy rzutu to (w parterze i na poddaszu) jedynie zewnętrzne ściany, tzw. mury kapitalne (i tak w znacznej części wtórnie przemurowane). Dlatego opis rzutu i wnętrz nie oddaje cech pierwotnego układu budynku.

Bryła: Budynek dwukondygnacyjny (parter z poddaszem częściowo użytkowym), całkowicie podpiwniczony, przykryty dwuspadowym dachem płaskim o niewielkim nachyleniu połaci. Na dachu kilkanaście sterczących, zabezpieczonych kikutów (o wys. do ok. 100cm), będących przedłużeniem stalowych słupów konstrukcyjnych budynku.

Elewacje: W części zachowane, pierwotne elewacje z czerwonej cegły pełnej ceramicznej (licowej ?), starannie wymurowane w wątku krzyżykowym (weneckim), starannie wypoinowane zaprawą z dodatkiem cementu, ozdobione prostym ceglany detalem architektonicznym. Budynek ma właściwie tylko dwie elewacje. Południowa ściana szczytowa jest zwykłym, ślepym ceglany murem granicznym wymurowanym niestarannie, bez zachowania wątku (nie otynkowanym), z niewysokim ceglany kominem powyżej połaci. Północna ściana szczytowa przylega do sąsiedniego budynku Gmachu Biurowego (Bud.A.) Elewacja frontowa, zachodnia - jednobryłowa, trzynastoosiowa, ukształtowana niemal symetrycznie względem osi środkowej. Elewację tworzy powtarzalny rytm 13-stu prostokątnych, płytkich wnęk, pomiędzy pilastrami stojącymi na prostym cokole. W dolnej części większości z wnęk, znajduje się pierwotny otwór okienny parteru przesklepiony łukowo, z wtórnie przemurowanym i podniesionym parapetem zewnętrznym. W górnej części każdej z wnęk, usytuowane osiowo znajdują się dwa małe otwory okienne poddasza, również przesklepione łukowo. W poziomie ich parapetów a także nad ceglany łękiem przekrycia okien lekko wystające pasy z jednej warstwy cegieł na całą szerokość elewacji. Wnęki zamyka poziomo proste belkowanie gzymsu wieńczącego, które oparte jest na pilastrach i wspierane przez ceglany, stylizowane krokwie wystające z wnęk. Pierwotnie w elewacji istniał duży otwór bramy wjazdowej do wnętrza budynku. Przekryty łukowo zajmował szerokość jedenastej i dwunastej osi (licząc od lewej), został wtórnie przemurowany w dwóch fazach: w pierwszej fazie, zapewne w latach międzywojennych, został zawężony w świetle, zaś obok wykuto otwór drzwiowy (jego zarys jest widoczny jeszcze dziś). W drugiej fazie, zamurowano go całkowicie, zapewne w związku z zamurowaniem w latach 70-tych prześwitu pomiędzy budynkiem opisywanej d. Hali Fabrycznej (Bud.B.) a sąsiednim Budynkiem Gospodarczym (Bud.C.). Obecnie w pierwszej, siódmej i ósmej osi znajdują się drzwi wtórnie wstawione w dolnej części otworów okiennych. Pod dziewiątą i dziesiątą osią, w poziomie piwnic wtórnie wstawione są współczesne wrota garażowe. Na elewacji ślady wtórnych przemurowań.

Wkładkę założył.....Piotr Kordek, IX 2006.

Hala Fabryczna (Bud.B.) – patrz załączniki nr: 9a, 9b, 9c i 9d.

verte

Miejsce przechowywania negatywów:archiwum autora

Wzór ODZ 1999 r.

c.d. poz. 13 – Opis

c.d. Elewacje: Elewacja tylna, wschodnia – jednobryłowa, również trzynastoosiowa, będąca niemal bliźniaczym odbiciem elewacji frontowej. Różni się większą szerokością skrajnej, południowej wnęki, co wynika z trapezowatego planu budynku, gdzie ściana wschodnia jest dłuższa od zachodniej. Obecnie w poziomie piwnic, pod dziesiątą i jedenastą osią (licząc od lewej), znajdują się wtórnie wstawione, współczesne wrota garażowe z dojazdem od ul. Bema. W dwunastej osi, we wnęce ze ślepą płyciną otworu okiennego, zachowany jest na pierwotnym poziomie, ceglany parapet zewnętrzny. W trzynastej skrajnej osi, w poziomie parteru, znajdują się drzwi zewnętrzne, a parapet został wtórnie zlikwidowany. Na elewacji również widać ślady wtórnych przemurowań, wcześniejszych i późniejszych. Na podstawie zdjęcia z 1924 roku i zachowanych na elewacji śladów przemurowań, można przyjąć, iż prawdopodobnie w jedenastej osi znajdował się niegdyś otwór drzwiowy.

Wnętrze: Współczesne. Wolny plan. Brak historycznych elementów dekoracyjnych.

Wypośażenie: Pierwotnego, historycznego wyposażenia brak – za wyjątkiem zachowanych okienek poddasza w formie metalowych, tzw. fabrycznych ramiaków. Pozostała stolarka okienna i drzwiowa jest współczesna. Współczesna winda towarowa.

Instalacje: Budynek jest wyposażony obecnie w instalacje: elektroenergetyczną, wodno-kanalizacyjną, grzewczą, wentylacji grawitacyjnej.

c.d. poz. 14 – Kubatura $Q = 5797,0 \text{ m}^3$ (ze środkową częścią użytkową poddasza)

c.d. poz. 15 – Powierzchnia użytkowa $P = 1320,0 \text{ m}^2$

c.d. poz. 16 – Przeznaczenie pierwotne Funkcja => produkcyjna

c.d. poz. 17 – Użytkowanie obecne Funkcja => biurowo – usługowa

c.d. poz. 19 – Stan zachowania Pierwotny układ funkcjonalno-przestrzenny budynku – nie zachowany.

Fundamenty: Wtórnie podbite, w dobrym stanie. SZ – 95%, ST – dobry.

Stopień zachowania (SZ) i stan techniczny (ST):

Ściany zewnętrzne / wystrój architektoniczny elewacji: Na elewacji drobne uszkodzenia lica ściany o charakterze powierzchniowym, wysolenia i złuszczenia, spękania i ubytki pojedynczych cegieł. Największe uszkodzenia, zanieczyszczenia i zawilgocenia, spękania wgłębne i znaczne ubytki substancji murowej na narożach budynku oraz w partii cokołowej, w miejscu dawnych rur spustowych. Współczesne drzwi i okna, są kompletne. Pierwotne, metalowe ramiaki na poddaszu w większości zachowane i zardzewiałe, częściowo jeszcze przeszklone i w części zamurowane. Ściany częściowo wtórnie przemurowane SZ – 85%, ST – dobry.

Ściany wewnętrzne: Współczesne ściany w dobrym stanie, otynkowane, bez spękań, ubytków. Słupy stalowe w dobrym stanie.

Sklepienia / stropy: Współczesne stropy w dobrym stanie, otynkowane, bez spękań, ubytków itp.

Konstrukcja dachowa / pokrycie dachu: Drewniane, zachowane elementy konstrukcji dachu w dobrym stanie. Więźba częściowo zdekompletowana w trakcie prac budowlanych w latach 80-tych. Pokrycie dachu papą termozgrzewalną, obecnie szczelne. SZ – 75%, ST – dobry.

Wypośażenie: Współczesna winda towarowa - nieczynna. Brak pierwotnego wyposażenia.

Instalacje: Sprawne, drożne, w dobrym stanie.

Generalnie stopień zachowania (SZ) budynku (w zakresie: pierwotnych murów i wystroju elewacji, pierwotnych stropów i dachu, pierwotnego wyposażenia i instalacji) można określić jako niski 30-35 %, zaś ogólny stan techniczny (ST) jego wszystkich istniejących elementów (historycznych i współczesnych) można określić jako dobry.

Dla wyjaśnienia: powyższa, niska ocena stopnia zachowania budynku dotyczy pierwotnych, historycznych składników budowli, bowiem po przeprowadzonych współcześnie (dwadzieścia lat temu) pracach budowlanych przeważająca większość obecnej struktury budynku jest nowa, nie historyczna, i w takim świetle patrząc to ściany wewnętrzne, stropy, wyposażenie oraz instalacje są niemal jak nowe, sprawne na 100%, w dobrym stanie technicznym.

c.d. poz. 20 – Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

1. Restauracja elewacji w sposób przywracający jej pierwotny wyraz. Demontaż istniejącej stolarki okiennej i drzwiowej o krzykliwie dysharmonizującej formie. Likwidacja współczesnej dobudówki garażowej od str. zachodniej i przywrócenie (uczytelnienie przestrzenne) pierwotnego otworu bramy wjazdowej. Wstawienie stolarki okiennej i drzwiowej nawiązującej do charakteru i funkcji pierwotnej budynku. Renowacja zachowanych okien poddasza.

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie) Zakłady Mechaniczne Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein zespół fabryczny	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego) <u>HALA FABRYCZNA (Bud.B.)</u> c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja
--	--	--

c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

Ryc.47 Elewacja frontowa (zachodnia).

Ryc.48 Drzwi wejściowe do północnej klatki schodowej.

Ryc.49 Podwójne okienka doświetlające poddasze.

Ryc. 50 Południowa część elewacji frontowej.

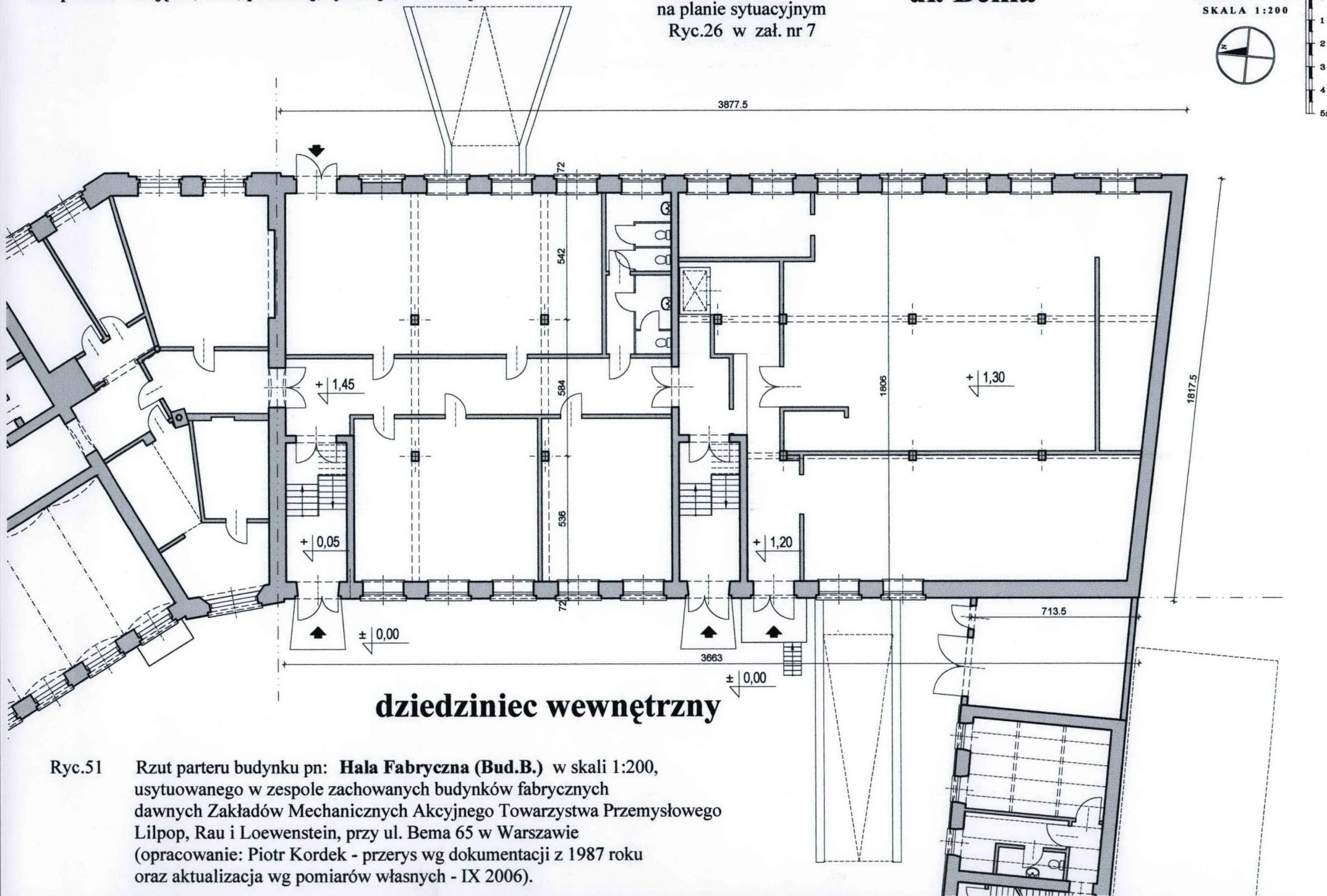
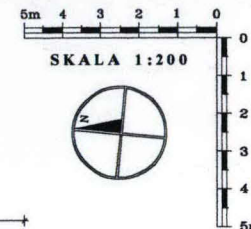
Wkładkę założył.....**Piotr Kordek, IX 2006.**

Hala Fabryczna (Bud.B.) – patrz załączniki nr: 9a, 9b, 9c i 9d.

verte

Miejsce przechowywania negatywów:**archiwum autora**

Wzór ODZ 1999 r.

Ryc.51 Rzut parteru budynku pn: **Hala Fabryczna (Bud.B.)** w skali 1:200, usytuowanego w zespole zachowanych budynków fabrycznych dawnych Zakładów Mechanicznych Akcyjnego Towarzystwa Przemysłowego Lilpop, Rau i Loewenstein, przy ul. Bema 65 w Warszawie (opracowanie: Piotr Kordek - przerys wg dokumentacji z 1987 roku oraz aktualizacja wg pomiarów własnych - IX 2006).

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	<u>HALA FABRYCZNA (Bud.B.)</u>
3. Województwo..... mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein	c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja
	zespół fabryczny	

c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

Ryc.52 Okienka poddasza.

Ryc.53 Ściana południowa

Ryc.54 Południowa część elewacji wschodniej.

Ryc.56 Północna część elewacji wschodniej.

Ryc.55 Detal ceglanych parapetów na elewacji wschodniej.

Wkładkę założył.....**Piotr Kordek, IX 2006.**

Miejsce przechowywania negatywów:**archiwum autora**

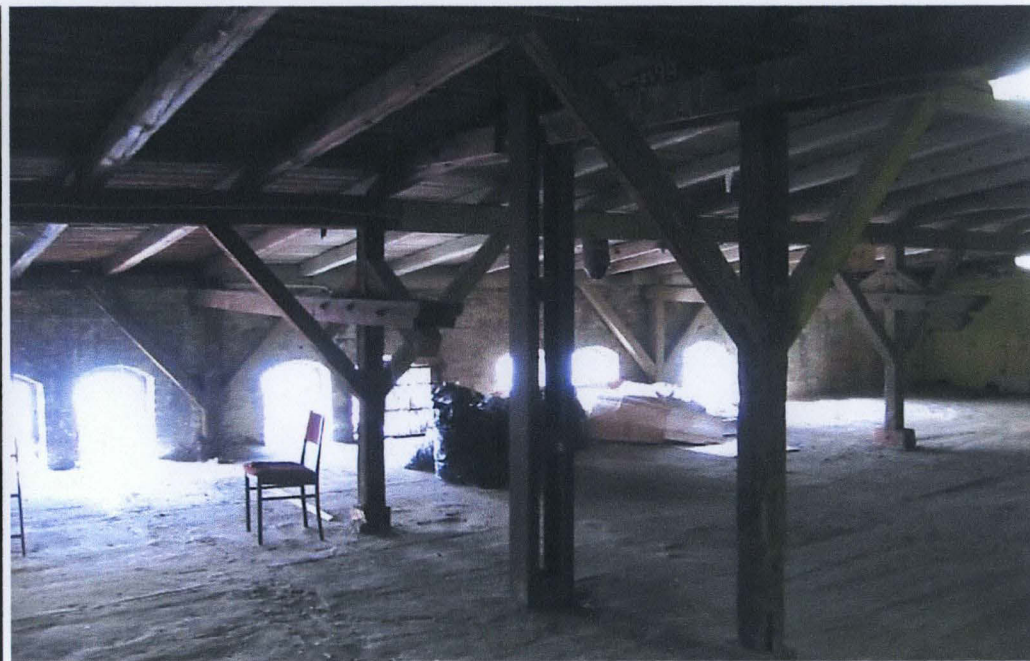
Hala Fabryczna (Bud.B.) – patrz załączniki nr: 9a, 9b, 9c i 9d.

verte

Wzór ODZ 1999 r.

Ryc.57 Wieżba dachowa we wnętrzach poddasza.

Ryc.58 Wieżba dachowa, pomiędzy stolcami w osiach widoczne stalowe słupy.

Ryc.59 Wnętrze piwnic w południowej części budynku.

Ryc.60 Północna klatka schodowa.

Ryc.61 Wnętrze dużej sali na parterze.

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	<u>BUDYNEK GOSPODARCZY (Bud.C.)</u>
3. Województwo..... mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein	c.d. poz. 13 – Opis
	zespół fabryczny	

c.d. poz. 13 – Opis

Sytuacja: Budynek gospodarczy (Bud.C.) usytuowany jest w południowej części opisywanego zespołu d. budynków fabrycznych i zwrócony frontem na północ, w stronę dziedzińca wewnętrznego (patrz planik na ryc.26 w załączniku nr 7). Od wschodu (poprzez współczesną dobudówkę), sąsiaduje bezpośrednio z południową częścią zachodniej elewacji Hali fabrycznej (Bud.B.). Od południa, do tylnej, ślepej ściany budynku przylegają prowizoryczne, blaszane garaże (nie ujęte w niniejszej Karcie Ewidencyjnej).

Materiał, konstrukcja, technika: **ŚCIANY:** Konstrukcyjne (zewnętrzne i wewnętrzne), o grubościach 58, 47cm, murowane z czerwonej cegły pełnej ceramicznej, od strony wewnętrznej pokryte tynkiem wapiennym i cem.-wap. Ściany elewacyjne wymurowane w wątku krzyżykowym (weneckim) na zaprawie zapewne wapiennej, nie otynkowane, następnie starannie wyspoinowane zaprawą z dodatkiem cementu. Cokół, wnęki, obramienia okien i drzwi, gzymsy, oraz detale elewacji ceglane. Wymiary cegieł: 26,2-26,5 x 12,4-12,8 x 6,4-6,7cm. Cała tylna ściana (południowa) jest wyraźnie mniej starannie wymurowana, bez zachowania rysunku wątku ceglanego. Na parterze zachodniej części budynku zachowane są żeliwne (lub żelazne), ustawione w dwóch rzędach okrągłe słupy / kolumny o średnicy 28-24cm z ukształtowanymi głowicami w kształcie kielichów, podobne do słupów w Gmachu biurowym (Bud.A.). Okrągłe słupy podpierają masywne podciągry ze stalowych dwuteowników, będących oparciem dla belek stropowych. Ściany działowe w piwnicy i na parterze wschodniej części budynku są murowane z cegły, o grub. ok. 14cm, pokryte tynkiem wapiennym i cem.-wap. Na piętrze w środkowej części budynku ściany działowe o grubości ok. 18cm, wykonane w konstrukcji drewnianej (podwaliny, słupy i rygle) usztywnione pełnym deskowaniem, pokryte tynkiem wapiennym na matach z trzciny i wtórnie tynkiem cem.-wap. Kominy ceglane, powyżej połaci dachu otynkowane.

SKLEPIENIA / STROPY: We wschodniej części budynku, nad pomieszczeniami piwnic stropy odcinkowe, pokryte tynkiem (belki ze stalowych dwuteowników oparte o ściany podłużne budynku (frontową i tylną), nad parterem stropy drewniane, sufity pierwotnie pokryte tynkiem wapiennym na matach z trzciny, obecnie zachowały się tylko odtworzone kilka lat temu belki stropowe, oparte o ściany podłużne budynku. Pomieszczenia parteru wygłuszone mocowaną do ścian wykładziną dywanową na ruszcie drewnianym. W środkowej części budynku, parter (i piętro klatki schodowej), przekryty stropem odcinkowym (belki stropowe oparte są o ściany poprzeczne budynku). nad piętrem mieszkalnym stropy drewniane, sufity pierwotnie pokryte tynkiem wapiennym na matach z trzciny. W zachodniej części budynku, nad parterem strop odcinkowy nie otynkowany, pobielony farbą. Belki stropowe wsparte są na ścianach poprzecznych budynku oraz na masywnych podciągach ze stalowych dwuteowników. Podciągry te ustawione są w dwóch rzędach, rozpięte pomiędzy ścianami frontową i tylną budynku i podparte okrągłymi słupami, tworząc stalowy ruszt. Przesklepienia łukowe otworów okiennych z cegły pełnej, ceramicznej, nadproża płaskie otworów drzwiowych betonowe na belkach stalowych.

WIEŻBA DACHOWA: Nad wschodnią i środkową częścią budynku dachy płaskie, jednospadkowe. Brak dostępu do wieżby. Nad zachodnią częścią budynku dach dwuspadowy, jednokalenicowy, wieżba drewniana, płatwiowa bezkleszczowa. **Elementy więzary wieżby dachowej:** krokwie oparte na skrajnych namurnicach oraz dwóch płatwiach środkowych. Płatwie ustawione na stolcach są usztywnione podłużnie mieczami, tworząc ramy stolcowe.

POKRYCIE DACHU: Papa termozgrzewalna.

POSADZKI / PODŁOGI: W piwnicach i na parterze szlichta betonowa. Na piętrze, w środkowej części, tzw. podłogi białe, podłogi drewniane z prostych desek na legarach opartych na polepie, suchej mieszance gliny i piasku. Na piętrze w zachodniej części szlichta betonowa.

SCHODY: Zewnętrzne (z poziomu terenu na piętro, wzdłuż elewacji frontowej zachodniej części budynku) współczesne (przed 1960 r.), dość prowizoryczne, ażurowe schody stalowe, dwubiegowe proste ze spocznikiem, o stopniach opartych na belkach policzkowych z ceowników stalowych. Stopnie z blachy stalowej usztywnione kątownikiem. Częściowo obustronna, ażurowa balustrada z pionowych prętów. Ponadto zewnętrzna, współczesna (z ok. 2000 r.), stalowa pochylnia łącząca parter z poddaszem (wzdłuż tylnej ściany zachodniej części budynku). Nawierzchnia biegów pochylni ażurowa z modułowych elementów kratowych, konstrukcja pochylni z ceowników i dwuteowników stalowych, łączonych głównie na śruby.

c.d. Materiał, konstrukcja, technika: c.d. **SCHODY:** Wewnętrzne schody znajdują się w jedynej klatce schodowej, usytuowanej w środkowej części budynku. Łączą piwnice, parter w poziomie terenu z drzwiami wejściowymi i piętro przy pomocy dwóch oddzielnych biegów. Na piętro wiodą schody wewnętrzne, lewoskrętne, powrotne, tzw. zabiegowe (o szer. biegów 117cm w świetle balustrady), ze stopniami wolno podpartymi na belkach policzkowych. Zachowane pierwotne, kamienne stopnie (17x27,5cm) o przekroju trójkątnym, z profilowanym noskiem oparte na ścianach i podeście I piętra wykonanym jako ceglany strop odcinkowy, obłożony z wierzchu drewnianą podłogą z desek, od spodu otynkowany. Jednostronna, wewnętrzna, ażurowa balustrada metalowa (o wysokości 94cm), z obłą metalową poręczą. Balustrada jest wykonana z pionowych, pełnych prętów stalowych o przekroju kwadratowym, z których co drugi zakotwiony jest w każdym stopniu (miejsca kotwień zamaskowane blaszanymi, profilowanymi sztyldami), dołem usztywnionych zdwojonym płaskownikiem, górą przykręconych do poręczy. Pierwotne stopnie kamienne są dość dobrze zachowane i widać na ich powierzchni zachowaną jeszcze prążkowaną, młotkowaną fakturę. Do piwnic prowadzi jeden prosty bieg, o stopniach betonowych wylewanych na murowanej z cegły podbudowie, pozbawione balustrady. Dla ścisłości należy wspomnieć, iż we wschodniej części piwnicy, w południowej ścianie budynku, jest otwór drzwiowy prowadzący do tzw. kanałów (podziemnych, wąskich, nie zadaszonych pomieszczeń pod stanowiskami naprawy pojazdów), w których są jeszcze jedne betonowe schody, prowadzące na poziom parteru, we wnętrzu istniejącego za tylną ścianą budynku niedużego warsztatu samochodowego (mieszczącego się w blaszanych prowizorycznych garażach, przez co nie ujętego i nie opisanego w niniejszej Karcie Ewidencyjnej).

OTWORY: **Wrota garażowe** – w budynku, łącznie ze współczesną przybudówką od wschodu, znajduje się siedem dużych, dwuskrzydłowych wrót stalowych. **W środkowej części budynku:** dwoje umieszczonych w pierwotnie uformowanych otworach, przekrytych ceglany nadprożem łukowym. Skrzydła wrót stalowe, pełne, gładkie, zawieszone na trzech zawiasach czopowych, w stalowej futrynie, przylgowe, otwierane na zewnątrz, z listwą przymykową, pomalowane na kolor: jasno-zielony. **W zachodniej części budynku:** troje wrót w niemal całkowicie przekształconym, fragmencie elewacji frontowej, umieszczonych we wtórnie wykonanych (choć bardzo prawdopodobne, że przed II wojną światową) prostokątnych otworach, przekrytych masywnym podciągami z dwuteowników stalowych. Skrzydła wrót pełne, gładkie, zawieszone na trzech zawiasach czopowych, w stalowej futrynie. Wrota przylgowe, otwierane na zewnątrz, z listwą przymykową, pomalowane na kolor: jasno-zielony. W elewacji zachodniej wrota, już całkiem współczesne, nowe, stalowo drewniane, pomalowane na kolor brązowy. Ponadto, ostatnie również współczesne, stalowe wrota o budowie skrzydeł j.w. pomalowane na kolor: czarny, znajdują się we współczesnej parterowej dobudówce od wschodu. **Drzwi zewnętrzne** – w środkowej części budynku: zapewne pierwotne, zewnętrzne wejściowe do klatki schodowej, drewniane drzwi dwuskrzydłowe z nadświetłem przekrytym łukowo, zamurowanym, bez stolarki. Odrzwia w formie ościeżnicy. Skrzydła ramowo-klepkowe, od wewnątrz gładkie, od zewnątrz wypełnione szerokimi poziomymi listwami, otwierane do wewnątrz, zawieszone na zawiasach pasowych z hakiem, pasy na całą szerokość skrzydła. Ślemię profilowane, wysokie. Drzwi przylgowe z listwą przymykową, pomalowane na kolor: czarny. Klamki i zamek współczesne. **W zachodniej części budynku:** na piętrze elewacji frontowej, stalowe drzwi dwuskrzydłowe, wtórnie wstawione we wtórnie zawężony, pierwotny otwór drzwiowy ze stalowymi, pełnymi, gładkimi skrzydłami o różnej szerokości, otwieranymi na zewnątrz. W tylnej (południowej) ścianie budynku, na piętrze przy podeście pochylni nowe, stalowe drzwi dwuskrzydłowe, wstawione we wtórnie wykonany (ok. 2000 roku), prostokątny otwór. Poza tym współczesne, stalowe drzwi jednoskrzydłowe prowadzące do wnętrza garażu w parterowej, współczesnej dobudówce od wschodu. **Drzwi wewnętrzne** – na piętrze, w środkowej części budynku, zachowane są pierwotne, drewniane drzwi jednoskrzydłowe. Odrzwia ozdobione profilowanymi, drewnianymi listwami bocznymi. Skrzydła płycinowe, profilowane (o czterech kwaterach, w trzech poziomach), zawieszone na trzech zawiasach czopowych. Drzwi przylgowe, otwierane do wewnątrz, z listwą przymykową, pomalowane na kolor: jasnobrązowy lub beżowy. Klamki z sztyldem i zamek o dawnych formach. Pozostałe drzwi wewnętrzne to wtórnie wstawione, współczesne drewniane i stalowe drzwi jednoskrzydłowe. **Okna** – łącznie 25 otworów z istniejącą, bardzo zróżnicowaną stolarką. **Okna wschodniej części budynku:** w piwnicach dwa drewniane, współczesne, ościeżnicowe, jednoskrzydłowe, prostokątne okienka ze skrzydłami uchylnymi. Na parterze w pierwotne, przekryte łukowo otwory okienne są wtórnie wstawione trzy prostokątne (raczej współczesne), drewniane okna ościeżnicowe podwójne, dwudzielne, jednopoziomowe, czterokwaterowe, dwuskrzydłowe bez wietrzników. Skrzydła rozwierane z listwą przymykową (obecnie brak skrzydeł zewnętrznych), dwukwaterowe, szklone pojedynczą szybą na kit, z jedną szczeliną poziomą przesuniętą w dół, zawieszone na trzech zawiasach czopowych. Ramiaki i szczeliny proste, nie profilowane. Okucia współczesne. Zewnętrzne kraty współczesne. Od zewnątrz, na stałe, zamaskowane są krótkimi, poziomymi deskami. Całość (oboknie, skrzydła, kraty i deski) pomalowana na kolor: czarny. **Okna środkowej części budynku:** na piętrze (od frontu) zapewne pierwotne, cztery drewniane okna ościeżnicowe, podwójne, dwudzielne, jednopoziomowe, sześciokwaterowe, dwuskrzydłowe (w części z wietrznikiem w środkowych kwaterach). Skrzydła rozwierane z listwą przymykową, trójkwaterowe, szklone pojedynczą szybą na kit, z dwoma szczelinami poziomymi. Ramiaki i szczeliny profilowane. Okucia łączące: narożniki w skrzydłach i zawiasy czopowe. Okucia zamykające: zawrotnice, w części wtórne zakrętki dźwigniowe wierzchnie. Okucia zabezpieczające: przeciwwiatrowe, charakterystyczne haczyki z trzpieniem. Pierwotne drewniane parapety wewnętrzne w kolorze białym. Okna malowane na kolor: biały lub wtórnie na jasnobrązowy.

1. Miejscowość.....m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica.....Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	BUDYNEK GOSPODARCZY (Bud.C.)
3. Województwo.....mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein	c.d. poz. 13 – Opis, poz. 14 – Kubatura, poz. 15 – Powierzchnia,
	zespół fabryczny	poz. 16 – Przeznaczenie pierw., poz. 17 – Użytkowanie obecne,
		poz. 19 – Stan zachowania, poz.20 – Postulaty konserwatorskie

c.d. poz. 13 – Opis

c.d. Materiał, konstrukcja, technika: c.d. OTWORY: Okna zachodniej części budynku: na parterze, w elewacji wschodniej, dwa zwieńczone łukowo, wielokwaterowe okna stałe w metalowym ramiaku o szczeblinach krzyżowych, tzw. „fabryczne”, z prostokątnymi kwaterami szklonymi pojedynczą szybą na kit. Na parterze, w elewacji zachodniej, dwa współczesne, prostokątne okna z profili aluminiowych, o stylistyce z lat 70-tych, obsadzone we wtórnie wykutych otworach, prawdopodobnie w miejscu, gdzie były pierwotne otwory okienne, podobne do zachowanych w elewacji wschodniej. Na piętrze, we wszystkich trzech elewacjach: wschodniej, północnej (frontowej) i zachodniej, łącznie dziewięć zachowanych, nietypowych otworów okiennych z węgarkiem, od zewnątrz zwieńczonych skokowo murowaną cegłą, od wewnątrz sklepionych łukowo. We wnękach okiennych, zapewne pierwotne wielokwaterowe okna stałe w metalowym ramiaku o szczeblinach krzyżowych, tzw. „fabryczne”, z sześcioma pionowymi, prostokątnymi kwaterami szklonymi pojedynczą szybą na kit. Ramiaki z blaszanymi wzmocnieniami na narożach oraz z pozostałościami niezidentyfikowanych okuć (zamykających?). Okna w tylnej (niegdyś ślepej), południowej ścianie budynku: na parterze pozostałości jednego okna wielokwaterowego stałego w metalowym ramiaku o szczeblinach krzyżowych, wstawionego we wtórnie wykuty, prostokątny otwór, zamurowany od wewnątrz. Na piętrze dwa współczesne, drewniane okna półskrzynkowe, wstawione we wtórnie wykute otwory.

Rzut: Budynek na planie odwróconej litery L, krańcem dłuższej części (wschodniego skrzydła) sąsiadujący z zachodnią elewacją budynku Hali Fabrycznej (Bud.B.). Układ przestrzenny wewnątrz rozplanowany niesymetrycznie. Na rzucie budynku można wyodrębnić: -jednotraktową część wschodnią (skrzydło wschodnie), z pomieszczeniami usytuowanymi prostopadle do elewacji frontowej, dostępnymi poprzez główne wejście frontowe umieszczone pomiędzy skrzydłem wschodnim a środkową częścią budynku części; -jednotraktową część środkową z pomieszczeniami garażowymi również usytuowanymi prostopadle do elewacji frontowej, dostępnymi wyłącznie poprzez wrota bramne umieszczone w elewacji frontowej; -jednoprzestrzenną część zachodnią (skrzydło zachodnie) w układzie halowym, z wnętrzem dostępnym poprzez wrota bramne umieszczone w wysuniętym ryzalicie elewacji frontowej oraz w zachodniej, bocznej elewacji budynku. W skrzydle wschodnim korytarz wewnętrznej komunikacji umieszczony wzdłuż tylnej ściany budynku, łączący dwa pomieszczenia w amfiladzie, z wydzieloną łazienką. W skrzydle zachodnim, jednoprzestrzenne pierwotnie pomieszczenie, zaopatrzone jest w obecnie trzy okrągłe słupy żelazne, takie jak w Gmachu Biurowym (Bud.A.), które podpierają ruszt stropów odcinkowych. Pomieszczenie podzielone wtórnie wbudowanymi przy tylnej ścianie budynku, ściankami działowymi wygradzającymi łazienkę i magazynek. Od strony pld., do tylnej ściany budynku przylega ażurowa pochylnia w konstrukcji stalowej. W ścianie frontowej zachodniego ryzalitu troje dwuskrzydłowych wrot bramnych. Przed skrajnymi, zachodnimi wrotami prowizoryczne, stalowe schody zewnętrzne. Pomiedzy skrzydłem wschodnim a Halą Fabryczną (Bud.B.) współczesna dobudówka garażowa, wtórnie wstawiona w niegdyś istniejący prześwit.

Bryła: Budynek dwukondygnacyjny (parter i piętro), częściowo podpiwniczony. Lewe (wschodnie) skrzydło parterowe i podpiwniczone przekryte dachem płaskim, jednospadowym. Część środkowa budynku jednopiętrowa, nie podpiwniczona, również przekryta dachem płaskim, jednospadowym. Prawe (zachodnie) skrzydło jednopiętrowe, nie podpiwniczone, przekryte dachem płaskim, dwuspadowym, z jedną kalenicą prostopadłą do elewacji frontowej. Od strony południowej, do tylnej ściany budynku przylega ażurowa pochylnia w konstrukcji stalowej wiodąca na piętro przez drzwi w tylnej ścianie. Od strony północnej, przed wrotami usytuowane są prowizoryczne, stalowe schody zewnętrzne, wiodące na piętro przez drzwi w ścianie frontowej. Od strony wschodniej, przylegając do budynku Hali Fabrycznej (Bud.B.), znajduje się parterowa, nie podpiwniczona, współczesna przybudówka garażowa, przekryta prowizorycznym dachem jednospadowym.

Elewacje: Zachowane, pierwotne elewacje z czerwonej cegły pełnej ceramicznej, wymurowane w wтку krzyżkowym (weneckim), w kolejnej fazie starannie wyspoinowane

Wkładkę założył.....Piotr Kordek, IX 2006.

Budynek Gospodarczy (Bud.C.) – patrz załączniki nr: 10a, 10b, 10c i 10d.

verte

Miejsce przechowywania negatywów:archiwum autora

Wzór ODZ 1999 r.

c.d. poz. 13 – Opis

c.d. Elewacje: ...zaprawą z dodatkiem cementu, z uproszczonym ceglany detalem. Elewacja frontowa, północna – trójbryłowa, dziesięcioosiowa, z parterowym trzysiosowym skrzydłem wschodnim, piętrową czteroosiową częścią środkową i z piętrowym trzysiosowym wysuniętym ryzalitem, skrzydła zachodniego. Otwory okienne z ceglany parapetami zamknięte łukowo, podobnie dwoje wrót bramnych a także jedyny obecnie otwór drzwiowy w środkowej części elewacji. Łuki ceglany nad otworami nieznacznie wysunięte przed lico ścian na parterze, na piętrze zlicowane. W skrzydle zachodnim, na parterze pierwotnie istniały trzy otwory łukowo przekryte (widoczne pozostałości ceglanych łuków), obecnie wtórnie przekształcony fragment elewacji wypełniają trzy dwuskrzydłowe wrota garażowe (zapewne z okresu międzywojennego). W skrzydle zachodnim, na piętrze w skrajnych osiach, dwa nietypowe otwory okienne z węgarkiem, od zewnątrz zwieńczone skokowo murowaną cegłą, od wewnątrz sklepienie łukowo. Pośrodku otwór drzwiowy, wtórnie i niestarannie zawężony. Elewacja boczna, zachodnia – jednobryłowa, pięcioosiowa z całkowicie wtórnie przekształconą partią parteru, przemurowanymi otworami okiennymi i garażowymi płasko przekrytymi. Na piętrze zachowane otwory okienne w formach jak na elewacji frontowej. Elewacja prosta, w przyziemiu niski cokolik ceglany. Elewacja boczna, wschodnia – dwubryłowa, dwuczęściowa ściana szczytowa. Szczyt parteru skrzydła wschodniego zasłonięty przybudówką, powyżej w ścianie zamurowany otwór, umożliwiający niegdyś dostęp na poddasze po drabinie. Podobnie ukształtowana jest dalsza, wyższa część ściany szczytowej należącej do środkowej części budynku. Ponadto krótka, boczna ściana ryzalitu zachodniego skrzydła, piętrowa, dwuosiowa, w parterze nieduże łukowo przekryte otwory okienne z wysoko umieszczonym parapetem, powyżej nietypowe otwory jak na elewacji frontowej. Tylna ściana południowa – pierwotnie zapewne ślepa, graniczna ściana tylna budynku, o czym świadczy brak staranności przy jej wznoszeniu, bez zachowywania rysunku wątku. Wtórnie poprzębiana różnymi otworami okiennymi.

Wnętrze: W skrzydle zachodnim interesujące, pierwotne wnętrza jednoprzestrzenne z okrągłymi słupami żelaznymi o profilowanych głowicach w formie kielichów.

Wyposażenie: Brak.

Instalacje: Budynek zaopatrzony w instalacje: elektroenergetyczną, wodno-kanalizacyjną i wentylacji grawitacyjnej.

c.d. poz. 14 – Kubatura $Q = 1700,0 \text{ m}^3$ (bez współczesnej dobudówki) **c.d. poz. 15 – Powierzchnia użytkowa** $P = 413,0 \text{ m}^2$ (bez współczesnej dobudówki)

c.d. poz. 16 – Przeznaczenie pierwotne Funkcja => produkcyjno – warsztatowo – mieszkalna

c.d. poz. 17 – Użytkowanie obecne Funkcja => usługowo – magazynowo – mieszkalna

c.d. poz. 19 – Stan zachowania Pierwotny układ funkcjonalno-przestrzenny budynku częściowo zachowany

Fundamenty: Niewielkie zawilgocenia. SZ – 98%, ST – dobry.

Stopień zachowania (SZ) i stan techniczny (ST):

Ściany zewnętrzne / wystrój architektoniczny elewacji: Na elewacji liczne, drobne uszkodzenia lica ściany, w części cokołowej znaczne zanieczyszczenia i zawilgocenia. Największe uszkodzenia, zacieki, wysolenia i złuszczenia powierzchni cegły, spękania wgłębne i znaczne ubytki substancji murowej na narożach budynku oraz na całej tylnej, południowej ścianie budynku. Zewnętrzne ceglany parapety i gzymsy posiadają uszkodzenia mechaniczne, spękania i ubytki pojedynczych cegieł. Drzwi i okna, są raczej kompletne, ale częściowo zniszczone, zużyte. Większość otworów drzwiowych i część okiennych wtórnie przekształcona. SZ – 75%, ST – średni.

Ściany wewnętrzne: W dobrym stanie, od wewnątrz otynkowane, w części pomieszczeń nie otynkowane. Ślady w górnych partiach ścian I p. SZ – 90%, ST – dobry.

Sklepienia / stropy: W skrzydle wschodnim nad parterem nie zachowane, w pozostałych, spękania, odspojenia, uszkodzenia, zawilgocenie tynków. SZ – 85%, ST – średni.

Konstrukcja dachowa / pokrycie dachu: Elementy więźby skrzydła zachodniego zdekompletowane, zacieki, zawilgocenia. Pokrycie dachu papą termozgrzewalną, obecnie w kilku miejscach jest nie szczelne. SZ – 80%, ST – średni i mierny. **Wyposażenie:** Brak **Instalacje:** Sprawne, drożne. SZ – 75%, ST – średni i dobry.

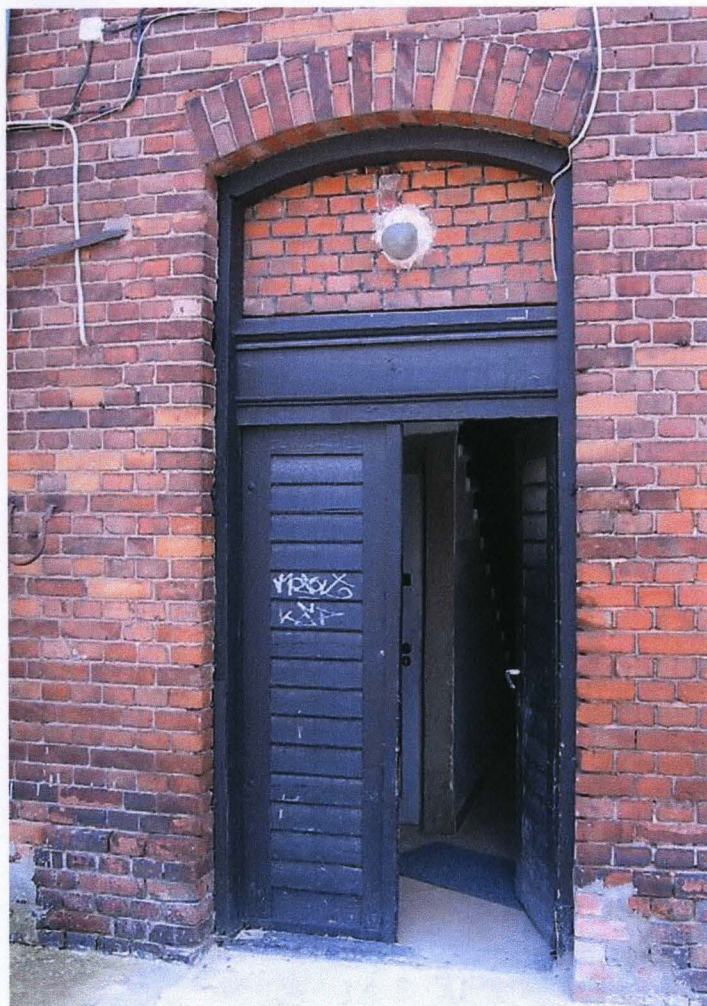
Generalnie **stopień zachowania (SZ)** budynku (pierwotnych murów i elewacji, stropów i dachu, wyposażenia i instalacji) można określić jako średnio-wysoki 70-75 %, zaś jego ogólny **stan techniczny (ST)** można określić jako **średni, w części mierny**.

c.d. poz.20 – Najpilniejsze postulaty konserwatorskie

1. Remont drewnianej konstrukcji dachu. 2. Restauracja elewacji oraz remont i wzmocnienie tylnej ściany budynku z uzupełnieniem ubytków. 3. Kompleksowa restauracja stolarki okiennej i drzwiowej.

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie) Zakłady Mechaniczne Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein zespół fabryczny	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego) <u>BUDYNEK GOSPODARCZY (Bud.C.)</u> c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola		
3. Województwo..... mazowieckie		

c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

Ryc.63 Drzwi wejściowe do klatki schodowej budynku.

Ryc.62 Elewacja frontowa. Widok z II piętra budynku Gmachu Biurowego (Bud.A.)

Ryc.64 Tylna, południowa ściana budynku.

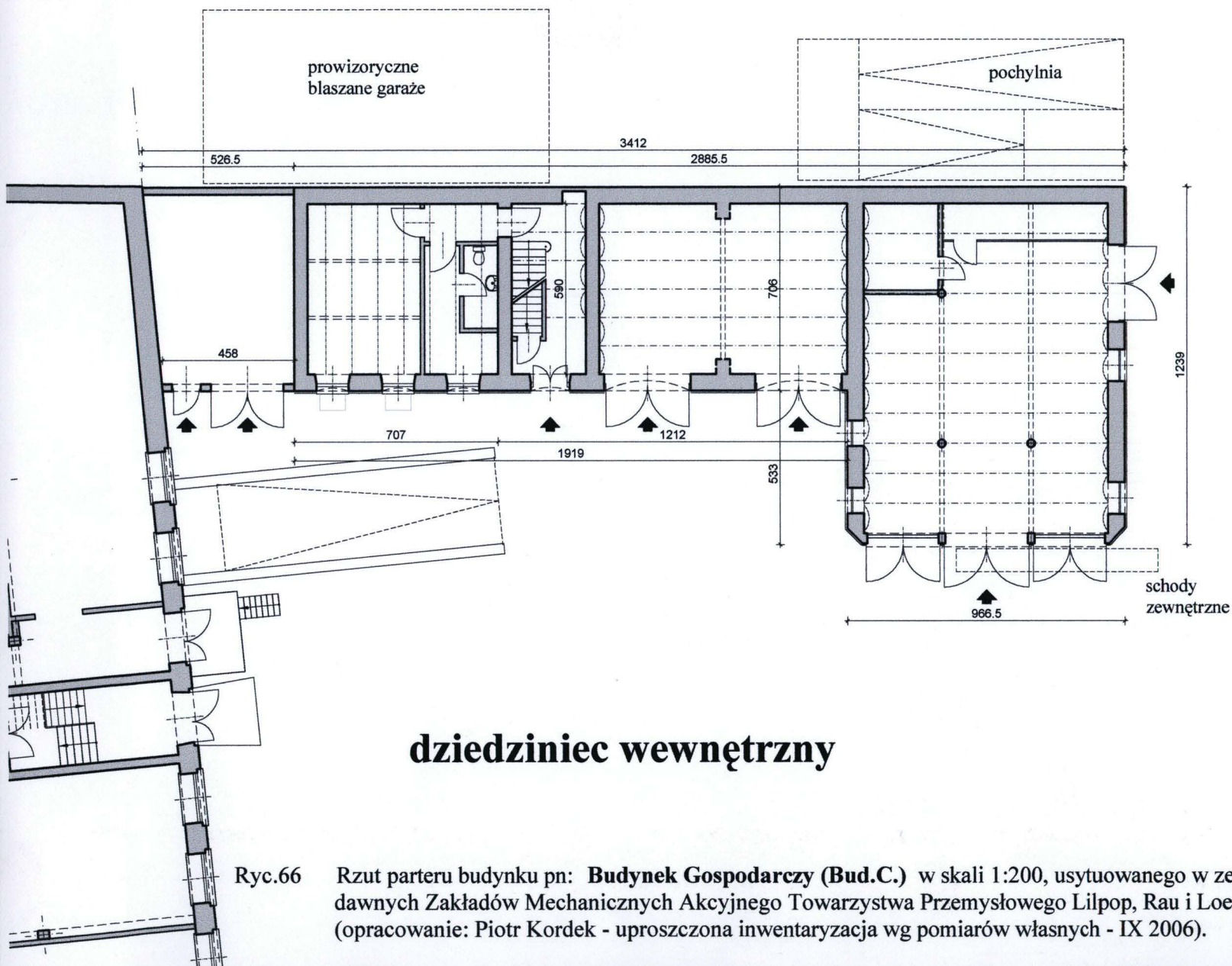
Ryc.65 Rzeźbiarskie zakończenie płatwi.

Wkładkę założył.....**Piotr Kordek, IX 2006.**

Miejsce przechowywania negatywów:**archiwum autora**

Budynek Gospodarczy (Bud.C.) – patrz załączniki nr: 10a, 10b, 10c i 10d.

verte

Al. Prymasa Tysiąclecia

dziedziniec wewnętrzny

Ryc.66 Rzut parteru budynku pn: **Budynek Gospodarczy (Bud.C.)** w skali 1:200, usytuowanego w zespole zachowanych budynków fabrycznych dawnych Zakładów Mechanicznych Akcyjnego Towarzystwa Przemysłowego Lilpop, Rau i Loewenstein, przy ul. Bema 65 w Warszawie (opracowanie: Piotr Kordek - uproszczona inwentaryzacja wg pomiarów własnych - IX 2006).

1. Miejscowość..... m. st. Warszawa	4. Obiekt (nazwa jak w karcie)	5. Zawartość wkładki (nazwa materiału uzupełniającego)
2. Dzielnica..... Warszawa - Wola	Zakłady Mechaniczne	<u>BUDYNEK GOSPODARCZY (Bud.C.)</u>
3. Województwo..... mazowieckie	Akc. Tow. Przem. Lilpop, Rau i Loewenstein	c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja
zespół fabryczny		

c.d. poz. 11 – Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

Ryc.67 Zachodnie skrzydło budynku, z lewej strony elewacja zachodnia, z prawej południowa ściana budynku.

Ryc.68 Elewacja frontowa skrzydła wschodniego.

Ryc.69 Elewacja frontowa ryzalitu skrzydła zachodniego

Wkładkę założył.....**Piotr Kordek, IX 2006.**

Miejsce przechowywania negatywów:**archiwum autora**

Budynek Gospodarczy (Bud.C.) – patrz załączniki nr: 10a, 10b, 10c i 10d.

verte

Wzór ODZ 1999 r.

Ryc.70 Stropy odcinkowe wsparte na okrągłych słupach w zachodnim skrzydle budynku.

Ryc.71 Jedno z pomieszczeń w podpiwniczeniu wschodniego skrzydła budynku.

Ryc.72 Oszklony metalowy ramiak wielokwaterowy w zachodnim skrzydle budynku na parterze.

Ryc.73 Oszklony metalowy ramiak wielokwaterowy w zachodnim skrzydle budynku na piętrze.

Ryc.74 Drewniane okno ościeżnicowe na I piętrze elewacji frontowej budynku.

Ryc.75 Drewniane drzwi wejściowe do mieszkania z klatki schodowej, na I piętrze budynku.